

**KOMBINOVANI DRUGI, TREĆI I ČETVRTI PERIODIČNI
IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE
O PROVOĐENJU KONVENCIJE O PRAVIMA DJETETA**

SARAJEVO, novembar 2009. godine

SADRŽAJ

UVOD I SVRHA IZVJEŠTAJA	1
DIO I – PRIPREMA IZVJEŠTAJA	1
DIO II – ORGANIZACIJA IZVJEŠTAJA	2
I Opšte mjere primjene	2
II i III Definicija djeteta u BH zakonodavstvu i Opšti principi.....	11
IV Građanska prava i slobode	13
V Porodično okruženje i alternativna briga	17
VI Osnovna zdravstvena i socijalna zaštita	26
VII Obrazovanje, slobodne i kulturne aktivnosti	33
VIII Posebne mjere zaštite	39
IX Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta	43
ANEKS – statistički pokazatelji za djecu u Bosni i Hercegovini	44

Broj: 01-37-6536/09

Sarajevo, novembar 2009. godine i februar 2010. godine

U skladu sa članom 44, stav 1. b Konvencije o pravima djeteta koju je Bosna i Hercegovina preuzela sukcesijom 23.11.1993. godine ("Službeni list RBiH", broj 25/93), na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 105. sjednici održanoj 18.11. 2009. godine usvojilo je Prvi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na 114. sjednici održanoj 11. 2. 2010. godine, a na osnovu sugestija Sekretarijata Konvencije o pravima djeteta, zaključilo da se preimenuje naziv Prvog periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta u

KOMBINOVANI DRUGI, TREĆI I ČETVRTI PERIODIČNI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE O PROVOĐENJU KONVENCIJE O PRAVIMA DJETETA

UVOD I SVRHA IZVJEŠTAJA

Prvi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta urađen je u skladu sa Generalnim smjernicama u vezi sa strukturom i sadržajem periodičnih izvještaja koje države strane dostavljaju prema članu 44., stav 1 (b), Konvencije, a koje je Komitet za prava djeteta usvojio na svojoj 39. sjednici održanoj 3. juna 2005. godine.

Generalne smjernice dale su pregled svrhe i organizacije izvještaja i sadržajnih informacija koje se traže prema Konvenciji. Aneks sadrži detaljnije informacije u pogledu vrste statističkih podataka čije dostavljanje Komitet traži u skladu sa temeljnim odredbama Konvencije.

Ovakav pristup održava cjelovitu perspektivu dječijih prava koja su predmet Konvencije, što znači da su ta prava nedjeljiva i međusobno povezana, te da sva prava priznata Konvencijom imaju jednak značaj.

DIO I – PRIPREMA IZVJEŠTAJA

Opis procesa pripreme izvještaja

1. Bosna i Hercegovine je maja 2005. godine prezentirala Inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta nakon čega je Komitet za prava djeteta razmotrio inicijalni izvještaj Bosne i Hercegovine (CRC/C/11/Add.28) na 1030. i 1031. sjednici (vidi: CRC/C/SR. 1030 i 1031), koje su održane 19.05.2005. godine, i usvojio zaključne primjedbe na 1052. sjednici koja je održana 03.06.2005.

2. Bosna i Hercegovina je nakon juna 2005. godine pristupila pripremi inicijalnih izvještaja o provođenju dva Fakultativna protokola uz Konvenciju o pravima djeteta i to o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji i o djeci u oružanim sukobima koji su u junu 2008. godine usvojeni od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i upućeni Komitetu.

3. Na osnovu ranije provedenih aktivnosti koje se odnose na implementaciju zaključnih primjedbi Komiteta i aktivnosti koje su provedene na pripremi Inicijalnih izvještaja o provođenju dva fakultativna protokola, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je pripremila plan aktivnosti u cilju pripreme Prvog periodičnog izvještaja o provođenju Konvencije o pravima djeteta.

4. U skladu s ovim planom u pripremu Periodičnog izvještaja Ministarstvo za ljudska prava Bosne i Hercegovine uključilo je pored svojih predstavnika, predstavnike slijedećih ministarstava: Ministarstva rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstvo zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstvo obrazovanja Federacije Bosne i Hercegovine, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Odjeljenje za zdravstvo Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

5. U prvoj fazi pripreme Periodičnog izvještaja učestvuju predstavnici institucija na način da se raspoloživi izvještaji i informacije, zajedno sa Generalnim smjernicama Komiteta za prava djeteta za pripremu periodičnih izvještaja (CRC/C/58/Rev. 1 od 29.11.2005. godine), prezentiraju širem broju državnih službenika i predstavnicima nevladinih organizacija, koji nakon prezentacije imaju mogućnost da dostave svoje primjedbe i sugestije. Nakon provođenja navedenih aktivnosti uža stručna grupa, imenovana od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, pristupa analizi dostavljenih primjedbi i priprema završni prijedlog periodičnog izvještaja koji se u skladu s poslovničkom procedurom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine dostavlja na usvajanje od strane istog. Usvojeni prijedlog Periodičnog izvještaja dostavlja se na jednom od službenih jezika Ujedinjenih naroda Komitetu za prava djeteta.

DIO II -ORGANIZACIJA IZVJEŠTAJA

I. Opšte mjere primjene (Čl. 4., 42. i 44. stav 6.,)

6. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine sredinom 2008. godine imenovala je tri (3) Ombudsmena za Bosnu i Hercegovinu i time stvorila uslove za pokretanje procesa tranzicije entitetskih ombudsmena u Instituciju Ombudsmena Bosne i Hercegovine. U ovom trenutku još nije izvršeno spajanje Ombudsmena za ljudska prava BiH sa entitetskim institucijama ombudsmena. Značajno je napomenuti da je u proteklom periodu ipak ostvaren napredak naročito u stvaranju normativnog okruženja za funkcioniranje Institucije Ombudsmeni Bosne i Hercegovine. Pripremljeni su i usvojeni unutrašnji propisi neophodni za funkcioniranje Institucije koji su se razvijali u dva pravca:

- a) **donošenje normativnih akata Institucije** kojim se osigurava njeno nesmetano funkcioniranje (Pravilnik o radu, Poslovnik o radu i odlučivanju Ombudsmena, Pravilnik o plaćama, Pravilnik o kancelarijskom poslovanju, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, Pravilnik o disciplinskoj odgovornosti itd);
- b) **donošenje akata kojim se kreiraju uslovi za prestanak rada entitetskih Institucija** (Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta i Odluka o preuzimanju osoblja, sredstva i opreme entitetskih Institucija).

Uspostavljeno je **sedam specijalizovanih odjela i to:**

- Odjel za praćenje prava djece;
- Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom;
- Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina;
- Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava;
- Odjel za politička i građanska prava;
- Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije;
- Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika.

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije je veoma značajan, imajući u vidu činjenicu da je u procesu donošenja Zakona o zabrani diskriminacije kojim se predlaže da Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH bude mehanizam za praćenje primjene zakona i podnošenje žalbi.

Što se tiče kadrovske popunjenosti Ombudsmeni BiH su shodno svojoj Odluci o preuzimanju osoblja, sredstava za rad i opreme entitetskih ombudsmena (Broj:08-17/09 od 10.02.2009. godine) **preuzeli devet zaposlenika iz Insitucije ombudsmena FBiH - Ureda u Sarajevu**. Paralelno, Ombudsmeni BiH su donijeli odluku i dana 27.03.2009. **raspisali konkurs za popunu radnih mjesta u uredima u Banjoj Luci, Mostaru i Brčko Distriktu**. Realizacijom ovog konkursa zaokružen je proces kadrovske popunjavanja čime je osigurano normalno funkcioniranje Institucije Ombudsmena. Zbog trenutne finansijske situacije Ured u Mostaru se neće moći osposobiti za funkcioniranje.

Još uvijek nije donesen zakon o načinu prestanka funkcioniranja Institucije ombudsmena Republike Srpske i prenosu nadležnosti na Instituciju Ombudsmena za ljudska prava BiH. Značajno je napomenuti da je u Republici Srpskoj donesen Zakon o ombudsmenu za djecu („Službeni glasnik RS“, broj: 103/08). Sve navedeno dodatno usložnjava postupak objedinjavanja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH. Imenovanjem na poziciju ombudsmena za djecu Institucija ombudsmena u RS-u trenutno ima samo jednog ombudsmena. Narodna skupština RS-a je na 28. sjednici, održanoj 10. marta 2009. godine, pod tačkom broj: 9. razmatrala Nacrt zakona o prestanku funkcioniranja Institucije ombudsmena RS-a – zaštitnika ljudskih prava (napomena: do danas je tri puta predmetni zakon bio na sjednici Narodne skupštine RS-a, posljednji 10. marta 2009. godine). Predlagač zakona Ministarstvo pravde RS-a je Nacrt zakona povuklo iz procedure.

Na 24. sjednici, održanoj 22.5.2009.g., Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH, u svojstvu nadležne komisije, razmatrala je Informaciju ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine o zatečenom stanju u 2008. godini i preduzetim aktivnostima u 2009. godini. Nakon rasprave, Zajednička komisija jednoglasno je usvojila zaključak kojim se poziva Zajednički kolegij oba doma Parlamentarne skupštine BiH da sa članovima kolegija Narodne skupštine Republike Srpske i Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine održe sastanak i predlože rješenja u vezi s problemima u primjeni Zakona o izmjenama i dopuna Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, na osnovu Informacije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine o zatečenom stanju u 2008. godini i aktivnostima preduzetim u 2009. godini. Na sjednici održanoj 10.6.2009. g. Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH je razmotrio Informaciju ombudsmena za ljudska prava BiH i u cjelosti podržao predložene zaključke Zajedničke komisije za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH.

7. U toku 2007. godine usvojen je zakon o predškolskom odgoju i obrazovanjuna nivou Bosne i Hercegovine, zatim Okvirni zakon o visokom obrazovanju, usvojen augusta 2007. godine. Zakonima je predviđeno da se u roku od šest mjeseci izvrši usklađivanje nižih zakonskih akata u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH. Republika Srpska je u skladu sa članom 51 Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju BiH donijela Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Službeni glasnik Republike Srpske, broj 115/08).

8. Zakon o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine usvojen je na 57. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 8. jula 2009.godine, i na 33. sjednici Doma naroda, održanoj 8. jula 2009. godine i objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 59/09. S obzirom na to da je u sadašnjem Ustavu Bosne i Hercegovine naglašen primat Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama u odnosu na sve domaće zakone, ovaj koncept kao takav ulazi u samu osnovu ovog Zakona na nivou Bosne i Hercegovine za zaštitu ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine i promoviranje njihovih jednakih prava i mogućnosti. Univerzalnost i nedjeljivost, kao koncept jednakosti svih ljudskih bića, u okviru ovog zakona definiše se kao vrijednost u primjeni istog na cjelokupnoj teritoriji pod jurisdikcijom Bosne i Hercegovine. Zbog toga ovaj zakon predstavlja jednak i jedinstven okvir za zaštitu od diskriminacije koji, pored zaštite najranjivijih kategorija, ističe i posebnu mogućnost i obavezu nadležnih institucija da se prioritarno štite prava djece u Bosni i Hercegovini i ujedno se predviđaju i sankcije za njegovo kršenje. Time se uvodi jedinstven i snažniji mehanizam sudske zaštite od diskriminacije i jača uloga Institucije Ombudsmena Bosne i Hercegovine.

9. Pored ovog zakona, Bosna i Hercegovina je tokom 2008. godine pokrenula procedure za razmatranje više novih međunarodnih instrumenata koji se odnose na prava djece među kojima su najvažnije: Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe, Haška konvencija o međunarodnom ostvarivanju prava na izdržavanje djeteta i drugim oblicima izdržavanja porodice, Evropska konvencija br.192 o kontaktu koji se tiče djece, Evropska konvencija br.085 o pravnom statusu vanbračne djece, Evropska konvencija br.160 o provođenju dječijih prava, Evropska konvencija br.105 o priznavanju i provođenju odluka koje se tiču starateljstva i ponovnog sticanja starateljstva nad djecom i Evropska konvencija br.058 o o usvajanju djece. U toku je postupak razmatranja i donošenja odluka za koje od navedenih konvencija će biti pokrenut postupak pristupanja od strane Bosne i Hercegovine.

10. U skladu sa **zaključnim primjedbama Komiteta** Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je donijelo Odluku o povlačenju rezerve na čl.9. stav 1. Konvencije o pravima djeteta. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine je tokom 2008. godine dostavilo obavijest depozitaru Generalnog sekretara UN-a.

11. Primjena općih principa Konvencije o pravima djeteta detaljno je obrađena u Izvještaju o provođenju Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (vidi **tačke 4. do 19.**).

Finasiranje dječije zaštite u BiH

12. Ukupna potrošnja BiH na socijalnu zaštitu je donekle viša u odnosu na BDP od one u zemljama u tranziciji sa bržom stopom rasta, ali je njena struktura, prema izvještaju, znatno različita u odnosu na onu u većini evropskih zemalja.

Tabela 1. BH: Potrošnja na gotovinske transfere koji se finansiraju iz opštih prihoda 2002-2005 (u milionima KM i u procentima BDP)¹

	2002		2003		2004		2005	
	U milion. ima KM	U % BDP	U milioni ma KM	U % BDP	U milioni ma KM	U % BDP	U milioni ma KM	U % BDP
Federacija	472	4.5	480	4.3	474	4.0	481	4.3
Dječija zaštita	31	0.3	47	0.4	48	0.4	38	0.3
RS	137	2.9	164	3.4	180	3.7	170	3.5
Dječija zaštita	21	0.4	16	0.3	21	0.4	25	0.5

(Izvor: *Bosna i Hercegovina: Obračun sa fiskalnim izazovima i jačanje perspektiva za rast, Pregled javne potrošnje i institucija, Svjetska banka, 2006*)

Prema ovom izvještaju, decentralizovani mehanizmi za finansiranje rezultiraju u znatnim neujednačenostima između regiona. U FBiH, kriterijumi za prihvatljivost korisnika su za većinu davanja *ad hoc*, pošto lokalne kancelarije za socijalnu zaštitu koriste slobodno odlučivanje pri racionalizaciji dostupnih resursa. Sistem u RS je izuzetak, jer se finansira na centralnom nivou, i administran je kroz Fond dječije zaštite.

¹ "Bosna i Hercegovina: Obračun sa fiskalnim izazovima i jačanje perspektiva za rast, Pregled javne potrošnje i institucija", Svjetska banka, septembar 2006.

Socijalna izdvajanja iz proračuna Federacije BiH u od 2006. do 2008.g.

	(budžeti u milionima KM)			% u odnosu na budžet FBiH			% u odnosu na BDP FBiH		
	2006.g.	Rebalans 2007.g.	2008.g.	2006.g.	Rebalans 2007.g.	2008.g.	2006.g.	Rebalans 2007.g.	2008.g.
Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida	326.7	350.0	364.8	28.7%	22.1%	20.8%	2.4%	2.5%	2.4%
Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i	66.5	246.0	288.0	5.8%	15.5%	16.4%	0.5%	1.8%	1.9%
Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica	20.4	31.8	34.8	1.8%	2.0%	2.0%	0.2%	0.2%	0.2%
Ukupno:	413.6	627.8	687.6	36.3%	39.6%	39.1%	3.1%	4.5%	4.6%
Budžet Federacije BiH				1,139.0	1,586.3	1,757.7			
Nominalni iznos BDP-a Federacije BiH							12,058	13,855	14,971

Financijska pomoć - programi UNICEF-a

13. Bosna i Hercegovina je od strane UNICEF-a dobijala značajnu pomoć koja je namjenjena programima koji se odnose na poboljšanje dječije zaštite u Bosni i Hercegovini.

Od 2005. do 2008. godine, UNICEF u BiH prvenstveno podržava vladu u ispunjavanju obaveza prema Konvenciji o pravima djeteta kao i Konvenciji o iskorjenjivanju svih oblika diskriminacije prema ženama. U partnerstvu s vladinim i nevladinim organizacijama, UN agencijama i donatorima, UNICEF-ov program teži postizanju tri osnovna rezultata:

- Da kreatori politike i predstavnici zajednica preuzmu vodeću ulogu u razvoju državnih strategija koje će unaprijediti ostvarivanje prava djece, mladih i žena;
- Da pružaoci usluga i skrbnici prihvate način ponašanja koji olakšava i omogućava pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i dječijoj zaštiti i za najugroženije;
- Da kreatori politike i predstavnici zajednice podstiču i omogućavaju kvalitetno učešće djece i mladih u svojim zajednicama, uključujući suočavanje s problemom opasnosti od mina.

UNICEF-ov Program za BiH 2005-2008 fokusira se na jačanje kapaciteta Vlade, zajednica i staratelja za rješavanje pitanja društvene isključenosti i njenih efekata na djecu, mlade i žene. Putem procesa podizanja svijesti, podstiču se porodica, mladi i zajednica da učestvuju u poboljšanju i pokrivenosti uslugama. Jednakost spolova se smatra prioritetnom tematskom strategijom koja povezuje promoviranje prava djece i žena.

Kroz svoj rad s kreatorima politike, pružaocima usluga, vođama zajednica i porodicama, UNICEF promovira principe nediskriminacije i društvene inkluzije u svim svojim programima zagovaranja.

UNICEF je sponzorirao istraživanja i analize s ciljem procjene učinka tranzicije i socijalne i ekonomske reforme, uključujući i učinak Srednjoročne razvojne strategije (Poverty Reduction Strategy Paper – PRSP) na društveno isključivanje. Istraživanja koja je UNICEF podržao jačaju osnovu za praćenje vladine razvojne politike. UNICEF-ov program snaži institucionalne kapacitete za uspostavljanje minimuma državnih standarda u vezi s pravima i dobrobiti žena i djece, kao i mehanizama za osiguranje kvaliteta, praćenje i izvještavanje prema tim standardima.

Na općinskom nivou se razvijaju najbolje prakse multisektoralne koordinacije kako bi se poboljšale usluge obrazovanja, zdravstvene i dječije zaštite i utjecalo na razvoj i implementaciju državne politike djelovanja. Podrška jačanju regulatornih okvira i razvoju stručnih kapaciteta poboljšava međusobnu koordinaciju i jača odgovornost pružalaca usluga, uključujući nevladine organizacije i privatni sektor. Podrška učestvovanju civilnog društva jača zagovaranje prava djece i žena i sankcije u slučaju kršenja tih prava.

Izgradnja kapaciteta za nevladine organizacije (NGO) i organizacije civilnog društva (CSO) jača njihove vještine i sposobnosti da pregovaraju, izražavaju zahtjeve za uslugama i nadgledaju rad zvaničnih institucija. Principi društvene inkluzije i nediskriminacije jačaju se kroz promoviranje odgovornosti medija i kroz stvaranje takvih okruženja za djecu i mlade koja ih podstiču i omogućavaju im da učestvuju u radu i aktivnostima škola i zajednica.

Najznačajniji program u 2009. godini čija je realizacija u toku u Bosni i Hercegovini je Jačanje socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH (SPIS).

Opći cilj ovog projekta je razvoj fiskalno održive i djelotvorne mreže socijalne sigurnosti i uspostavljanje harmoniziranog, adekvatno ciljanog, efikasnog i održivog sistema socijalne zaštite, koji će doprinijeti ciljevima definiranim u strateškim dokumentima BiH (Srednjoročna razvojna strategija, Strategija socijalne uključenosti i dr.)

Specifični cilj ovog projekta je jačanje kapaciteta za unaprjeđivanje uspješnosti i relevantnosti sistema socijalne zaštite i inkluzije djece i porodica u BiH, kao načina ispunjavanja obaveza na osnovu međunarodnih ugovora, zahtjeva koje je potrebno ispuniti u procesu stabiliziranja i pridruživanja, te obaveza prihvaćenih na osnovu Pariške deklaracije.

Osnovne ciljne grupe su donosioci politika i stručnjaci odgovorni za reformu sistema socijalne zaštite, kao i ugrožene grupe djece i njihove porodice. Glavne aktivnosti koje će biti implementirane u okviru Projekta su: zagovaranje integriranog sistema socijalne zaštite i inkluzije, analiza sistema u skladu s međunarodnim i nacionalnim standardima, provođenje vertikalnih i horizontalnih pregleda sistema, razvoj kapaciteta s ciljem unaprjeđenja pruženih usluga, revizija legislative socijalne zaštite, analiza uticaja promjena u sistemu socijalne zaštite i inkluzije koja se odnosi na isključenu djecu.

Od ukupno planiranog budžeta za ovaj projekat, koji iznosi 7.400,000 EUR, na raspolaganju je oko 3.700,000 EUR čiji su donatori Odjel za međunarodni razvoj Ujedinjenog kraljevstva (DFID), Norveška vlada i UNICEF. Ostatak sredstava bit će osiguran iz IPA fondova Evropske komisije. Planirano je da se projekat implementira do 2011. godine, uključujući i pripremnu fazu u trajanju od šest mjeseci.

Na 59. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 11.09.2008.g. donesena je Odluka o formiranju Upravnog odbora za koordiniranje Projekta «Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u Bosni i Hercegovini». Odborom predsjedava ministar civilnih poslova BiH, a članovi su predstavnici UNICEF-a i državnih i entitetskih institucija potpisnica Protokola o saradnji. Formirani su upravni odbori na nivou entiteta i države kojom koordinira Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice posredstvom ekspertne grupe na nivou Bosne i Hercegovine.

Projekat «Jačanje socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH» implementira se kroz potpuno vlasništvo institucija u BiH uključujući tri nivoa: nivo zajednice, nivo institucija društvene zaštite i nivo razvoja i donošenja politika.

U okviru projekta “Jačanje socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH” čiju implementaciju podržava UNICEF u cilju unaprjeđenja razvoja djeteta i poboljšanja kapaciteta roditeljstva, pristupilo se uspostavljanju 10 integrisanih centara za roditelje i djecu (ICRD) u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Oni će biti komplementarni sa svim postojećim općinskim službama koje se bave pružanjem usluga u oblasti zdravstva, ishrane, obrazovanja i socijalne zaštite. Oni neće zamijeniti postojeće

službe u ovim oblastima, već imaju cilj da im pomognu da bolje rade i da nadopune postojeće nedostatke u uslugama koje pružaju na nivou općine.

Tako je Upravni odbor za koordiniranje Projekta donio odluku da se pokrene projektna aktivnost uspostavljanja Integriranog centra ranog razvoja dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu ne području FBiH. Integrirani centar ranog dječijeg rasta i razvoja za roditelje i djecu je model koji ima za cilj da se unaprijedi i postigne poticajno i odgovorno roditeljstvo i rani rast i razvoj djece od 0-10 godina sa posebnim fokusom na djecu od 0-3 godine života. UNICEF je, u saradnji sa Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke, Federalnim ministarstvom zdravstva te Federalnim ministarstvom rada i socijalne politike, izradio prijedlog modela integriranog centra ranog dječijeg rasta i razvoja i programe rada centra. Općine Novi Grad Sarajevo i Novi Travnik već sprovode aktivnosti za otvaranje integriranog centra. Ove aktivnosti oko otvaranja integriranih centara sprovode se i u Republici Srpskoj.

Finansijska pomoć – Vlada Norveške i Save the Children Norway

14. Značajno je pomenuti i programe pomoći Save the Children Norway koji je dugogodišnji partner prije svega Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine ali i institucija u Bosni i Hercegovini poput Ombudsmena BiH, Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima i drugih.

Zajednički programi i projekti posvećeni su obrazovanju djece, zaštiti djece od nasilja, poboljšanje dječije participacije i dr. programi vezani za unaprjeđenje zaštite djece u Bosni i Hercegovini koji podrazumjevaju i razvoj regionalne saradnje i razmjene iskustava sa evropskim zemljama.

Uz pomoć sredstava Save the Children Norway pripremljen je Izvještaj o nasilju nad djecom u BiH, izrađena Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom, Analiza kapaciteta, procedura i nedostataka u sistemu zaštite djece od dječije pornografije u BiH, Standardizirani postupci različitih profesija u zaštiti i postupanju s djecom žrtvama svjedocima trgovine ljudima u BiH, priručnik za službenike zaposlene u policiji (tužilaštvu) socijalnim i zdravstvenim insitucijama- zaštita djece od trgovine ljudima i dr.

Također, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je, na polju zaštite dječijih ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, između ostalih stvari:

- dalo i svoj doprinos na pripremi strategije za borbu protiv zloupotrebe droga, organiziralo okrugli sto „Pravo na štrajk, pravo na obrazovanje“ (uz podršku UNICEFa)
- Organiziralo Konferenciju o suzbijanju nasilja nad djecom i ženama u Bosni i Hercegovini
- Učestvovalo u izradi Strategije BiH protiv poremećaja nastalih usljed nedostatka joda u ishrani
- Za Međunarodni dan djeteta uz pomoć UNICEF i Vijeće za djecu organizirali su dvodnevnu konferenciju na temu „Djeca govore o dječijim ljudskim pravima“, gdje su predstavili aktivnosti NVO.

Prezentirani projekti ukazali su na spremnost predstavnika NVO sektora, djece i mladih da pomognu u rješavanju problema marginaliziranih skupina. Ova organizacija sa svoje strane pružila je i značajnu finansijsku pomoć i lokalnim nevladinim organizacijama, njihove programe vlasti Bosne i Hercegovine smatraju jako važnim zbog činjenice da se u cjelini poklapaju sa najurgentnijim potrebama djece u datom trenutku.

Opis odredbi koje pogoduju ostvarivanju prava djeteta

15. U periodu nakon što je Bosna i Hercegovina podnijela inicijalni izvještaj intezivno se radilo na donošenju novih porodičnih zakona i to u oba entiteta. Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH predstavljaju dobar primjer usklađenosti s odredbama Konvencije o pravima djeteta.

Ovim zakonom je propisano da sve radnje koje poduzimaju nadležni organi (organi starateljstva i sudovi) i odluke koje oni donose, a tiču se odnosa roditelja i djece, starateljstva, usvojenja, izdržavanja djece i dr. moraju biti donesene u najboljem interesu djeteta.

Shodno odredbama Konvencije, gore navedeni Zakon predviđa da dijete ima pravo na staranje o životu, zdravlju i razvoju osobnosti. Dijete ima pravo živjeti s roditeljima, a ako ne živi sa oba roditelja ili jednim roditeljem, pravo je djeteta da redovno održava osobne odnose i neposredne kontakte s roditeljem sa kojim ne živi. Pored toga, dijete ima pravo održavati osobne odnose i neposredne kontakte i s nekom/bakom i djedom, kao i drugim osobama, ako je to u njegovom interesu.

Dijete ima pravo i na zaštitu od nezakonitog miješanja u njegovu privatnost i porodicu, kao i pravo na izražavanje i uvažavanje vlastitog mišljenja u skladu s njegovim uzrastom i zrelosti. S tim u vezi je Zakonom propisano da u svim postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskom staranju i povjeravanju čuvanja i odgoja djeteta nadležni organ treba dati djetetu potreban savjet, upoznati ga s okolnostima važnim za odlučivanje i omogućiti mu da izrazi svoje mišljenje o tim okolnostima. Mišljenje djeteta uzet će se u obzir u skladu s njegovim uzrastom i zrelosti.

Zakonom je propisano da je roditeljsko staranje skup odgovornosti, dužnosti i prava roditelja koje imaju za cilj zaštitu osobnih i imovinskih prava i interesa, te da se roditeljsko staranje ostvaruje u najboljem interesu djeteta. Roditelji su zajednički i prvenstveno odgovorni za razvoj i odgoj djeteta. Ograničenje i oduzimanje roditeljskog staranja moguće je odlukom nadležnog organa iz razloga i na način propisan Zakonom. Roditelji su dužni čuvati dijete, zadovoljavati njegove normalne potrebe i štiti ga od svih oblika poroka: droga, alkohol, skitničenje, razbojništvo, krađa, prostitucija, prosjačenje, kao i svih oblika maloljetničke delikvencije, te nasilja, povreda, ekonomske eksploatacije, seksualne zloupotrebe i svih drugih asocijalnih pojava. Roditelji imaju dužnost i pravo odgajati dijete u duhu mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, ravnopravnosti i solidarnosti, a u skladu s uzrastom i zrelosti djeteta unaprjeđivati njegova prava i odgovornost na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovjesti. Roditelji su dužni izdržavati maloljetno dijete i u izvršavanju te obaveze moraju iskoristiti sve svoje mogućnosti i sposobnosti. Dužnost roditelja je djetetu osigurati životne uvjete potrebne za njegov razvoj.

Organ starateljstva upozorit će roditelje na propuste u staranju o djetetu i pomoći im u njihovom otklanjanju. Organ starateljstva pružit će pomoć roditeljima u sređivanju njihovih socijalnih, materijalnih i osobnih prilika i odnosa, a ako interes djeteta to zahtijeva, uputit će roditelje u odgovarajuće savjetovalište.

Organ starateljstva dužan je po službenoj dužnosti poduzimati potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta, a na osnovu neposrednog saznanja ili obavještenja. Obavještenje o povredi djetetovih prava, a naročito o nasilju, zlostavljanju, spolnim zloupotrebama i zanemarivanju djeteta, dužni su, bez odlaganja, dostaviti organu starateljstva svi organi, organizacije i fizička lica.

Porodični zakoni u entitetima u Bosni i Hercegovini predviđaju starateljstvo kao jedan od oblika zaštite maloljetne djece bez roditeljskog staranja. Svrha starateljstva je zamjena roditeljskog staranja, zaštita osobnosti i interesa djeteta i njegovo osposobljavanje za samostalna život i rad. Čuvanje i odgoj maloljetnog štíćenika organ starateljstva može povjeriti staratelju, drugoj osobi ili ustanovi. Staratelj maloljetnog štíćenika dužan je kao roditelj starati se o njegovoj osobnosti, a naročito o zdravlju, obrazovanju i osposobljavanju za samostalan život i rad. Također je dužan podnijeti organu starateljstva izvještaj o svom radu i o stanju štíćenikove imovine. Organ starateljstva ima dužnost povremeno, osobnim uvidom, kontrolirati kako staratelj vrši dužnost prema štíćeniku.

Usvojenje je poseban oblik porodično-pravne zaštite djece bez roditelja ili bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, kojim se zasniva roditeljski, odnosno srodnički odnos. Usvojenje se može zasnovati samo ako je u interesu usvojenika. Usvojilac može biti državljanin Bosne i Hercegovine. Usvojilac može biti i strani državljanin, ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta i ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini.

Na državnom nivou u početnoj fazi implementacije je projekat „Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije u Bosni i Hercegovini“. Cilj projekta je da se unaprijedi trenutni sistem socijalne zaštite i inkluzije (SPIS) djece i porodica tako da su osnovne socijalne usluge dostupne svakom djetetu u Bosni i Hercegovini.

Realizacija aktivnosti na polju socijalne zaštite i inkluzije u ovom projektu ima za cilj:

- omogućavanja pristupa primarnoj socijalnoj zaštiti marginaliziranim i društveno ugroženim grupama;
- osiguravanja posebne zaštite ugroženih grupa djece i žrtava višestruke isključenosti, što proizilazi iz nasilja, zlostavljanja, izrabljivanja, rizičnog ponašanja i siromaštva;
- realizacija pilot projekata i izgradnja inoviranog integriranog pristupa dječijoj zaštiti, u cilju boljeg povezivanja postojećih dijelova sistema, a naročito: sistema prikupljanja podataka vezanih za strateška planiranja, razvoj zakonodavstva, stručne obuke, harmonizacija strategije s budžetom do praćenja i evaluacije. Nadalje, podrazumijeva preduzimanje bolje suradnje različitih sektora unutar sistema socijalne zaštite, kao što su obrazovanje, zdravlje, socijalni rad, finansiranje, pravosuđe, unutrašnji poslovi, zapošljavanje itd.

Cilj je u naredne tri godine (2009-2011) ojačati raznovrsne službe koje pružaju usluge djeci i njihovim porodicama i poboljšati njihove međusobne veze kako bi bolje služile djeci oslanjajući se na međuresorni sistem koordinacije.

Ovaj projekat je preduzet naročito zbog činjenice što se u Bosni i Hercegovini sama socijalna zaštita planira na nivou politike i to malim dijelom na državnom nivou, a u osnovnim ciljevima na nivou entiteta s tim da se suštinski sprovodi na lokalnom nivou, uz učešće ključnih institucija za socijalnu zaštitu (kao što su zdravstvene ustanove, škole, centri za socijalni rad, itd) donosioca odluka na nivou općina, porodica/staratelja, kao i same djece i u saradnji s predstavnicima civilnog društva.

Vijeće za djecu BiH

16. Nakon isteka mandata Vijeću za djecu Bosne i Hercegovine 2007. godine, trebalo je doći do uspostave Vijeća u novom sazivu. U cilju jačanja mandata, odnosno ovlasti Vijeća za djecu urađena je, s tim u skladu, nova Odluka o Vijeću za djecu koju je Vijeće ministara usvojilo jula 2007. godine. No zbog različitoga tumačenja nadležnih entitetskih ministarstava o novim nadležnostima Vijeća koja su se u tumačenju kretala, od jačanja mandata Vijeća do pretvaranja Vijeća u političko tijelo, Vijeće za djecu još nije uspostavljeno u novom sazivu.

U fazi završne izrade ovog izvještaja stavovi nadležnih entitetskih ministarstava se približavaju razrješenju ovog veoma značajnog pitanja i nadati se da će u skoroj budućnosti doći do ponovne uspostave Vijeća za djecu.

Vlada Republike Srpske je 2006. godine donijela Odluku o formiranju Savjeta za djecu Republike Srpske (u daljem tekstu: Savjet), kao stalno savjetodavno tijelo Vlade, zaduženo za pitanja iz oblasti prava djeteta, u skladu s Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i drugim međunarodnopravnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava. ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 66/06). Savjet čini 11 članova, iz različitih ministarstava, ustanova i organizacija iz vladinog sektora, ali i predstavnici nevladinog sektora Republike Srpske. U Federaciji Bosne i Hercegovine nije bilo sličnih inicijativa u pogledu osnivanja sličnog tijela.

Tokom 2009. godine ponovno je aktuelizirana mogućnost uspostave Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine s osnovnim ciljem da se postojeći zastoj u njegovom radu na neki način otkloni. Na zajedničkom sastanku predstavnika entiteta održanom u junu 2009. godine usaglašen je koncept na osnovu kojeg bi se usaglasili novi sazivi Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine.

Upoznavanje djece s Konvencijom

17. Pored niza radionica za djecu i edukativnih seminara za nastavnike o upoznavanju djece/učenika o Konvenciji o pravima djeteta s ciljem povećanja svijesti o njezinim načelima i odredbama, naročito među djecom i roditeljima (o kojim je izvještavano u Inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine o implementaciji Konvencije o pravima djeteta), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine u suradnji sa Save the children UK od oktobra 2008. godine implementira projekt „Prevenција nasilja koje uključuje djecu i promocija poštivanja različitosti u Bosne i Hercegovine kroz obrazovni sistem“ čiji je cilj da se izgrade kapaciteti u okviru osnovnoškolskih obrazovnih institucija Bosne i Hercegovine da spriječe i adekvatno odgovore na sve oblike nasilja koji uključuju djecu, u suradnji s centrima za socijalni rad, zdravstvenim ustanovama, policijom i nevladinim sektorom, kroz provedbu nastavnog plana i programa za prevenciju nasilja koje uključuje djecu u školama i pilot zajednicama te participativni rad. U okviru navedenog projekta urađeni su: planovi obuke za roditelje, program obuke za nastavnike i nastavni program za učenike od I – IX razreda. U sva tri navedena plana obuke (za roditelje, nastavnike i učenike) predviđena je edukacija o pravima djeteta, odnosno upoznavanje s Konvencijom o pravima djeteta s ciljem povećanja svijesti o njenim načelima i odredbama.

Inicijalni izvještaj o implementaciji Konvencije o pravima djeteta, **uključujući i primjedbe Komiteta koje je Bosne i Hercegovine usvojila** dostupni su na web stranici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine **široj javnosti, organizacijama civilnog društva, omladinskim grupama i djeci u oba entiteta kako bi se pokrenula rasprava i podigla svijest o Konvenciji, njezinoj implementaciji i monitoringu.** Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je također učestvovalo u više nevladinih projekata koji imaju za cilj dostupnost, jačanje razumjevanja konvencije u svakodnevnom životu djece i roditelja. Sama Konvencija je uključena u kurikulum u okviru nekoliko nastavnih predmeta i to za različite uzraste djece u osnovnom i srednjem obrazovanju. Sam tekst Konvencije o pravima djeteta je preveden i na Romski jezik, jezik manjine koja je najbrojnija u Bosni i Hercegovini.

Saradnja sa nevladinim organizacijama

18. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 6. aprila 2007.godine usvojilo Sporazum o suradnji između Vijeća ministara i nevladinih organizacija koji je u proteklim godinama imao za rezultat pripremu osnove za uspostavu osnovnog zajedničkog tijela putem kojeg će se na olakšan način realizirati zajedničke vladine i nevladine inicijative. Pored navedenog sporazuma Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine je izdalo pravni akt kojim je proceduralno obavezalo nadležne institucije vlasti u BiH da se svi zakonski projekti te ostali važniji planovi, programi i strategije realizuju uz obavezni proces konsultacija s nevladinim sektorom. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i ranije je primjenjivalo ovu praksu da se pri izradi strategija konsultira s nevladinim organizacijama. Također, pri organizaciji seminara, okruglih stolova, konferencija obavezno se pozivaju nevladine organizacije tako da ima veoma mnogo uspješnih zajedničkih projekata vladinog i nevladinog sektora među kojim posebno ističemo realizaciju projekta koji je imao za cilj izradu Kodeksa ljudskih prava u školama. Proces razvoja ovog dokumenta je realizovan kroz učešće 797 roditelja, učenika i nastavnika iz 142 škole u 56 zajednica širom cijele Bosne i Hercegovine, te podršku obrazovnih institucija kao što su: Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Federalno Ministarstvo obrazovanja i nauke, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta SBK-KSB, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta ZDK, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta HBŽ, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta ZHŽ, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta HNŽ-HNK, Ministarstvo obrazovanja i nauke KS, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta BPK, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK, Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta PŽ i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi – OSCE BiH.

Nakon uspješno provedenog procesa prikupljanja i objedinjavanja materijala kreiran je dokument «Kodeks za zaštitu ljudski prava u školi» čija je svrha omogućiti školi, kao odgojno-obrazovnoj instituciji, da postane mjesto gdje se poštuju ljudska prava svakog pojedinca i gdje se razvijaju kapaciteti svakog pojedinca da bi postao odgovoran građanin koji će snažno doprinjeti jačanju demokratskih procesa u Bosni i Hercegovini. Kodeksom su razvijeni standarde i normative koji će biti temelj i zajednička osnova za razvoj demokratskih odnosa u školi. Dokument stavlja konkretna prava u kontekst škole i obavezuje škole na njihovu primjenu u konkretnoj školskoj praksi s ciljem da se demokratski principi uče u demokratskom okviru. Polazna osnova za razvoj konkretnih standarda i normi u ovom dokumentu je «Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH». Ovaj dokument nudi zajedničke principe i vrijednosti zasnovane na poštivanju ljudskih prava po kojima treba da postupaju svi članovi školske zajednice. Kodeks nudi etičke principe po kojima škola treba da djeluje. Kodeksom su razvijeni mehanizme zaštite ljudskih prava u oblastima nastave i vannastavnih aktivnosti, zdravog i sigurnog odgojno-obrazovnog okruženja i demokratkog učešća u školskom životu. Na kraju, Kodeks razvija model tijela za zaštitu i nadgledanje ljudskih prava u školi.

Nadalje, u cilju implementacije Strategije protiv maloljetničkog prestupništva za Bosnu i Hercegovinu (2006 – 2010) Ministarstvo za ljudska prava Bosne i Hercegovine je uputilo javni poziv NVO-ima da se aktivno uključe u implementaciju Strategije. Napravljena je i baza podataka o nevladinim organizacijama.

Ministarstvo za porodicu, omladinu i sport Republike Srpske i Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH također posvećuju posebnu pažnju pružanju podrške nevladinim organizacijama koje imaju značajnu ulogu u promovisanju i podršci pozitivnog ponašanja i stvaranja okruženja koje doprinosi dobrobiti djece. Finansijski se podržavaju programi i projekti udruženja. Posebno se izdvaja podrška projektu nabavke školskih udžbenika i opreme za odlične učenike iz višečlanih, socijalno ugroženih porodica. Cilj projekta jeste pružanje podrške roditeljima u izvršavanju dužnosti vezanih za odgoj djece, ali i podsticaj djece na veće zalaganje i bolji uspjeh u školama.

U izvještajnom periodu resorna ministarstvo su organizovalo i bila pokrovitelji više manifestacija kojima se promovišu odgovorno roditeljstvo, kao i osnovna dječija prava u skladu s Konvencijom UN. Pored pomenutih, resorna ministarstvo je finansijski podržalo aktivnosti i manifestacije koje se održavaju u okviru obilježavanja Dječije nedjelje i Dana djeteta.

II Definiciju djeteta u bh zakonodavstvu

Definicija djeteta (član 1.); Opšti principi (članovi 2., 3., 6. i 12.); Nediskriminacija (član 2.); Najbolji interes djeteta (član 3.); Pravo na život, preživljavanje i razvoj (član 6.); Poštovanja stavova djeteta (član 12.).

19. U vezi sa članom 1. Konvencije, u smislu definicije djeteta prema domaćim zakonima i propisima pozivamo se na stavove 4. do 11 u Izvještaju o provođenju Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji gdje je ovo pitanje obrađeno.

20. Najugroženije kategorije djece su djeca raseljenih osoba, izbjeglica, djeca pripadnici manjina, stranaci i azilanti, i djeca sa invaliditetom. U okviru programa socijalne inkluzije djece koji se provodi u Bosni i Hercegovini i programa za socijalnu inkluziju stanovništva utvrđeni su posebni ciljevi i mjere koje imaju za cilj poboljšanje zaštite prava svih ovih kategorija djece. Otežano osiguravanje odgovarajuće zaštite prava ove djece nastalo je kao rezultat - globalne krize nedostatka sredstava kojim raspolažu najvažnije socijalne službe čiji je osnovni zadatak osiguranje zaštite djece odnosno, poboljšanje položaja porodice sa djecom. Djeca u Bosni i Hercegovini nisu uvijek u prilici da imaju osiguranu jednaku zaštitu jer postoje sredine koje izdvajaju mnogo više sredstava za njihovu zaštitu kao i sredine koje uopšte nemaju odgovarajuće resurse tako da je naša osnovna preokupacija ujednačavanje u jednako ostvarivanje prava i zaštite djece u BiH.

21. Djeca ispod 18 godina starosti ne podliježu smrtnoj kazni u Bosni i Hercegovini odnosno, izuzev entiteta Republike Srpske, smrtna kazna je potpuno ukinuta i ne primjenjuje se u Bosni i Hercegovini.

Smrt svake osobe pa i djeteta se u skladu s važećim zakonima registruje, a u slučaju sumnjivih smrti nadležni tužilac naređuje obdukciju. Pravilo je da ne može biti službeno prihvaćena smrt bez prethodnog izdavanja potvrde o smrti koja je u nadležnosti za to određenog ljekara ili ljekarske ekipe.

22. U Bosni i Hercegovini se prati statistika samoubojstava i u vezi sa istim se prate i stanje u porodicama u kojima su u pitanju djeca. Prema podacima iz Federacije BiH za 2008. godinu počinio samoubistava su u 171 slučaju (ili 76%) muškarci, a u 54 slučaju (ili 24%) žene. Starosna struktura počinilaca: do 18 godina – tri; od 18 do 24 godine – šest; od 25 do 30 godina – 19; od 30 – 40 godina – 32; od 40 do 50 godina – 33; od 50 do 60 godina – 45; od 60 do 70 godina – 38, od 70 do 80 godina – 35 i preko 80 godina – 14.

23. Rani rast i razvoj djece, te mjere preduzete da bi se osiguralo preživljavanje djece svih uzrasta, također predstavlja prioritet za bh. društvo uopšte. Prioritet svakog društva treba da su djeca, a osiguranje zdravog starta u životu ima dalekosežne pozitivne uticaje u sticanju osnovnih socijalnih i zdravstvenih vrijednosti. Na ovim principima je zasnovana Deklaracija i Konvencija o pravima djeteta koja preporučuje stvaranje uvjeta za odrastanje djece prema najvišim dostupnim standardima zajednice. Postoje dokazi koji potvrđuju značaj ulaganja u rani rast i razvoj djece i njihov uticaj na promjenu pristupa djeci i društvu u cjelini. Nekoliko argumenta ide u prilog ovoj tvrdnji: djeca imaju pravo da žive i da razviju svoj puni potencijal; investiranjem u rano djetinjstvo društvo kao cjelina ima ekonomsku korist; programi za djecu su polazna tačka u mobilizaciji društva; naučni dokazi su potvrdili značaj ranog prepoznavanja potreba i intervencije u ranom dječijem uzrastu; programi ranog rasta i razvoja promoviraju jednakost.

Od završetka rata u Bosni i Hercegovini je napravljen značajan napredak u obnavljanju infrastrukture, ali na žalost ekonomski oporavak zemlje odvija se sporo. Siromaštvo kao prateća pojava u našem društvu, te ukupno socijalno, ekonomsko stanje države, direktno se odražava i na dječiju populaciju. Visoki procenat nezaposlenosti povlači porodice u siromaštvo, što ima direktnog uticaja na zdravlje, rast i razvoj djece. Kako bi se poboljšao položaj djece, ključno je angažovanje svih raspoloživih resursa vladinog i nevladinog sektora, porodice i pojedinca. Uključivanje svih segmenata društva podrazumijeva multidisciplinarni pristup u osmišljavanju akcija i mjera koje će biti usmjerene na poboljšanje položaja djeteta. Socijalna politika treba da podrži porodice kojima je neophodna pomoć za stvaranje sigurne sredine za odrastanje i odgoj djeteta.

Zdravstvena politika treba da je usmjerena na dječju populaciju provodeći nadzor nad zdravljem od začeca do odrastanja, nadzor nad zdravljem kroz cijelo djetinjstvo, što u velikoj mjeri određuje i zdravlje odraslih. Zbog toga je briga za zdravlje djece ujedno i prevencija za zdravu odraslu populaciju.

Edukacija i sticanje znanja o zdravom roditeljstvu predstavlja kamen temeljac u porodici za praćenje rasta i razvoja djeteta, a predškolski odgoj doprinosi sticanju zdravih životnih navika i zdravog razvoja djece.

Poznato je da stabilni društveni odnosi u prvih sedam godina života znatno doprinose psihološkom profilu osobe, kao i sposobnosti osobe da se nosi sa stresnim situacijama tokom života. Stoga stvaranje sredine u ranom djetinjstvu, koja omogućava da djeca razviju svoje fizičke, emocionalne i socijalne potencijale je najbolja investicija za zdrav start u život.

Vezano za cjelokupno stanje u BiH, nameće se potreba za ujednačavanjem zdravstvene zaštite djece, obezbjeđivanja minimuma socijalne sigurnosti i osnovnih razvojnih mogućnosti za svu djecu. Stoga je i pokrenuta inicijativa da se pristupi izradi ovakvog jednog strateškog dokumenta koji bi u sebi imao elemente integriranog pristupa zdravstvenog, socijalnog sektora i sektora predškolskog odgoja koji su značajni za rani rast i razvoj djeteta do šest godina. Ovo naravno ne umanjuje ulogu i ostalih institucija u društvu u pružanju punog doprinosa u stvaranju ovakvih preduvjeta.

IV. Građanska prava i slobode (Čl. 7., 8., 13.-17. i 37. (a))

24. U skladu s važećim zakonima maloljetnoj djeci se na zahtjev roditelja upisuje odabrano državljanstvo. Supružnici su dužni da se dogovore oko državljanstva djeteta. Djetetu prestaje državljanstvo BiH odricanjem na zahtjev oba roditelja kojima je državljanstvo BiH prestalo odricanjem ili na zahtjev jednog roditelja kojem je državljanstvo prestalo odricanjem, ako je drugi roditelj umro ili je izgubio roditeljsko pravo ili je stranac ili osoba bez državljanstva (o čemu trebaju dokazi). Ako je dijete starije od 14 godina, zahtjeva se njegov pismeni pristanak.

25. Registracija po rođenju predstavlja jedno od osnovnih ljudskih i dječijih prava te preduslov za ostvarivanje prava u drugim oblastima života kao što su pravo na identitet, pravo na obrazovanje, pravo na zdravstvenu zaštitu i drugo. S problemom neupisa djece u matične knjige rođenih Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine susreće se već duži period i to posebno kada su u pitanju djeca pripadnici romske manjine. Zbog toga je u protekle dvije godine proveden program čiji je osnovni cilj potpuno rješavanju ove problematike s kojom su u prvom redu suočeni pripadnici romske populacije, kao i pripreme za realizaciju zadataka preuzetih potpisivanjem Okvirne konvencije o zaštiti prava nacionalnih manjina. Osnovni cilj ovog programa je i poboljšanje statusa romske populacije, te stvaranju uslova za njihovo društveno uključivanje.

Problem neupisa djece u matične knjige rođenih, posebno romske populacije, je u posljednje dvije decenije uvećan do te mjere, da se može slobodno reći da je neupisivanje postalo subjektivni osjećaj, a ne zakonska obaveza.

Pojedinačne akcije na ažuriranju upisa, odnosno kampanje za upis, su dale kratkoročne i ograničene rezultate. Naša iskustva govore da je ovaj problem prisutan ne samo među romskom populacijom već i među ostalim grupama stanovništva. Razlozi za ovo su različiti: neshvatanje zakonske obaveze, nepoznavanje procedure, nedostatak novca za administrativne procedure, kao i izostanak sankcija za neizvršavanje ove zakonske obaveze. Detaljnije zakonsko obrazloženje koje se odnosi na državljanstvo djece, lično ime i upis u matične knjige obrađena u **tački 82**. Izvještaja o provođenju Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji.

Iz ovih razloga, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i UNICEF u Bosni i Hercegovini su, u saradnji s nadležnim entitetskim institucijama i pravnim stručnjacima za oblast zaštite dječijih i ljudskih prava, u 2008.g. pripremili Pravnu analizu zakonodavstva Bosne i Hercegovine koja reguliše oblast registracije rođenja. Analiza je pokazala svu složenost ovog problema, opisala pojavne oblike, te dala odgovarajuća zaključna razmatranja i preporuke.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i UNICEF smatraju da ova pravna analiza može poslužiti državnim i entitetskim vlastima da pristupe razmatranju promjene propisa koji regulišu ovu oblast, te na taj način pomoći stvaranju okruženja koje će omogućiti društveno uključivanje ne samo pripadnika romske manjine u Bosni i Hercegovini nego i ostale djece i građana koji u ovom trenutku nisu u mogućnosti ostvariti pravo na identitet.

U 2009. godini otpočelo se sa edukacijom matičara o praktičnoj primjeni preporuka koje su date u navedenoj Pravnoj analizi i sa realizacijom programa UNHCR-a koji je u saradnji s organizacijom Vaša prava BiH u okviru kojeg je u periodu od aprila 2008. g. do kraja februara 2009. godine osigurana registracija 536 pripadnika romske manjine i naknadan upis u matične knjige rođenih i dobijanje ličnih dokumenata, ovaj projekat ima za cilj pružanje pomoći za namanje 1.000 pripadnika romske manjine, a finansiran je od strane Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SCD).

Član 8.,13.,14.,15. i 16.

26. Ustavom Bosne i Hercegovine i entiteta, kao i pojedinačnim zakonima koji se odnose na porodičnu, socijalnu zaštitu, vjerske slobode, obrazovanje i pravo na udruživanje, garantiraju se djeci Bosne i Hercegovine pravo na identitet a posebno sloboda izražavanja, mišljenja, savjesti i

vjeroispovjesti i zaštita privatnosti. U Bosni i Hercegovini Zakon o zaštiti ličnih podataka donesen je 2001.g. a dopunjen i poboljšán 2006. g. U svrhu kontrole zaštite ličnih podataka osnovana je i Agencija za zaštitu ličnih podatak u Bosni i Hercegovini i donesen Zakon o slobodi pristupa informacijama kojim se reguliše način korištenja podataka. Činjenica je također da u vezi ostvarivanja ovih prava djece postoje i određeni problemi posebno u situacijama u kojima lični podaci djece dospiju u javnost, ali je posljednjih godina sve manje takvih slučajeva. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) u Bosni i Hercegovini u svim slučajevima kršenja izriče novčane kazne ili zabranu emitovanja ako mediji prekrše kodeks ponašanja, a posebno u slučajevima kada su u pitanju djeca i neovlašteno objavljivanje informacija u medijima o djeci.

Član 37. (a).

27. Bilo koji oblik fizičkog kažnjavanje djece kao i bilo koji oblik zapuštanja i zanemarivanja djece zabranjen je i kažnjava se prije svega krivičnim zakonima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Posebne mjere zaštite djece utvrđene su u okviru porodičnog zakona kojim se propisuje dužnost i obaveza roditelja u pogledu brige i zaštite djece od zanemarivanja i izloženosti bilo kojem obliku nasilja. Detaljnije je ovo pitanje obrađeno i u ovom izvještaju u porodičnom okruženju i brizi ali i u okviru Izvještaja o provođenju fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji u kojem su detaljno nabrojana zakonska rješenja po pitanju ovih oblika zaštite. Izričita zaštita od nasilja definisana je i u okviru zakona kojim se reguliše obrazovanje i predškolski odgoj djece.

U okviru **Porodičnog zakona Federacije BiH** problem fizičkog kažnjavanja djece posebno je uređen u Dijelu I -Osnovne odredbe- član 4. kojim je eksplicitno utvrđeno:

“(1) U porodici je zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog partnera i bilo kojeg drugog člana porodice.

(2) Pod nasilničkim ponašanjem podrazumijeva se svako narušavanje fizičkog ili psihičkog integriteta u smislu člana 4. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.”²(citirati)

U okviru ovog zakona je također u Dijelu III- Poglavlje C –Prava i dužnosti roditelja i djece, i to u članu 134. utvrđene mjere zaštite djece:

„(1) Roditelji su dužni starati se o životu i zdravlju djeteta.

(2) Roditelji su dužni čuvati dijete, zadovoljavati njegove normalne potrebe i štiti ga od svih oblika poroka: droga, alkohol, skitničenje, razbojništvo, krađa, prostitucija, prosjačenje, kao i svih oblika maloljetničke delikvencije, te nasilja, povreda, ekonomske eksploatacije, seksualne zloupotrebe i svih drugih asocijalnih pojava.”

Također, u ovom zakonu u Poglavlju C- Zaštita osobnih prava i interesa djeteta -Član 150. stav 1. I 2. utvrđeno je da:

² Član 4. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH

U smislu ovog zakona smatra se:

a) spol: društveno uspostavljena uloga žena i muškaraca u javnom i privatnom životu za razliku od istog izraza koji daje biološko određenje. Izraz spol, u duhu ovog zakona, pokazuje značaj koji je unutar društva dat biološkom određenju spola;

b) nasilje na osnovu spola: bilo koje djelo koje nanosi fizičku, mentalnu, seksualnu, ili ekonomsku štetu, ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima koje ozbiljno sputavaju osobe da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti spolova, u javnoj ili privatnoj sferi života, uključujući i trgovinu ljudima radi prisilnog rada, te ograničenje, ili proizvoljno lišenje slobode;

c) uznemiravanje: svaka situacija u kojoj dođe do neželjenog ponašanja u vezi sa spolom, a koje ima za cilj i rezultat nanošenje štete dignitetu osobe ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijeteće ili slične situacije;

d) seksualno uznemiravanje: svako ponašanje koje riječima, ili radnjama, ili psihičkim djelovanjem seksualne prirode za cilj ili rezultat ima nanošenje štete dignitetu osobe, ili stvaranje zastrašujuće, neprijateljske, ponižavajuće, prijeteće, ili slične situacije, a koje je motivirano pripadnoću različitom spolu, ili različitom seksualnom orijentacijom a koje za oštećenu osobu predstavlja nepoželjno fizičko, verbalno, sugestivno i drugo ponašanje;

e) poslodavac/ka, zaposlenik/ca, radnik/ca: onako kako je to definirano entitetskim zakonima koji reguliraju radne odnose.

“(1) Organ starateljstva dužan je po službenoj dužnosti poduzimati potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta, a na osnovu neposrednog saznanja ili obavještenja. (2) Obavještenje o povredi djetetovih prava, a naročito o nasilju, zlostavljanju, spolnim zloupotrebama i zanemarivanju djeteta, dužni su, bez odlaganja, dostaviti organu starateljstva svi organi, organizacije i fizička lica.”

U okviru Poglavlja C- Oduzimanje roditeljskog staranja -Član 154. stav 1. i 2. utvrđeno je:

“(1) Roditelju koji zloupotrebom svojih prava, ili grubim zanemarivanjem svojih dužnosti, ili napuštanjem djeteta, ili nestaranjem o djetetu sa kojim ne živi očito stavlja u opasnost sigurnost, zdravlje ili moral djeteta, ili koji ne zaštiti dijete od ovakvog ponašanja drugog roditelja ili druge osobe, sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko staranje.

(2) Zloupotreba prava postoji naročito u slučajevima tjelesnog i duševnog nasilja nad djetetom, spolnog iskorišćavanja djeteta, navođenja djeteta na društveno neprihvatljivo ponašanje, te grubog kršenja djetetovih prava na drugi način.”

Sam postupak zaštite od nasilničkog ponašanja u porodici regulisan je čl. 147., 380. i 381. ovog zakona.³

Porodični zakon RS

Član 3.

“Republika Srpska obezbjeđuje posebnu zaštitu...porodici, majci i djetetu u skladu sa međunarodno priznatim ljudskim pravima i osnovnim slobodama.”

Član 97.

„(1) Roditelji i ostali članovi porodice ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom i tjelesnom kažnjavanju, odnosno zlostavljanju.

Ako su roditelji, odnosno onaj roditelj kod kojeg dijete živi zlostavljali dijete, ili zanemarili brigu o djetetu, zanemarili vaspitanje djeteta ili je kod djeteta došlo do poremećaja u vaspitanju organ starateljstva može dijete oduzeti i povjeriti ga drugom roditelju, nekom drugom licu ili odgovarajućoj ustanovi ukoliko ne postoji sudska odluka o povjeravanju djeteta.

(2) Za vrijeme trajanja stalnog nadzora nad vršenjem roditeljskog prava organ starateljstva će savjetima idrugim odgovarajućim metodama socijalnog rada pomagati roditelje u vršenju roditeljskog prava, pozivati roditelje radi dogovora o vršenju roditeljskog prava, obilaziti roditelje i djecu, pozivati roditelje i djecu na redovne periodične sastanke u prostorijama organa starateljstva i slično.“

³ Postupak zaštite od nasilničkog ponašanja u porodici

Član 380.

(1) Pravo na zaštitu od nasilničkog ponašanja u porodici imaju bračni partneri, vanbračni partneri i svi članovi porodice.

(2) Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti policija, organ starateljstva i sud za prekršaje.

(3) Sva fizička i pravna lica dužna su odmah po saznanju za nasilničko ponašanje o tome dostaviti obavještenje nadležnoj policijskoj upravi.

Član 381. Policijska uprava dužna je odmah po prijemu obavijestjenja odstraniti i smjestiti u odgovarajuću ustanovu osobu koja se nasilnički ponaša ili od koje prijete opasnost od nasilničkog ponašanja.

Član 382. Postupak zaštite od nasilničkog ponašanja u porodici je hitan i uredit će se posebnim zakonom Federacije.

Član 147. (1) Na zahtjev jednog ili oba roditelja, ili po službenoj dužnosti organ starateljstva može odlučiti o smještaju djeteta i povjeravanju njegovog čuvanja i odgoja drugoj osobi ili ustanovi, ako je to potrebno radi zaštite najboljeg interesa djeteta.

(2) Odluku iz stava 1. ovog člana organ starateljstva donijet će bez pristanka roditelja ako su oni odsutni, spriječeni ili nesposobni starati se o djetetu, a nisu povjerali čuvanje i odgoj osobi koja ispunjava uvjete za staratelja.

(3) Smještaj, čuvanje i odgoj djeteta, određeni u skladu sa stavom 2. ovog člana, mogu trajati najdulje dva mjeseca.

(4) Žalba na odluku iz stava 2. ovog člana ne odlaže njeno izvršenje.

(5) Ako okolnosti iz stava 2. ovog člana postoje i nakon isteka roka iz stava 3. ovog člana, organ starateljstva odmah će donijeti odluku o stavljanju djeteta pod starateljstvo.

(6) Ako roditelji zatraže donošenje odluke o prestanku starateljstva i predaju djeteta, a organ starateljstva ocijeni da ovaj zahtjev nije u interesu djeteta, poduzet će mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta.

(7) Ako organ starateljstva ne poduzme mjere iz stava 6. ovog člana u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva roditelja, roditelji mogu podnijeti tužbu radi odlučivanja o daljnjem staranju o djetetu.

Oduzimanje roditeljskog prava i dužnosti

Član 106.

„(1) Roditelju koji zlostavlja dijete, zlorabljuje roditeljsko pravo, ili je napustio dijete, zanemario brigu o djetetu i zanemario svoje roditeljske dužnosti sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko pravo.

(2) Roditelj zlorabljuje roditeljska prava i dužnosti:

- 1. ako sprovodi fizičko ili psihičko nasilje nad djetetom,*
- 2. ako seksualno iskorištava dijete,*
- 3. ako eksploatiše dijete prisiljavajući ga da pretjerano radi ili da obavlja rad neprimjeren njegovom uzrastu,*
- 4. ako djetetu dozvoljava uživanje alkoholnih pića, droga ili drugih opojnih supstanci ili ga na to navodi,*
- 5. ako navodi dijete na bilo koji oblik društveno neprihvatljivog ponašanja,*
- 6. ako na bilo koji drugi način grubo krši prava djeteta.*

(3) Roditelj grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava:

- 1. ako napusti dijete,*
- 2. ako ne brine duže od mjesec dana o djetetu s kojim ne živi,*
- 3. ako u roku od godinu dana ne stvori uslove za zajednički život s djetetom koje je smješteno u drugu porodicu ili ustanovu, a za to nema nikakav opravdan razlog,*
- 4. ako je zanemario staranje o osnovnim životnim potrebama djeteta s kojim živi ili se ne pridržava mjera koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donio nadležni organ.*

(4) Sud može roditeljsko pravo vratiti roditelju, ako prestane razlog zbog kojeg mu je to pravo oduzeto.“

Porodični zakon BD

Član 3 (Nasilnicko ponašanje)

„(1) U porodici nije dozvoljeno nasilnicko ponašanje bracnih partnera ili bilo kojeg drugog člana porodice.

(2) Pod nasilnickim ponašanjem podrazumijeva se svako ponašanje koje ima obilježja krivcnog djela nasilja u porodici propisana Krivcnim zakonom Brcko distrikta BiH.“

Član 110 (Pravo na zaštitu od svih oblika nasilja)

„Dijete u porodici ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlorabljuje, zapostavljanja i zanemarivanja.“

Član 136 (Oduzimanje roditeljskog staranja)

„(1) Roditelju koji zlorabljuje svojih prava ili grubim zanemarivanjem svojih dužnosti ili napuštanjem djeteta ili nestaranja o djetetu s kojim ne živi ocito stavlja u opasnost zdravlje ili moral djeteta ili koji ne zaštiti dijete od ovakvog ponašanja drugog roditelja ili druge osobe, sud će u vanparničnom postupku oduzeti roditeljsko staranje.

(2) Zlorabljuje prava postoji narocito u slucajevima tjelesnog i duševnog nasilja nad djetetom, spolnog iskorištavanja djeteta, navodenja djeteta na društveno neprihvatljivo ponašanje, te grubo kršenje djetetovih prava na drugi nacin.

(3) Grubo zanemarivanje dužnosti postoji narocito u slucajevima ako roditelj ne izvršava obaveze izdržavanja djeteta duže od tri mjeseca, ne pridržava se ranije određenih mjera radi zaštite prava i interesa djeteta, ne sprecava dijete u uživanju alkoholnih pica, droga ili drugih opojnih sredstava i u kasnim nocnim izlascima dijete mlade od 16 godina.

(4) Roditeljsko staranje se može oduzeti i roditelju kojem je oduzeto pravo da živi s djetetom ako za vrijeme od jedne godine ne izvršava obaveze i prava koja mu nisu prestala izricanjem ove mjere i ne stvori uslove za vracanje ovih prava.

(5) Roditeljsko staranje se može oduzeti i roditelju koji ne stvara uslove za održavanje licnih odnosa i neposrednih kontakata s drugim roditeljem ili onemogućava, odnosno sprecava njihovo održavanje.

(6) U postupku za oduzimanje roditeljskog staranja roditeljima ili jednom roditelju djeteta, Organ starateljstva ce imenovati djetetu posebnog staratelja. Ovaj staratelj vrši dužnost i nakon izricanja mjere iz stava 1 ovog clana.

(7) Izricanjem ove mjere prestaju obaveze i prava roditelja prema djetetu, osim obaveze izdržavanja djeteta.

(8) Roditeljsko staranje ce se vratiti odlukom suda kada prestanu razlozi zbog kojih je ona oduzeta.

(9) Pravosnažnu odluku o oduzimanju i vraćanju roditeljskog staranja sud ce dostaviti nadležnom matricaru radi upisa u matricnu knjigu rođenih, Organu starateljstva, a ako dijete ima neko pravo nad nekretninama odluka ce se dostaviti zemljišnoknjižnom uredu nadležnog suda radi zabilješke.“

Član 288 (Pravo na zaštitu od nasilničkog ponašanja u porodici)

„(1) Pravo na zaštitu od nasilničkog ponašanja u porodici, imaju bracni partneri, vanbracni partneri i svi članovi porodice.

(2) Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti Policija Brcko distrikta BiH i Organ starateljstva

(3) Sva fizička i pravna lica dužna su odmah po saznanju za nasilničko ponašanje o tome dostaviti obavijest Policiji Brcko distrikta BiH ili Tužilaštvu Brcko distrikta BiH.“

Član 130 (Smještaj djeteta)

„(1) Na zahtjev jednog ili oba roditelja ili po službenoj dužnosti Organ starateljstva može odluciti o smještaju djeteta i povjeravanju njegovog cuvanja i odgoja drugoj osobi ili ustanovi, ako je to potrebno radi zaštite najboljeg interesa djeteta.

(2) Odluku iz stava 1 ovog clana Organ starateljstva ce donijeti bez pristanka roditelja ako su oni odsutni, sprijeceni ili nesposobni se starati o djetetu, a nisu povjerali cuvanje i odgoj djeteta osobi koja ispunjava uslove za staratelja.

(3) Smještaj, cuvanje i odgoj djeteta određeni u skladu sa stavom 2 ovog clana mogu trajati dok to zahtijeva interes djeteta.

(4) Žalba na odluku iz stava 2 ovog clana ne odlaže njeno izvršenje.“

V. PORODIČNO OKRUŽENJE I ALTERNATIVNA BRIGA (čl. 5., 9.-11., 18., st.1. i 2.; 19.-21., 25., 27., st. 4. i 39.)

28. Zakoni o socijalnoj zaštiti koji se primjenjuju u Brčko Distriktu BiH, Federaciji BiH i Republici Srpskoj predviđaju da se u svrhu obavljanja poslova neposredne socijalne zaštite, zaštite porodice a naročito porodica s djecom, kao i obavljanja drugih poslova utvrđenih zakonom i drugim propisima osnivaju centri za socijalni rad. Za rad i organizaciju ovih ključnih institucija osigurana su sredstva, ali je njihova organizacija i stručna popunjenost kao i struktura u cjelini gledano nedovoljna za trenutnu potrebu u oblasti zaštite djece.

Centri za socijalni rad su javne ustanove. Samo je u okviru zakona Brčko Distrikta BiH utvrđeno da se Centar za socijalni rad može osnivati ako ispunjava uslove propisane zakonom i ima najmanje četiri radnika sa završenim fakultetom ili višom školom, stručne spreme: psiholog, pedagog (pedagog-psiholog), socijalni radnik, pravnik i defektolog.

Kada su u pitanju ovlaštenja Centara za socijalni rad ona su slična, jer centar vrši sljedeća javna ovlaštenja:

- rješava u prvom stepenu o ostvarivanju prava iz oblasti dječije zaštite;
- rješava u prvom stepenu o ostvarivanju prava iz oblasti porodične zaštite i starateljstva;
- pruža usluge socijalnog rada u postupku rješavanja s pravima iz oblasti socijalne zaštite;
- vrši isplatu novčanih prava utvrđenih ovim zakonom.
- Centar za socijalni rad, pored poslova iz stava 1 ovog člana, obavlja i stručne poslove u provođenju socijalne zaštite i socijalnog rada, porodične zaštite i dječije zaštite:
- otkriva i prati socijalne potrebe građana i probleme u oblasti socijalne zaštite;
- predlaže i preduzima mjere u rješavanju stanja socijalnih potreba građana i prati njihovo

izvršenje;

- organizuje i provodi odgovarajuće oblike socijalne zaštite i dječije zaštite i neposredno pruža usluge socijalne zaštite i socijalnog rada;
- razvija i unapređuje preventivne aktivnosti koje doprinose sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema;
- pruža dijagnostičke usluge, provodi odgovarajući tretman, savjetodavno-terapijske usluge i stručnu pomoć korisnicima;
- podstiče, organizuje i koordinira profesionalni i dobrovoljni rad u oblasti socijalne zaštite;
- radi na izvršavanju vaspitnih mjera prema maloljetnim licima;
- vodi evidenciju i dokumentaciju o pruženim uslugama i preduzetim mjerama u okviru svoje djelatnosti;
- vrši i druge poslove utvrđene zakonom i odlukom gradonačelnika.

U Bosni i Hercegovini je u toku realizacija projekta SPIS, koji je ranije pomenut u tekstu, koji ima za cilj poboljšanje socijalne zaštite i inkluzije djece, a posebno uvođenje jednakih standarda zaštite djece za cijeli prostor Bosne i Hercegovine. U aneksu ovog izvještaja dostupni su podaci o profilu osoblja koje radi u centrima.

29. U odnosu na vršenje roditeljskog prava i dužnosti roditelja prvo je potrebno dodatno pojasniti objašnjenje dato u Prvom izvještaju iz juna 2001.godine po članu 18 stav 1-2 (**Roditeljska odgovornost**) Konvencije. Spomenuti zakoni su usvojeni i stupili na snagu, a 2000. i 2003.godine doživjeli su i određene izmjene.

Naime, Izmjenom Zakona o radu Federacije Bosne i Hercegovine iz 2000. godine predviđeno je generalno zakonsko rješenje da za vrijeme trudnoće, porođaja i njege djeteta žena ima pravo na porodiljsko odsustvo u trajanju od jedne godine neprekidno, te da na osnovu nalaza ovlaštenog liječnika, žena može da otpočne porodiljsko odsustvo 28 dana prije očekivanog datuma porođaja. Ovim su izmjenjena dotadašnja rješenja koja su predviđala, kako je u Prvom izvještaju navedeno, pravo žene da za blizance, treće i svako sljedeće dijete koristi porodiljsko odsustvo od 18 mjeseci neprekidno, kao i pravo zaposlenice na naknadno korištenje (poslije porođaja) 28 dana koje je trebala obavezno koristiti prije porođaja ukoliko ih bez svoje krivice nije koristila.

I dalje je utvrđeno pravo jednog od roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju da radi polovinu punog radnog vremena, u slučaju da se radi o samohranom roditelju ili da su oba roditelja zaposlena, pod uslovom da dijete nije smješteno u ustanovu socijalno-zdravstvenog zbrinjavanja, a na osnovu nalaza nadležne zdravstvene ustanove. Pored toga, roditelju koji koristi ovo pravo pripada pravo na naknadu plaće u skladu sa zakonom, te mu se ne može narediti da radi noću, prekovremeno niti mu se može promijeniti mjesto rada ako za to nije dao svoju pismenu saglasnost.

Takođe, trudnica, majka odnosno usvojitelj sa djetetom do tri godine života, i samohrani roditelj odnosno usvojitelj s djetetom do šest godina života, može raditi prekovremeno, ako da pismenu izjavu o dobrovoljnoj saglasnosti na takav rad.

Pored toga, napominjemo da su trenutno u proceduri izmjene i dopune navedenog Zakona o radu, koje uglavnom potvrđuje dosadašnja zagarantovana prava, te eventualno proširuju ista. Između ostalog je predloženo da se zabrani noćni rad pored maloljetnim zaposlenicima i trudnicama počev od šestog mjeseca trudnoće i majkama sa djetetom do jedne godine života, te da pod određenim uslovima i zaposlenik-otac djeteta kao i jedan od usvojlaca djeteta ili osoba kojoj je na osnovu rješenja nadležnog tijela za poslove socijalne zaštite dijete povjereno na čuvanje i odgoj, mogu koristiti pojedina prava koja se tiču porođajnog odsustva.

Zakonom o radu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine od 2000.godine., čl.45 izvornog zakona regulisana su prava žena na porodiljsko odsustvo za vrijeme trudnoće, porođaja i njege djeteta da ima pravo na porodiljsko odsustvo u trajanju od šest (6) mjeseci neprekidno, od čega su prva tri mjeseca

plaćena. Tokom Porodiljskog odsustva radnici neće biti uskraćene socijalne i penzione beneficije. Izmjenama i dopunama istog zakona od 2004. godine čl.45 mijenja se i glasi «Za vrijeme trudnoće, porođaja i njege djeteta, žena ima pravo na porodiljsko odsustvo u trajanju od dvanaest (12) mjeseci neprekidno. Sada u Bosni i Hercegovini postoji određeni problemi jer se naprimjer naknada plaće za vrijeme porodiljskog odsustva ostvaruje na teret budžeta Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, i Republike Srpske dok se u Federaciji BiH ovo pravo ostvaruje na nivou kantona, i to pod uslovom da su uplaćivani doprinosi za penzijsko i zdravstveno osiguranje, a svi kantoni nemaju sredstava za ovu namjenu. U vezi sa ovim problemom pripremljen je Specijalni izvještaj Ombudsmena BiH koji je podržan od strane Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i zatražena reakcija od strane Vijeća ministara BiH (juna 2009. godine) da se ovo pitanje na adekvatan način usaglasi i osigura jednaka zaštita porodiljama u Bosni i Hercegovini.

Pravo na naknadu plate za vrijeme korištenja porodiljskog odsustva pripada zaposleniku (majka ili usvojlac djeteta ili drugo lice kome je nadležni organ povjerio dijete na njegu ili staranje) u trajanju kako je to propisano Zakonom o radu.

Na osnovu nalaza ovlaštenog ljekara žena može da otpočne porodiljsko odsustvo dvadeset osam (28) dana prije očekivanog datuma porođaja. Žena je obavezna da ode na porodiljsko odsustvo najkasnije sedam (7) dana prije očekivanog datuma porođaja na osnovu nalaza ovlaštenog liječnika. Ovim Zakonom nije regulisano pravo žene da za blizance, treće i svako sljedeće dijete koristi porodiljsko odsustvo od 18 mjeseci neprekidno.

Postojećim zakonima, posebno u Brčko Distriktu koje ima najbolje rješenje, utvrđeno je i pravo da, ako je djetetu prema nalazu zdravstvene ustanove ili ljekara, potrebna pojačana briga i njega nakon isteka šest (6) mjeseci života djeteta, jedan od roditelja ima pravo da radi polovinu radnog vremena na radnom mjestu dok dijete ne navrši jednu (1) godinu života. Izmjenama i dopunama istog zakona od 2004. godine u čl.48 riječi: «šest (6) mjeseci» zamjenjuje se riječima: « dvanaest mjeseci » a riječi: «jednu (1) godinu života» zamjenjuje se riječima «osamnaest (18) mjeseci života».

Kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine i dalje je utvrđeno pravo jednog od roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju da radi polovinu punog radnog vremena, u slučaju da se radi o samohranom roditelju ili da su oba roditelja zaposlena, pod uslovom da dijete nije smješteno u ustanovu socijalno-zdravstvenog zbrinjavanja, a na osnovu nalaza nadležne zdravstvene ustanove. Pored toga, roditelju koji koristi ovo pravo pripada pravo na naknadu plaće u skladu sa zakonom, te mu se ne može narediti da radi noću, prekovremeno niti mu se može promijeniti mjesto rada ako za to nije dao svoju pismenu saglasnost.

30. Kada su u pitanju određena pitanja koja se odnose na odvajanje od roditelja, spajanje sa porodicom i izdržavanje djeteta nije bilo novih izmjena u postojećim zakonima, a neki od detalja prošireno su objašnjeni u okviru Izvještaju o provođenju Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji posebno za djecu lišenu porodičnog okruženja.

Usvajanje (član 21.)

31. Na nivou Bosne i Hercegovine već se razmatra mogućnost pristupanja Bosne i Hercegovine Haškoj konvenciji o zaštiti djece i saradnji u oblasti međudržavnog usvajanja iz 1993. godine. U Bosni i Hercegovini su poslije razmatranja prvog izvještaja doneseni Porodični zakon Federacije Bosne i Porodični zakon Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Odredbe Zakona koje se odnose na usvojenje već su usklađene sa članom 21. Konvencije o pravima djeteta.

Naime, Zakonom je propisano da postupak za usvojenje vode centri za socijalni rad, kao nadležni organi starateljstva, koji u svakom konkretnom slučaju, na osnovu pribavljenih dokaza i činjenica, te pristanka svih učesnika postupka (roditelja, staratelja, usvojlaca, pa i samog djeteta, ukoliko je starije od 10 godina) utvrđuje postojanje zakonskih pretpostavki za usvojenje i najbolji interes djeteta.

Porodičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine je propisano da usvojlac može biti i strani državljanin, ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta i ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini. Takvo usvojenje se ne može zasnovati bez prethodnog odobrenja federalnog organa nadležnog za poslove socijalne zaštite.

Porodičnim zakonom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine», broj:23/07) je propisano da postupak za usvojenje vode centar za socijalni rad, kao nadležni organi starateljstva koji u svakom konkretnom slučaju, na osnovu pribavljenih dokaza i činjenica, te pristanka svih učesnika postupka (roditelja, staratelja, usvojlaca, pa i samog djeteta, ukoliko je starije od 10 godina) utvrđuje postojanje zakonskih pretpostavki za usvojenje i najbolji interes djeteta.

Porodičnim zakonom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine je propisano da usvojlac može biti i strani državljanin, ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta i ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini. Takvo usvojenje se ne može zasnovati bez prethodnog odobrenja Šefa odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge.

Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom u BiH

32. U prethodnom dijelu teksta detaljno su predstavljene odredbe koje se odnose na mjere za zaštitu od nasilja nad djecom. U junu 2007. godine je od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine usvojena Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010 (u daljnjem tekstu: Strategija). Strategija, koja predstavlja obavezu za relevantne institucije na svim nivoima vlasti, definiše oblike nasilja nad djecom i postavlja konkretne ciljeve i mjere u svrhu sprječavanja nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini.

U izradi same Strategije učestvovali su predstavnici svih relevantnih institucija sa svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini (državnih, entitetskih, kantonalnih i lokalnih nivoa vlasti). U analizi stanja u Bosni i Hercegovini, a vođeni preporukama Komiteta za prava djeteta, posebna pažnja je posvećena zakonodavnom okviru i neusklađenosti zakona koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, kao i problemima vezanim za profesionalni standard rada profesionalaca i institucija, kao i uticaj tehničkih i finansijskih resursa na aktivnosti.

Strategija je u najvećoj mjeri usmjerena na uspostavljanje trajnog i održivog sistema praćenja problema nasilja nad djecom, kao i izvještavanja i kontinuiranog planiranja mjera za suzbijanje nasilja nad djecom na nivou Bosne i Hercegovine. Ovakvim sistemom nastoji se usmjeriti djelovanje nadležnih institucija i ojačati njihovi stručni i finansijski resursi, te unaprijedi njihova saradnja.

Na osnovu definisanih principa djelovanja, preporuka za Bosnu i Hercegovinu od strane Komiteta za prava djeteta i preporuka iz Svjetskog izvještaja UN-a o nasilju nad djecom, a s namjerom kreiranja djelotvornog i održivog sistema dječije zaštite kojim se ostvaruje pravo svakog djeteta da živi bez nasilja i da ima pravo na zaštitu bez obzira gdje se nalazi, u kući, školi, na radnom mjestu, u zajednici ili instituciji, definisana su četiri osnovna cilja:

1. Sensibilizirati i educirati širu javnost, posebno djecu, roditelje i stručnjake, o postojanju problema nasilja nad djecom i načinima borbe protiv nasilja,
2. Razviti multidisciplinarni pristup djeci žrtvama nasilja kroz poboljšanje interinstitucionalne saradnje nadležnih tijela,
3. Uspostaviti programe rehabilitacije i reintegracije koji osiguravaju individualne potrebe djece žrtava nasilja i
4. Osigurati održiv sistem finansiranja, tehničke i ljudske resurse i centralno prikupljanje podataka o nasilju nad djecom u svim nadležnim tijelima.

U okviru svakog od ovih osnovnih ciljeva definisani su posebni ciljevi i mjere sa jasno postavljenim nositeljima aktivnosti i rokovima za svaku oblast djelovanja (socijalni sektor, zdravstveni sektor, sektor obrazovanja i sektor policije i pravosuđa). Između ostalog predviđeno je da se ojačaju mjere

kojima bi se podstaklo prijavljivanje slučajeva nasilja nad djecom te da ojača mjere za krivično gonjenje počinitelja takvih djela i obezbijedi staranje te puni fizički i psihološki oporavak i reintegraciju djece koja su bila žrtve nasilja.

U cilju što efikasnijeg provođenja Strategije u praksi oformljen je Monitoring tim za praćenje provedbe Strategije koji je kreirao Plan za praćenje provedbe Strategije i Upitnike o nasilju nad djecom u cilju redovnog prikupljanja podataka o nasilju nad djecom.

U martu 2009. godine Upitnik je dostavljen svim institucijama koje rade za ili s djecom kako bi se prikupili podaci o nasilju nad djecom za period 2005 -2008. Podaci će biti uneseni u bazu podataka u Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine kako bi bili adekvatno obrađeni i na osnovu njih sačinjen Izvještaj od strane Monitoring tima u junu 2009. godine.

Također, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je kao partner, zajedno sa Save the Children Norway, učestvovao u kampanji Vijeća Evrope o zabrani tjelesnog kažnjavanja djece. U cilju podizanja javne svijesti o potrebi izričite zabrane tjelesnog kažnjavanja djece održana je konferencija za štampu i odštampani posteri i knjige na domaćem jeziku, kao i promotivni spotovi koji su puštani od strane elektronskih medija.

Također, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je nastavilo aktivnosti u ovom pravcu i oformilo Radnu grupu za analizu pozitivnog zakonodavstva u Bosne i Hercegovine koje tretira oblast tjelesnog kažnjavanja djece.

S obzirom da je ova oblast tretirana u više različitih zakona u Bosne i Hercegovine (krivični, porodični, zakon o zaštiti od nasilja u porodici..) uglavnom na entitetskom nivou vlasti neki od općih zaključaka i preporuka vezano za tjelesno kažnjavanje djece su sljedeći: da je ova oblast dosta uređena i obuhvaćena nacionalnim zakonodavstvom međutim potrebno je uvesti izričitu zabranu tjelesnog kažnjavanja kao takvog i ujednačiti kriterije za izricanje i visinu propisanih kazni za identične inkriminacije u entitetskim zakonima i zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, kao i jačanje svijesti građana za prepoznavanje i reagovanje u situacijama akta fizičkog kažnjavanja djece i jačanje mehanizma sprovođenja zakona.

Zakoni o zaštiti nasilja u porodici

33. Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici doneseni su poslije 2005. godine. Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koju su u nadležnosti policije i Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinioaca nasilja u porodici kasnije, Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstanci učinilaca nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“ broj 23/08).

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici uređena je zaštita od nasilja u porodici, pojam nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članovima porodice u smislu ovog Zakona, način zaštite članova porodice, te svrha prekršajnih sankcija za učinioce nasilnih radnji.

Zakonom je, između ostalog, propisano da će članovi porodice poštivati prava, slobode i sigurnost drugih članova porodice na način da ih neće ograničavati ili sprečavati u ostvarivanju njihovih prava i sloboda koje članovi porodice imaju prema postojećim propisima.

Pored toga, Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine propisuje je da je u porodici zabranjeno nasilničko ponašanje bračnog partnera i bilo kojeg drugog člana porodice. Pod nasilničkim ponašanjem se podrazumijeva svako narušavanje fizičkog i psihičkog integriteta u smislu člana 4. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini

U cilju sagledavanja implementacije Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine je krajem 2007.godine organizovao sastanke u svih deset kantona sa predstavnicima sudova, kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, centara za socijalni rad,

nevladinih organizacija koje u svom sastavu imaju sigurne kuće za žrtve nasilja, kao i sa zastupnicima i delegatima u oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Analiza stanja je pokazala da iako postoji zakonom propisana obaveza saradnje svih subjekata koji učestvuju u sprečavanju nasilja u porodici, ta saradnja nije zaživjela u praksi. Uzroci slabe saradnje leže u neusklađenosti u funkcionisanju relevantnih subjekata nadležnih za provođenje aktivnosti vezanih za nasilje, sistematski neriješenom pitanju u vezi sa smještajem žrtava nasilja, izmještanjem nasilnika u odgovarajuće ustanove, kao i nedefinisanim oblicima socijalne zaštite koji bi omogućili žrtvama nasilja rješavanje statusnih pitanja. Također ne postoji jedinstvena statistika i dokumentiranje, kao ni jedinstven program obavezne i kontinuirane edukacije profesionalaca koji se bave nasiljem, niti je uspostavljen sistem funkcioniranja postojećih servisa.

Međutim, postoje i primjeri dobre prakse. Tako su Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom u Sarajevskom i Tuzlanskom kantonu žrtve nasilja definisane kao posebna kategorija korisnika, te se u kantonalnom bužetu osiguravaju sredstva potrebna za privremeni smještaj žrtve nasilja u sigurnoj kući.

Prema podacima Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u 2006. godini je nasilje izvršeno u ukupno 3070 slučajeva, a u 2007 zabilježeno je 4007 slučajeva nasilja što iznosi porast od 937 slučajeva. Zabrinjavajući su podaci nasilja izvršeni nad djecom uzrasta od 4 do 6 i od 7 do 14 godina, tako da npr. u Tuzlanskom kantonu odu ukupnog broja žrtava nasilja 510 su djeca i mladi, a od toga je 324 djece, što je značajan broj i pokazatelj za potrebom poduzimanja mjera zaštite porodice od nasilja, a posebno djece.

Iz svega naprijed navedenog proistekla je potreba za donošenjem Strateškog plana za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine 2009-2010., koji je usvojen u septembru 2008.godine.

Osnovni ciljevi Strateškog plana su:

- uskladiti postojeće i donijeti nove propise koji regulišu oblast nasilja u porodici i uspostaviti sistem finansiranja preventivnog djelovanja, potreba žrtava nasilja i rad sa nasilnim osobama od lokalne zajednice do nivoa Federacije Bosne i Hercegovine;
- uspostaviti efikasnu mrežu stručnih servisa u obrazovnim institucijama za zaštitu djece od nasilja prouzrokovanog stanjem u porodici;
- kontinuirana edukacija i senzibiliziranje profesionalnih kadrova o problemu nasilja u porodici i potrebi zaštite žrtava nasilja u porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta;
- razviti jedinstveni multidisciplinarni model postupanja u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i ostvariti saradnju svih subjekata u prevenciji nasilja u porodici i u procesu zaštite žrtve nasilja;
- senzibilizirati i educirati javnost o problemu nasilja porodici sa pravnog, obrazovnog, zdravstvenog, psihološkog, socijalnog i ekonomskog aspekta;
- uspostaviti jedinstvenu bazu podataka o žrtvama nasilja u porodici i o nasilnim osobama i jedinstvenu SOS liniju za prijave nasilja u porodici.

S obzirom da je za provedbu svake aktivnosti u okviru Strateškog plana zaduženo više organa u zavisnosti od njihovog zakonom utvrđenog djelokruga, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine koordinira rad na provedbi Strateškog plana i dužan je da svakih šest mjeseci Vladi Federacije Bosne i Hercegovine podnosi izvještaj o provedbi aktivnosti sadržanih u Strateškom planu na osnovu tromjesečnih izvještaja dobivenih od strane nosilaca aktivnosti.

Neke od aktivnosti iz Strateškog plana su već realizovane. Tako je na području Federacije Bosne i Hercegovine uspostavljen jedinstveni broj SOS telefona koji će pružati podršku žrtvama nasilja.

Budući da se ukazala potreba da se na potpuniji i drugačiji način nego do sada reguliše zaštita od nasilja u porodici, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine se, umjesto izmjena i dopuna postojećeg, opredijelila na donošenje novog zakona iz ove oblasti koji je utvrđen i u parlamentarnu proceduru upućen u formi Nacrta. Prilikom njegovog koncipiranja uzete su u obzir primjedbe i prijedlozi sa sastanaka organiziranih u kantonima krajem prošle godine o provođenju postojećeg zakona iz ove oblasti, kao i stavovi Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine o efikasnijoj zaštiti žrtava nasilja.

U skladu s tim, Nacrtom zakona se na jedinstven način utvrđuju izricanje zaštitnih mjera, oblici zaštite žrtve nasilja u porodici, te multidisciplinarni pristup u postupku zaštite žrtve nasilja i provođenju izrečenih zaštitnih mjera.

Prema predloženim rješenjima, zaštitne mjere izriču se ukoliko postoji osnov sumnje da su učinjene radnje kojim član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju, kao i prijetnje koje izazivaju strah od ovakve vrste nasilja kod drugog člana porodice. Akcenat u propisivanju radnji je stavljen na primjenu fizičke sile koja izaziva bol, patnju ili strah od tih radnji kod drugog člana porodice.

Budući da je svaki čin nasilja u porodici krivično djelo, a da krivični postupci pred sudom traju dugo, bilo je neophodno predvidjeti poseban postupak izricanja zaštitnih mjera od momenta podnošenja zahtjeva od strane policijske uprave (izuzetno tužilaštvo) do odlučivanja o žalbi, što nije propisivao postojeći zakon. Hitna zaštita žrtve nasilja ima za cilj i sprječavanje novog nasilja nad istim licem, otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili podstiču to nasilje, kao i otklanjanje posljedica tog nasilja.

Prijedlog zakona propisuje pravo žrtve nasilja na osiguranje osnovnih životnih potreba i privremene pomoći, način zbrinjavanja žrtve nasilja, osnivanje sigurne kuće, te obavezu donošenja strategije, odnosno programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici od strane Federalne i kantonalnih vlada, uključujući izvore finansiranja potreba žrtve nasilja.

U Budžetu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine u 2008. godini osigurana su sredstva u iznosu od 200.000 KM za podršku i opstanak šest sigurnih kuća na području Federacije Bosne i Hercegovine (Fondacija lokalne demokratije Sarajevo, Udruženje "Žene s Une" Bosne i Hercegovine, Prihvatilište za žene i djecu u nevolji "Mirjam" Caritas-Mostar, Udruženje "Žene Bosne i Hercegovine" Mostar, Udruženje "Medica" Zenica i Udruženje "Vive žene" Tuzla).

Kada su u pitanju trgovana djeca primjenju se pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine. Detaljni podaci postoje u već pomenutom Izvještaju o fakultativom protokolu.

U Republici Srpskoj također je realizirano mnogo značajnih aktivnosti i to od strane Gender centra RS i resornog ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, Veoma je važna aktivnost na sklapanju i provođenju Okvirni protokol u slučajevima zlostavljanja djece. Okvirni protokol u slučajevima zlostavljanja djece kao i Akcioni plan za nasilje u porodici RS, te posebno uspostava mobilnih timova i sos telefona .

Dosadašnja iskustva postupanja u našoj sredini ukazuju da su glavne prepreke za efikasniju zaštitu djece od zlostavljanja, pored ostalog, nedovoljno jasni koraci u procesu zaštite djeteta, kao i nejasne uloge među učesnicima u tom procesu. Složena struktura upravljanja sistemom socijalne i dječije zaštite u Bosni i Hercegovini dodatno je nametnula potrebu donošenja Okvirnog protokola djelovanja u slučajevima zlostavljanja djece, kako bi se uspostavilo efikasno djelovanje i koordinacija nadležnih ustanova u cilju potpune društvene zaštite djece od zlostavljanja. Primjereno postupanje vezano za zlostavljanje djece zahtijeva aktivnu saradnju i doprinos svih nadležnih tijela, kao preduslov sveobuhvatne i kvalitetne socijalne zaštite djece.

Tekst Okvirnog protokola djelovanja u slučajevima zlostavljanja djece je nastao u periodu 2006. do 2008. godine, kao rezultat rada predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH,

Ministarstva rada i socijalne politike FBiH, Ministarstva zdravstva FBiH, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS, Ministarstva unutrašnjih poslova FBiH / Policije FBiH, Ministarstva unutrašnjih poslova RS / Policije RS, Ministarstva pravde FBiH, Ministarstva pravde RS, Ministarstva obrazovanja i nauke FBiH, Ministarstva prosvjete i kulture RS, Udruženja sudskih vještaka FBiH, Udruženja sudskih vještaka RS, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Ombudsmana Federacije BiH i Ombudsmana Republike Srpske, a uz podršku i pomoć Ureda ombudsmena Katalonije i uz sufinansiranje Katalonske agencije za poticanje razvoja.

Cilj ovog dokumenta je da se osigura efikasna koordinacija između različitih institucija koje učestvuju u procesu ispitivanja i pomoći djetetu, uz istovremeno poštivanje zakonskih procedura i onemogućavanje ponavljanja radnji koje dovode do stresnih situacija za dijete.

Protokol je utvrđen kao okvirni dokument sa ciljem da se prilagodi karakteristikama svakog entiteta. Nadležna ministarstva u entitetima će ovaj Protokol iskoristiti kao polaznu osnovu za izradu protokola djelovanja koji će biti prilagođeni organizacionoj strukturi djelovanja i specifičnim karakteristikama svakog entiteta.

Periodična provjera smještaja djeteta (član 25).

34. U Federaciji Bosne i Hercegovine smještaj u drugu porodicu (hraniteljstvo) regulisan je Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i porodice sa djecom i kantonalnim zakonima iz oblasti socijalne zaštite, koji se nisu mijenjali u periodu od podnošenja Inicijalnog izvještaja.

Prikupljeni podaci, iako nepotpuni, pokazuju da se još uvijek veliki broj djece bez roditeljskog staranja nalazi u ustanovama za smještaj djece bez roditeljskog staranja.

U cilju razvijanja sistema zaštite koji će imati kapacitet da optimalno odgovori na potrebe djece da žive u svojoj biološkoj porodici, kao i na potrebe djece već razdvojene od roditelja da dobiju takvu zaštitu koja će biti u skladu sa najboljim individualnim interesima djeteta sačinjen je "Dokument politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u Bosne i Hercegovine 2006-2016", na čiji je korigovani tekst, radi provodivosti strateških smjernica dokumenta u Federaciji Bosne i Hercegovine, dao saglasnost Parlament Federacije Bosne i Hercegovine u julu 2008.godine.

Dokument je nastao kroz zajedničku inicijativu, Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, UNICEF-a i Save the Children UK, u okviru Projekta razvoja politike za zaštitu djece bez roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini, u kojem je učestvovao veliki broj stručnjaka, teoretičara i praktičara, angažovanih u oblasti socijalne i dječije zaštite u Bosni i Hercegovini, kako iz reda vladinih institucija sistema socijalne zaštite, tako i iz nevladinog sektora koji djeluje u ovoj oblasti.

Politika sadržana u Dokumentu je rezultat zaključaka i preporuka Konferencije "Zaštita djece lišene roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini" i rada četiri tematske grupe formirane oko ključnih oblasti: 1) transformacija institucionalnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, 2) razvoj alternativnih oblika zbrinjavanja za ovu kategoriju djece, 3) jačanje kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti pružanja zaštite porodicama i djeci bez roditeljskog staranja, i 4) razvijanje pravnog okvira za zaštitu porodica i djece, uz prevenciju razdvajanja djece od roditelja.

Svrha politike za zaštitu djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom jeste da razvije sistem zaštite koji ima kapacitet da optimalno odgovori na potrebe djece da žive u svojoj biološkoj porodici, kao i na potrebe djece već razdvojene od roditelja da dobiju takvu zaštitu koja će biti u skladu sa najboljim individualnim interesima djeteta. Ovaj sistem favorizovat će porodične oblike zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, transformaciju velikih institucija u male smještajne jedinice, gdje će postojeći kapaciteti i resursi biti transformisani u niz službi, primarno usmjerenih na aktivnosti prevencije razdvajanja djece od roditelja,

Opšti cilj politike je da ustanovi pravne i stručne kriterijume, dinamiku i nosioce reformskih inicijativa i programa koje u narednim godinama trebaju doprinijeti što potpunijoj i jednakomjernijoj socijalnoj zaštiti djece bez roditeljskog staranja, a najkasnije za 10 godina potpunom ostvarivanju reforme sistema socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Glavni nosioci reforme bit će Koordinaciono tijelo na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Ekspertne grupe i Grupe za planiranje i djelovanje u regijama/kantonima. Za finansiranje tranzicijskih troškova implementacije nastojaće se obezbijediti donatorska sredstva.

Predviđa se da reforma zaštite djece bez roditeljskog staranja u Federaciji Bosne i Hercegovine i Bosni i Hercegovini traje deset godina i da se provodi u tri perioda. U kratkoročnom (dvije godine od trenutka otpočinjanja reforme) i srednjoročnom (od treće do kraja šeste godine) periodu omogućiće se unapređenje položaja najvećeg broja djece bez roditeljskog staranja i djece u riziku od odvajanja od roditelja. U dugoročnom periodu (od sedme do kraja desete godine od implementacije reformi) očekuje se uključivanje sve djece bez roditeljskog staranja i pod rizikom u sistem, kao prevencija navedenog, na principima i u skladu sa preporukama Dokumenta.

Pored navedenog, kao rezultat saradnje nadležnih entitetskih ministarstva iz oblasti socijalne zaštite, nadležnog organa distrikta Brčko i Save the Children UK nastao je i dokument "Okvir sa standardima za oblast hraniteljstva u Bosni i Hercegovini" koje je dio aktivnosti projekta "Promocija i razvoj alternativnih oblika zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini" koji je implementirao Save the Children UK uz finansijsku pomoć Vlade SAD-a putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID).

Okvir sa standardima ima za cilj da podrži učesnike angažovane na zaštiti djece i mladih osoba bez roditeljskog staranja: kreatore politike, praktičare, biološke roditelje djece, osobe i porodice koje se brinu o djetetu ili mladoj osobi (hranitelj i hraniteljska porodica), organizacije i službe socijalne i dječije zaštite kao i državne i međunarodne institucije i organizacije.

Izradi Okvira sa standardima prethodila je analiza federalnih i kantonalnih zakona kojima je regulisan smještaj djece u druge/hraniteljske porodice, prilikom koje je utvrđeno da postojećim zakonskim aktima nije dovoljno definisana ova oblast pa je iz tih razloga konstatovano da je potrebno uraditi izmjene i dopune postojećih zakona, izradu podzakonskih akata u cilju potpunog regulisanja oblasti porodičnog smještaja /hraniteljstva djece bez roditeljskog staranja.

Isti stav ima i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine po pitanju djece bez roditeljskog staranja. S napomenom da je 47 djece bez roditeljskog staranja, od toga je 5 djece u institucijama a 42 djeteta u hraniteljskim porodicama srodničkim i nesrodničkim.

Pristupanje novim međunarodnim ugovorima

35. Konvenciju o cyber kriminalu BiH je ratifikovala 2006. god. i u vezi sa istom su pokrenute već određene aktivnosti na poboljšanju zaštite djece od dječije pornografije i pedofilije kako u pogledu jačanja kapaciteta stručnih i tehničkih tako i u dijeli harmoniziranja i usklađivanja postojećih krivičnih zakona. U toku je sveobuhvatan projekat koji ima za cilj izradu Akcinog plana za suzbijanje dječije pornografije i pedofilije koji se realizira u saradnji sa organizacijom Save the Children Norway.

Vlasti Bosne i Hercegovine ozbiljno razmatraju mogućnost pristupanja multilateralnim sporazumima, ugovorima ili konvencijama cijeneći da je neophodno procjeniti sve moguće implikacije na njen pravni sistem, a posebno tok i način na koji će se od strane nadležnih vlasti u Bosni i Hercegovini ispuniti obaveze koje nastanu pristupanjem novim međunarodnim instrumentima radi realnijeg planiranja obaveza i mogućih finansijskih izdataka. Razmatra se mogućnost pristupanja:

- Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja

- Konvencija o međunarodnom ostvarivanju prava za izdržavanje djeteta i drugim oblicima izdržavanja porodice
- Konvencija o kontaktu koji se tiče djece.

VI. Osnovna zdravstvena i socijalna zaštita Preživljavanje i razvoj (član 6., stav 2.)

36. Multiple Indicator Cluster Survey - MICS (Klstersko istraživanje višestrukih pokazatelja) je anketno istraživanje u domaćinstvima razvijeno od strane UNICEF-a u cilju dobivanja neophodnih podataka za praćenje stanja djece i žena u zemljama. Glavni ciljevi istraživanja su obezbjeđivanje novih i ažuriranih informacija za procjenu aktuelnog zdravstvenog i socijalnog stanja djece i žena u Bosni i Hercegovini sredinom aktuelne dekade kako bi se omogućilo mjerenje progressa u dostizanju Milenijumskih razvojnih ciljeva i ciljeva zacrtanih u dokumentu «Svijet po mjeri djeteta».

Uzorak za Multiple Indicator Cluster Survey - MICS (Klstersko istraživanje višestrukih pokazatelja) u FBiH je dizajniran kao dio uzorka za Bosnu i Hercegovinu i omogućava procjenu zdravstvenih indikatora na nivou države, entiteta, kao i za gradske i ostale sredine.

MICS u Federaciji BiH je sproveden od strane Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH i Federalnog ministarstva zdravstva uz finansijsku i tehničku podršku UNICEF i DFID.

U istraživanju je uzorkovano 3744 domaćinstava sa prilično visokom stopom odaziva od 92%. Ukupno 10,718 članova domaćinstva živi u domaćinstvima koja su učestvovala u istraživanju, što ovo istraživanje čini jednim od većih koja su provedena u Bosni i Hercegovini u posljednjih 5 godina. Stepem kompletiranja odgovora na pitanja je bio veoma visok, a kvalitet podataka je bio višestruko provjeravan.

Upitnici se temelje na modelu upitnika MICS koji je modificiran za upotrebu u Bosni i Hercegovini.

U istraživanju su korištene tri grupe upitnika:

- 1) upitnik za domaćinstvo koji je korišten za prikupljanje podataka o svim *de jure* članovima domaćinstva, domaćinstvu, i stambenoj jedinici;
- 2) upitnik za žene koji se popunjava u svakom domaćinstvu sa svim ženama starosti između 15 i 49 godina; i
- 3) upitnik za djecu do 5 godina starosti koji se popunjava sa majkama ili starateljima sve djece ispod 5 godina starosti koja žive u domaćinstvu.

Istraživanje je provedeno sredinom 2006. godine i ovaj izvještaj prezentira rezultate istraživanja u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Stanje uhranjenosti

Skoro jedno od pedesetero djece (3%) ispod pet godina starosti u Federaciji BiH je neuhranjeno, od čega 2% umjereno, dok je 0,7% klasificirano kao ozbiljno neuhranjeno, dječaci više nego djevojčice.

Oko 9 % djece je zaostalo u rastu ili je suviše nisko za svoj uzrast, podjednako dječaci i djevojčice.

Oko 5% djece zaostaje u tjelesnoj masi u odnosu na uzrast tj. mršava su, nešto više dječaci nego djevojčice.

Dojenje

Svaka druga žena u Federaciji BiH je započela sa dojenjem unutar prvog sata po porodu (51%). Više od dvije trećine žena (83%) je započelo sa dojenjem unutar jednog dana po porodu.

Oko 22% djece u dobi ispod 6 mjeseci su isključivo dojena.

Samo 17% djece dobi 6-11 mjeseci se adekvatno hrani. Adekvatno hranjenje među svom dojenčadi (dobi 0-11) iznosi 19%.

Mala porođajna težina

Ukupno, 99% rođene djece je izvagano po rođenju, a procijenjeno je da je oko 5% novorođenčadi rođeno sa težinom nižom od 2.500 grama.

Imunizacija

Ukupno 94% djece starosti između 18 i 29 mjeseci je primilo BCG vakcinu prije nego što su napunili 12 mjeseci, a prva doza DPT je data u 91% slučajeva. Postotak opada za sljedeće doze DPT vakcine: na 84% za drugu dozu i 74% za treću dozu. Slično tome, 91% djece je dobilo Polio 1 do navršenog 12. mjeseca života i to opada na 75% do treće doze.

Pokrivenost vakcinacijom MMR do 18. mjeseca života je manja nego kod ostalih vakcina i iznosi 72%.

Postotak djece koja su dobila svih osam preporučenih vakcina *do prvog rođendana* je 58%.

Ukupno 70% djece u dobi 18-29 mjeseci primilo je svih osam preporučenih vakcina *u bilo kom trenutku prije istraživanja*.

Liječenje oralnom rehidracijom

Ukupno 5% djece mlađe od pet godina je imalo dijareju u periodu od dvije sedmice prije istraživanja.

Dvije trećine djece (75%) sa dijarejom je dobilo jedan ili više preporučenih kućnih tretmana (npr. bila su tretirana ORS ili RHF tretmanima), dok 25% nije dobilo nikakav tretman.

Svako drugo dijete sa dijarejom (54%) je primilo više tečnosti istovremeno sa nastavljenim hranjenjem.

Njega i antibiotski tretman upale pluća

Četiri posto djece dobi između 0 i 59 mjeseci je imalo simptome pneumonije u periodu od dvije sedmice prije studije.

Ukupno 67% djece sa simptomima pneumonije je odvedeno u dom zdravlja/ambulantu, 16% u bolnicu i 6% u privatnu zdravstvenu praksu.

Oko 81% djece ispod 5 godina starosti sa sumnjom na pneumoniju je dobilo antibiotski tretman u periodu od dvije sedmice prije istraživanja.

Kontracepcija

Oko trećine (34%) žena starosti 15-49 godina koje su udate ili žive u zajednici sa muškarcem tvrde da trenutno koriste kontracepciju.

Najčešće korišten metod je prekinuti snošaj koji koristi 19% udatih žena/žena koje žive u zajednici sa muškarcem. Sljedeća popularna metoda je korištenje kondoma, koju je navelo 5% žena, dok 4% žena koristi kontraceptivne tablete.

Nezadovoljene i zadovoljene potrebe za kontracepcijom

Nezadovoljene potrebe za kontracepcijom se odnose na plodne žene koje ne koriste nikakav metod kontracepcije, ali koje žele da odgode sljedeće rađanje ili koje žele da potpuno prekinu rađati. Ukupne nezadovoljene potrebe za kontracepcijom u Federaciji BiH su registrovane kod 23% ispitanica starosti 15-49 godina, a koje su udate ili žive u zajednici.

Postotak zadovoljenih potreba za kontracepcijom se definiše kao omjer žena koje su trenutno udate ili u zajednici koje trenutno koriste kontracepciju. Postotak zadovoljenih potreba za kontracepcijom u Federaciji BiH iznosi 59%.

Antenatalna zaštita

Pokrivenost antenatalnom zaštitom (od strane ljekara, medicinske sestre ili babice) je visoka u Federaciji BiH i sve su žene imale Antenatal care.

Pomoć pri porodu

Ukupno gledajući, oko 99% poroda je obavljeno od strane stručnih osoba i skoro svi u zdravstvenim ustanovama.

Razvoj djeteta

Kod skoro dvije trećine (70%) djece mlađe od pet godina odrasla osoba je bila uključena u najmanje četiri aktivnosti koje promoviraju učenje i spremnost za školu u periodu od 3 dana prije istraživanja.

Prosječan broj aktivnosti koje su odrasli sprovodili sa djecom bio je 4. Učešće oca u jednoj ili više aktivnosti je zabilježeno u 75% slučajeva.

U Federaciji BiH 77% djece živi u domaćinstvima u kojima se nalaze najmanje 3 ili više knjiga koje nisu dječje.

Oko dvije trećine djece (67%) između 0 i 59 mjeseci starosti posjeduje dječje knjige.

Prosječan broj dječjih knjiga je pet, a običnih (koje nisu dječje) deset.

Dvadeset i četiri procenata djece starosti 0-59 mjeseci imalo 3 ili više tipova igračaka kod kuće, dok 5% nije imalo nijednu od igračaka koje su anketari naveli u svojim pitanjima majkama/ starateljima.

Skoro 7% djece starosti 0-59 mjeseci su ostavljena pod nadzorom druge djece mlađe od 10 godina, dok ih je 2% ostavljano sâmo tokom sedmice koja je prethodila studiji.

Pravo na zdravstvenu zaštitu imaju sva djeca do 18 godina, kao i djeca koja se nalaze na redovnom školovanju do navršene 26. godine života.

Sva djeca imaju besplatnu zdravstvenu zaštitu za sve zarazne bolesti, uključujući HIV, tuberkulozu i malariju. Kada je u pitanju HIV, do kraja 2007. godine, registriran je samo jedan slučaj djeteta oboljelog od HIV-a, koje je pod kontrolom, Nije zabilježen ni jedan slučaj smrti djeteta od HIV-a. Malarije u Bosne i Hercegovine nema.

Pohađanje predškolske ustanove i spremnost za školu

U Federaciji BiH samo 7% djece starosti između 36 i 59 mjeseci pohađaju neku predškolsku ustanovu Pre-School Attendance and School Readiness.

Prema raspoloživim podacima u Republici Srpskoj djeca do 3 godine starosti koja pohađaju predškolsku ustanovu obuhvaćeno je 2,47%, od 3 – 5 godina starosti obuhvaćeno je 5,99% , a od 5 godina starosti do polaska u školu obuhvaćeno je 9,47% djece. Ukupan procenat djece koja pohađaju predškolsku ustanovu u Republici srpskoj je 12,08%.

Pohađanje osnovne i srednje škole

Za potrebe ovog istraživanja i izradu komparativnih internacionalnih indikatora kao denominator korišten je broj djece u dobi od 6 godina u Federacije BiH koja su pohađala prvi razred. Stoga, od ukupnog broja djece koja su prispjela za osnovnu školu (starosti 6 godina), 28% pohađa prvi razred osnovne škole. Procenat upisa u osnovnu školu za tu starosnu grupu (od 6 godina) je dosta nizak jer u FBiH i dalje roditelji/staratelji tradicionalno kasnije upisuju djecu u prvi razred osnovne škole. Pomenuti indikator treba kontinuirano pratiti i stalno raditi na njegovom poboljšanju/ povećanju procenta. U praktičnom smislu, indikator koji prikazuje stvarno stanje stvari je procenat djece uzrasta osnovne škole koja pohađaju osnovnu školu i iznosi 91%. U Republici Srpskoj procenat djece uzrasta osnovne škole koja pohađaju osnovnu školu je 100%.

Ukupno 62% djece u Federaciji BiH uzrasta srednje škole pohađaju srednju školu.

Najviši postotak djece koja pohađaju srednju školu je u uzrastu od 16 godina (92%).

U Republici Srpskoj 99,7% djece uzrasta srednje škole pohađaju srednju školu (kao da je obavezna).

Indeks rodnog pariteta (eng. *Gender Parity Index – GPI*) u osnovnoj školi je 1,00, što ukazuje na to da nema razlike u pohađanju osnovne škole između muške i ženske djece.

Pokazatelj pada na 0,96 kada se radi o srednjoj školi.

Pismenost među odraslima ženama

Samo 82% žena uzrasta 15-24 godine je pismeno. Žene uzrasta 15-19 godina su pismenije (93%), u odnosu na žene uzrasta 20-24 godine (71%).

Upis rođenja u matične knjige (registracija rođenja)

99% djece mlađih od 5 godina u Federaciji BiH su upisana u matične knjige.

Dječji rad

Skoro 6% djece u dobi 5-14 godina uključeno je u neku aktivnost dječijeg rada.

Discipliniranje djece

Ukupno trećina djece u dobi 2-14 godina (34%) je bilo izloženo bar jednom obliku psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane njihovih majki/staratelja ili drugih članova domaćinstva.

Rano stupanje u brak

Ukupno 1% žena je bilo udato prije navršene 15 godine života, dok je 10% žena bilo udato prije navršene 18 godine života. Kod skoro 23% žena u dobi 15-19 godina koje se udaju ili žive u zajednici sa muškarcem, partner je 10 i više godina stariji, dok je kod 7% žena u dobi 20-24 godina partner 10 i više godina stariji.

Nasilje u porodici

Skoro 5% žena se slažu sa izjavom da muževi/partneri imaju pravo da tuku svoje žene/partnerice iz bilo koga razloga.

Onesposobljenje među djecom

Ukupno 3% djece u dobi 2-9 godina imaju problem sa govorom. Ukupno 9% djece u istom uzrastu ne može imenovati niti jedan predmet.

Poznavanje načina prenošenja HIV-a i upotrebe kondoma

Ukupno 97% ispitanica je čulo za HIV/AIDS.

Postotak žena koje znaju sva tri glavna načina sprečavanja HIV transmisije je 67%.

Sveobuhvatno znanje o načinima prevencije i prenošenja HIV-a je još uvijek ispod 50%.

Ukupno gledajući, 87% žena zna da se HIV može prenijeti sa majke na dijete.

Postotak žena koje znaju sva tri načina prenošenja HIV-a sa majke na dijete iznosi 70%, dok oko 10% žena nije znalo ni jedan od načina prenošenja

Od žena koje su imale porod u prethodne dvije godine, njih 11% su informirane o HIV prevenciji u toku posjeta zdravstvenim radnicima vezano za trudnoću, dok je njih 4% testirano na HIV u toku trudnoće i sve su primile rezultate testiranja.

Seksualno ponašanje koje je u vezi sa prenošenjem HIV-a

Ukupno 68% žena je navelo da su koristili kondom prilikom seksualnog odnosa sa visokorizičnim partnerom.

Siročad i vulnerabilna djeca

Ukupno 91% djece 0-17 godina u ispitanim domaćinstvima žive sa oba roditelja. Samo sa majkom živi 6% djece, dok samo sa ocem živi 2%.

Omjer osoblja obučenog za bolničku i porođajnu njegu u bolničkoj zaštiti ukupno u Federaciji Bosne i Hercegovine radi 139 specijalista ginekologije i akušerstva i 556 zdravstvenih radnika sa višom i srednjom stručnom spremom koji pružaju porođajnu njegu.

U PZZ u Federaciji Bosne i Hercegovine u službama koje pružaju zdravstvenu zaštitu ženama radi 118 specijalista ginekologije i 208 zdravstvenih radnika sa višom i srednjom stručnom spremom koji pružaju porođajnu njegu.

U strukturi svih zaposlenih zdravstvenih radnika u Federaciji Bosne i Hercegovine, na zdravstvenoj zaštiti žena i pružanju porođajne njege doktori učestvuju sa 7,8%, dok ostali zdravstveni radnici učestvuju sa 7,3%.

Djeca sa invaliditetom (član 23.);

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 54/04)

ustanovljena su osnovna prava lica sa urođenim i stečenim invaliditetom kod kojih je došlo do oštećenja organizma najmanje 60%. Ta prava su: lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć od drugog lica i ortopedski dodatak. Pomenutim Zakonom se po prvi puta omogućava korištenje navedenih prava, odnosno radi se pravima koja do donošenja Zakona ova kategorija lica nije mogla ostvariti. Sredstva za ostvarivanje osnovnih prava lica sa invaliditetom iz ovog Zakona osiguravaju se u Budžetu Federacije Bosne i Hercegovine, čime je obezbijedena jednakost svih lica koja ostvare pravo, bez obzira na mjesto prebivališta.

Odlukom Gradonačelnika Brčko Distrikta broj: 01-014-003478/05 od 27.04.2005.godine o otkrivanju, ocjenjivanju sposobnosti, razvrstavanju i evidenciji djece i omladine sa posebnim potrebama propisuje se način otkrivanja, postupak ocjenjivanja sposobnosti, razvrstavanja i evidencije djece i omladine sa posebnim potrebama, vrsta i stepen oštećenja u fizičkom ili psihičkom razvoju djece i omladine. Otkrivanje djece i omladine sa posebnim potrebama vrše ustanove na području Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koje obavljaju zdravstvenu djelatnost, vaspitno-obrazovnu djelatnost, Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge – Pododjeljenje za socijalnu zaštitu.

Lica sa posebnim potrebama, u smislu ove odluke, su lica:

- a) sa oštećenjem čula vida
- b) sa oštećenjem čula sluha
- c) sa poremećajim au govoru i glasu
- d) sa tjelesnim oštećenjima
- e) sa mentalno nedovoljnom razvijenošću (lakog, umjerenog, težeg i teškog stepena)
- f) sa kombinovanim smetnjama.

Ocjenjivanje sposobnosti i razvrstavanje lica sa posebnim potrebama vrši stručna komisija. Stručna komisija daje nalaz o sposobnosti i mišljenje o odgovarajućim mjerama zaštite lica sa posebnim potrebama. Na osnovu nalaza i mišljenja stručne komisije, Pododjeljenje za socijalnu zaštitu donosi rješenje o sposobnosti i upućuje lice sa posebnim potrebama u Odjeljenje za obrazovanje u odgovarajuću vaspitno-obrazovnu ustanovu, odnosno odgovarajuću ustanovu socijalne zaštite, u svrhu posebne zaštite, vaspitanja, obrazovanja i osposobljavanja za život i rad. Ako se u postupku ocjenjivanja i razvrstavanja utvrdi da lice sa posebnim potrebama ima oštećenje u fizičkom ili psihičkom razvoju, ali ne takve prirode i stepena zbog kojih se vrši razvrstavanje po odredbama ove odluke, stručna komisija daje preporuku o potrebi liječenja, korekcije oštećenja i o primjeni odgovarajućeg postupka.

Podaci iz MICS istraživanja posredno daju podatke o onesposobljenoj djeci.. Majkama/starateljima djece uzrasta od 2 do 9 godina postavljen je niz pitanja kako bi se ustanovio broj onesposobljenja/mana kao što su oštećen vid, oštećen sluh i govorne mane. Ukupno 3% djece u dobi 2-9 godina imaju problem sa govorom. Ukupno 9% djece u istom uzrastu ne može imenovati niti jedan predmet. (izvor: MICS 2006).

Zdravlje i zdravstvene usluge (član 24.);

Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 30/97, 7/02 i 70/08) omogućava da se svoj djeci od rođenja pa do kraja školovanja, ali najduže do navršene 26. godine života priznaje status izvornog osiguranika, ako isti taj status ne ostvaruju kao članovi porodice osiguranika. Izmjenom i dopunom ovog Zakona koja je usvojena u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine u 2008. godini, u domaće zakonodavstvo implementirana je u potpunosti ratificirana Međunarodna konvencija o zaštiti prava djeteta. Sva djeca imaju pravo na zdravstvenu zaštitu a čak su oslobođena i plaćanja participacije prilikom korištenja zdravstvene zaštite. Primjena zakona počela je od 01.01.2009.godine.

Nadalje Osnovni paket zdravstvenih prava eksplicitno utvrđuje pravo svoj djeci do 18 godina, kao i djeci koja se nalaze na redovnom školovanju do navršениh 26. godina starosti, pravo na osnovni paket zdravstvenih usluga, što uključuje usluge iz oblasti primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene

zaštite. Za svu djecu se osigurava zdravstvena zaštita, naročito u oblasti zaraznih bolesti kao što su HIV, tuberkuloza i druge zarazne bolesti.

Socijalna sigurnost i službe nadležne za brigu o djeci (članovi 26. i 18., stav 3.);

U Federaciji Bosne i Hercegovine su socijalna i dječija zaštita, kao i u vrijeme podnošenja i odbrane Prvog inicijalnog izvještaja, u nadležnosti federalne i kantonalne vlasti u kojoj federalna vlast utvrđuje politiku i donosi zakonski okvir, a kantonalna vlast je izričito nadležna za provođenje socijalne politike.

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine utvrđena su osnovna prava, oblici, korisnici i uslovi za ostvarivanje socijalne zaštite, dok se kantonalnim zakonim bliže uređuju prava iz socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom, postupak za ostvarivanje prava, obim i visina i način ostvarivanja socijalne zaštite, vršenje nadzora, finansiranje socijalne zaštite i druga pitanja od značaja za ostvarivanje prava kantona.

Zakonom o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji i finansiranju FBosne i Hercegovine definirana je raspodjela javnih prihoda između Federacije Bosne i Hercegovine i kantona. Značajan dio prihoda ustupljen je kantonima. Kantoni svojim propisima utvrđuju vrstu i nivo prihoda koje ustupaju općinama. Shodno tome, se sredstva za potrebe socijalne zaštite i zaštite porodice sa djecom finansiraju iz budžeta kantona, dok se kroz izmjene i dopune federalnog zakona osnovna prava lica sa invaliditetom i civilnih žrtava rata ostvaruju i sredstva obezbjeđuju na nivou Federacije u potpunosti za lica sa invaliditetom (neratni invalidi), a za civilne žrtve rata dijelom iz Budžeta Federacije, a dijelom iz Budžeta kantona, na principu podijeljenje odgovornosti.

Broj korisnika socijalne zaštite, evidentiranih u lokalnim službama socijalne zaštite, koji ostvaruju prava predviđena navedenim Zakonom u Federaciji Bosne i Hercegovine stalno raste. Tako je krajem 2006.godine bilo evidentirano 72.106 korisnika po kategorijama (od toga djece 12.811 i odraslih 59.295) dok je krajem 2007.godine evidentirano 98.858 korisnika po kategorijama (od toga djece 16.191 i odraslih 82.667).

Propisom kantona utvrđuju se iznosi novčanih i drugih davanja, uvjeti i postupak tih davanja. Na osnovu prikupljenih podataka stalna novčana pomoć u Federaciji Bosne i Hercegovine kreće se od 50,00 KM u Kantonu 10. do 170,00 KM u Kantonu Sarajevo za jednočlano domaćinstvo (114,00 KM plus 50,00 KM za komunalije i 11,00KM za svakog sljedećeg člana domaćinstva).

Sistem socijalne zaštite u FBosne i Hercegovine je u velikim teškoćama, jer se suočava sa ogromno povećanim potrebama za raznim vidovima socijalne pomoći, koje usto i dalje rastu. Funkcioniranje ovog sistema opterećeno je neadekvatnim zakonima, koji propisuju mnogo širi opseg socijalne zaštite nego što je to moguće finansirati iz raspoloživog budžeta. Ovaj problem je dodatno kompliciran razdvojenošću nadležnosti između nivoa vlasti, gdje Federacija Bosne i Hercegovine propisuje nivo socijalne zaštite, a kantoni su obavezni da osiguraju sredstva za njenu realizaciju.

Dodatnu teškoću predstavlja nepostojanje ažurnih i potpunih podataka o korisnicima socijalne zaštite. Uspostavljanje baze podataka za praćenje korisnika socijalne zaštite u FBosne i Hercegovine u okviru Kredita za tehničku pomoć socijalnom sektoru (SOTAC) je završena i funkcioniše samo za lica sa invaliditetom, tako da je baza u centrima za socijalni rad već operativna za gore pomenute kategorije sa 01.01.2006.godine. S tim u vezi bilo bi potrebno poduzeti aktivnosti na izmjenama i dopunama aplikacije, odnosno doradu baze podataka i za ostale korisnike socijalne zaštite u skladu sa Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom.

Nesrazmjera u obimu zakonom predviđenih prava i osiguranju potrebnih sredstava, te s tim u vezi, dovođenje korisnika u neravnopravan položaj u pogledu ostvarivanja prava, alarmirali su potrebu preduzimanja odgovarajućih mjera u pravcu prevazilaženja takvog stanja, odnosno otklanjanja diskriminacije i kršenja ljudskih prava u ovoj oblasti.

S tim u vezi u Federaciji BiH pripremljen je Prednacrt Zakona o socijalnoj zaštiti i minimumu socijalne sigurnosti. Ovaj zakon odnosi se samo na osnove socijalne zaštite i sigurnosti, a istim je stavljeno u obavezu kantona da, radi provođenja zakona, u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu zakona, donesu odgovarajuće propise i opće akte iz svoje nadležnosti, usaglašene sa ovim zakonom, koji će bliže uređivati ovu oblast.

Zakonom uvedeno je niz novina koje značajno unapređuju oblast i sistem socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine. Prije svega, po prvi put u Federaciji Bosne i Hercegovine uvodi se minimum socijalne sigurnosti koji se obezbjeđuje građanima koji su nesposobni za rad, a nemaju sredstava za izdržavanje, kao i građanima i porodici koji svojim radom i po osnovu rada, putem srodničke obaveze izdržavanja, po osnovu imovine i imovinskih prava ili na drugi način, ne mogu da obezbjede dovoljno sredstava za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

Minimum socijalne sigurnosti ostvaruje se kroz pravo na materijalno obezbjeđenje koje pripada pojedincu, koji živi sam, odnosno porodici koja ostvaruje prihod ispod minimalnog nivoa socijalne sigurnosti utvrđene ovim zakonom. Osnovica za utvrđivanje minimalnog nivoa socijalne sigurnosti je prosječna neto plaća u Federaciji ostvarena u prethodnoj godini a minimalni nivo socijalne sigurnosti utvrđuje se, u procentualnom iznosu od osnovice u zavisnosti od broja članova porodice. Također, odredbama zakona definiran je imovinski cenzus za ostvarenje prava na materijalno obezbjeđenje.

Kao novi korisnici socijalne zaštite u odnosu na raniji zakon definirani su: žrtve porodičnog nasilja, žrtve trgovine ljudima i žrtve psihoaktivnih sredstava, a kao nova prava iz socijalne zaštite definirani su pravo na dnevni boravak i pravo na prihvatilište i prihvatnu stanicu.

Od ostalih novina u odnosu na postojeći zakon treba istaći da su: postavljeni novi principi socijalne zaštite i socijalne sigurnosti, jasnije su definisani kontrolni mehanizmi, jasnije su definirane vrste hraniteljstva i uslovi za ostvarenje, definirana je uloga nevladinog i privatnog sektora u oblasti socijalne zaštite, predviđeno je donošenje podzakonskih akata koji će standardizovati uslove, kriterije, postupke i djelovanje u oblasti socijalne zaštite, te usklađene su norme sa postojećim međunarodnim aktima u oblasti socijalne zaštite.

Finansiranje prava porodice sa djecom iz budžeta kantona također je popraćeno ozbiljnim poteškoćama i pojedini kantoni nisu u mogućnosti da su svojim budžetima obezbijede potrebna sredstva za ove namjene, zbog čega se ove naknade ne isplaćuju u svim kantonima, ili se isplaćuju u malim i različitim iznosima. Posavski i Hercegovačko-neretvanski kanton nisu donijeli zakone kojima je regulisana ova oblast.

Polazeći od toga da je zaštita porodice sa djecom djelatnost od posebnog društvenog interesa, koja ima za cilj obezbjeđenje približno jednakih uslova za zdrav i pravilan razvoj djece, kao i pružanje pomoći u realizaciji reproduktivne funkcije porodice, bilo je neophodno preduzeti aktivnosti u cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti.

S tim u vezi pripremljen je tekst Prednacrt Zakona o zaštiti porodice sa djecom. Prednacrtom ovog zakona predloženo je da se i u Budžetu Federacije Bosne i Hercegovine obezbijedi i planira dio sredstava za finansiranje osnovnih prava porodice za djecom: dodatka na djecu, jednokratne novčane pomoći za opremu novorođenog djeteta, naknade plaće ženi majci u radnom odnosu i pomoći ženi majci koja nije u radnom odnosu, za vrijeme trudnoće, porođaja i njege djeteta.

Na ovaj način bi se obezbijedila dostupnost i ujednačenost ovh prava na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, nezavisno od kantona u kojem korisnik ima prebivalište.

Djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom obavljaju ustanove socijalne zaštite. U Federaciji Bosne i Hercegovine neposredno pruženje socijalne i dječije zaštite odvija se u 10 kantonalnih ministarstava rada socijalne politike, kroz rad 79 lokalnih službi, koje obavljaju poslove iz oblasti socijalne i dječije zaštite (55 centra za socijalni rad i 24 službi za obavljanje

poslova iz oblasti socijalne i dječije zaštite) i dva kantonalna centra za socijalni rad, te 25 ustanova za zbrinjavanje korisnika.)

Centar za socijalni rad ima ključnu ulogu u pravilnoj implementaciji programa socijalne zaštite. Osnivanje, rad i finansiranje centara uređuje se propisom kantona. Njihova efikasnost je ograničena mnogim problemima: nepostojanje zajedničkih standarda ili propisa za rad, malo saradnje između centara za socijalni rad, nedostatak profesionalne edukacije, nedostatak koordinacije s ostalim davaocima usluga, neuslovnost prostora za rad i dr.. Sadašnje stanje karakterizira slaba koordinacija u provođenju socijalne politike i zaštite i loša koordinacija mjera od federalnog do kantonalnog i općinskog nivoa u FBosne i Hercegovine.

U Federaciji Bosne i Hercegovine još nije usvojen Pravilnik o standardima, normativima i proceduri rada u centrima za socijalni rad i ako je nacrt tog dokumenta urađen.

U proteklom periodu došlo je do blagog povećanja broja zaposlenih stručnih radnika u centrima za socijalni rad i općinskim službama socijalne zaštite, ali taj broj još nije dovoljan u odnosu na ukupan broj stanovnika, kao i na veličinu i strukturu poslova koji su dužni obavljati i koji im se zbog dnevno-političkih događanja sve više delegiraju.

U okviru Projekta SOTAC pružena je tehnička pomoć centrima i općinskim službama socijalne zaštite i izvršena edukacija jednog broja stručnika radnika cenara i službi.

Strateški dokumenti doneseni u Federaciji Bosne i Hercegovine u proteklom periodu, kao što su: “Dokument politike zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u Bosne i Hercegovine 2006-2016” i Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju Bosne i Hercegovine 2009-2010 predviđaju poboljšanje kadrovske strukture u centrima za socijalni rad i kontinuiranu edukaciju stručnih radnika u centrima.

Životni standard (član 27., stavovi 1.-3.).

Voda i higijenski uslovi

Ukupno gledajući, 99% stanovništva koristi poboljšani izvor vode za piće, sa skoro podjednakim omjerom u gradskim i u seoskim sredinama.

Ukupno 93% stanovništva u Federaciji Bosne i Hercegovine živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne uređaje.

Ukupni procenat domaćinstava koja raspolažu zajedno poboljšanim izvorima vode za piće i sanitarnim uređajima je 93%, od čega je značajno više u gradskim sredinama (99%) nego u seoskim sredinama (89%).

Bezbjednost smještaja i trajnost objekta

U 13% slučajeva gradska domaćinstava ne posjeduju formalnu dokumentaciju za stanovanje, a 5% pominje postojanje rizika od deložacije.

11% članova domaćinstva je bilo deložirano iz nekog od prebivališta u kojem su boravili u posljednjih 5 godina.

Oko 15% domaćinstava živi u neuslovnim objektima.

Skoro 17% članova domaćinstava smatraju da žive u siromašnijim područjima.

Upotreba čvrstih goriva

Više od trećine (39%) svih domaćinstava u Federaciji Bosne i Hercegovine koriste čvrsta goriva za kuhanje.

VII. Obrazovanje, slobodne i kulturne aktivnosti (članovi 28., 29. i 31.)

33. Da bi se postigli ciljevi obrazovanja dokumentom Reforma obrazovanja – Poruka građanima BiH, koji su potpisali svi ministri obrazovanja u Bosni i Hercegovini u novembru 2002. godine u

Briselu, obećano je građanima Bosne i Hercegovine da će se osigurati transparentno, konkretno, racionalno i finansijski održivo finansiranje javnih resursa i implementiranje zakonodavstva u oblasti obrazovanja na svim nivoima, koje se zasniva na evropskim standardima i normama, a što je utemeljeno na međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima, na sljedeći način:

- Implementirat će se Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini, kako je propisano obavezama, koje smo prihvatili po pristupanju Vijeću Evrope i implementirati ljudska prava i obrazovne principe utvrđene ovim pristupanjem, te usvajati zakone u entitetima i kantonima, koji su u skladu s ovim Zakonom,
- Implementirat će se savremeno zakonodavstvo i za visoko i za stručno obrazovanje i obuku, koje je u skladu s najvišim evropskim standardima jednakosti i upravljanja, te koje ide ukorak s prioritarnim potrebama države,
- Implementirat će se savremeno zakonodavstvo za predškolsko obrazovanje i uzeti u obzir potrebu za razvoj savremenog zakonodavstva za obrazovanje odraslih, kao i odgovarajuće zakonodavstvo i instrumente za podršku cjeloživotnom učenju i usavršavanju.

U cilju realizacije ovih obećanja, Parlament Bosne i Hercegovine je pristupio ostvarenju Reforme obrazovanja i usvojio sljedeće zakone:

1. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 18/03),
2. Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 59/07),
3. Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 88/07),
4. Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 88/07),
5. Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 63/08).

Opći akti koji su prethodili ili su usvajani istovremeno sa okvirnim zakonima na razini države su:

- *Srednjoročna razvojna strategija Bosne i Hercegovine PRSP 2003.-2007.*,
- 1. *Strategija razvoja stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini za period 2007.-2013. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 65/07),*
- 2. *Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini (usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 10. februara 2005. godine, u Sarajevu),*
- 3. *Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 64/07),*
- 4. *Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa Planom implementacije 2008. – 2015. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 63/08).*

Planovi akcije su pravni akti čijom je izradom rukovodio OSCE i izradile ih stručnjaci za određene oblasti iz cijele Bosne i Hercegovine, a usvojili entitetski i kantonalni ministri obrazovanja, kao i Distrikt Brčko. Izrađeni su sljedeći akcioni planovi:

- 1) Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini (februar 2004. godine), je u fazi revidiranja zbog neadekvatne implementacije na terenu;
- 2) Plan akcije o upisu u škole i pohađanju nastave u Bosni i Hercegovini (maj 2007. godine),
- 3) Plan akcije za djecu sa posebnim potrebama (izrađeni materijal zbog izuzetne osjetljivosti i zahtjevnosti još nije službeno usvojen).

Sva tri dokumenta imaju zajednički element i to utvrđivanje sveobuhvatnog cilja kao identificiranje prepreka potpunom uključivanju djece Roma, djece pripadnika nacionalnih manjina i djece s posebnim potrebama u obrazovni sustav u Bosni i Hercegovini.

Sami planovi akcije se realiziraju kroz postavljene ciljeve od kojih su najvažniji:

- promoviranje sistematskih promjena koje će dovesti do zadovoljavanja obrazovnih potreba djece Roma, djece pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini i djece s posebnim potrebama,
- uklanjanje finansijskih i administrativnih prepreka za upis u škole i pohađanje nastave romske djece, djece pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini i djece s posebnim potrebama,
- izgradnja svijesti o potporu i sudjelovanju roditelja, obrazovnih ustanova i zajednice u pogledu obrazovnog procesa.

Također osigurani su besplatni udžbenici za školsku 2008. i 2009. godinu za sve učenike u Federaciji Bosne i Hercegovine od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, te za ugrožene skupine kao što su Romi, socijalno ugroženi, učenicima u obiteljima sa troje i više djece, od petog do osmog razreda.

U Republici Srpskoj Ministarstvo prosvjete i kulture RS obezbjeđuje besplatne udžbenike za sve učenike prvog i drugog razreda osnovne škole. Za djecu romske nacionalnosti besplatne udžbenike obezbjeđuju lokalne zajednice. Također, svim učenicima osnovne škole u Republici Srpskoj kojima je škola udaljena od mjesta stanovanja četiri ili više kilometara, Ministarstvo prosvjete i kulture obezbjeđuje besplatan prevoz.

34. Usvajanjem Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini uveden je obavezan predškolski odgoj i obrazovanje za svu djecu u godini pred polazak u školu. Okvirnim zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini predviđene su slijedeće obaveze za Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja u Federaciji BiH, Odjeljenje za obrazovanje u Vladi Brčko Distrikt BiH: donošenje entitetskih i kantonalnih zakona predškolskog odgoja i obrazovanja, usklađenih sa Okvirnim zakonom, u roku od šest mjeseci od stupanja na snagu Okvirnog zakona (član 51. Okvirnog zakona), standarda i normativa za oblast predškolskog odgoja i obrazovanja, kriterija o finansiranju predškolskih ustanova, propisa o postupku utvrđivanja uvjeta, sadržaja i načina vođenja Registra, propisa o načinu vođenja pedagoške ostale evidencije i dokumentacije, propisa o ocjenjivanju i stručnom usavršavanju medicinskog osoblja, odgajatelja i ostalih stručnih kadrova koji rade u odgojno-obrazovnom procesu i propisa o stručnom nadzoru.

Na ovaj način su osigurane pravne pretpostavke za ostvarenje ciljeva Reforme obrazovanja u Bosni i Hercegovini u oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja.

Trenutno su u upotrebi, a razmišlja se i o njihovoj reviziji:

- a) Sporazum o zajedničkoj jezgri nastavnih planova i programa („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 24/03)
 - *Smjernice za pisanje i ocjenu udžbenika geografije/zemljopisa za osnovne i srednje škole u Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 105/06),
 - *Smjernice za pisanje i ocjenu udžbenika historije/povijesti za osnovne i srednje škole u Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 5/2007)
- b) Plan provedbe privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika (mart 2002. godine).

U ovom izvještajnom periodu kao veoma bitno trebalo bi istaknuti donošenje Memoranduma o osnivanju Konferencije ministara obrazovanja Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 19/08).

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine koordinira radom novouspostavljene Konferencije ministara obrazovanja koja okuplja entitetske, kantonalne i Brčko Distrikt ministre obrazovanja. Glavni zadaci Konferencije ministara obrazovanja u BiH, kao savjetodavnog tijela, su da zauzme stavove, daje savjete i preporuke za usklađivanje: obrazovnih politika i strateških planova razvoja obrazovanja, obrazovnog zakonodavstva, aktivnosti na definisanju, implementaciji, praćenju i razvoju obrazovnih standarda i njihovoj harmonizaciji sa evropskim i međunarodnim standardima i dr.

U izvještajnom periodu kao napredak navodimo izradu Strateških pravaca razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini s planom implementacije 2008 – 2015, imenovanja direktora i zamjenika direktora Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje na državnom nivou, te Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Centar za informiranje i priznavanje dokumenata u području visokog obrazovanja u BiH.

Obaveze Bosne i Hercegovine, nastale poslije prijema u Vijeće Evrope (2002.), uključuju prestanak segregacije u školama. Ovo je potvrđeno i Dokumentom o evropskom partnerstvu (2007.) koji je potpisan s Evropskom unijom. Kao što je navedeno u Monitoring izvještaju Vijeća Evrope (2008.): **“Evropska budućnost zemlje umnogome ovisi o sposobnostima vlasti i različitih zajednica da izrade zajednički obrazovni okvir”.**

S tim u vezi Komitet Ujedinjenih naroda za ekonomska, socijalna i kulturna prava (2005.) zatražio je od država članica, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, da stvore uslove za ukidanje organizacionog oblika “dvije škole pod istim krovom”, kao i izgradnju odvojenih škola za učenike različite nacionalne pripadnosti.

Imajući u vidu navedene obaveze na nivou Bosne i Hercegovine Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini je izrazila spremnost, odnosno svoje opredjeljenje, da sagleda aktuelno stanje u obrazovnim ustanovama na području Federacije Bosne i Hercegovine gdje je evidentirano postojanje specifičnog fenomena nazvanog “dvije škole pod istim krovom”. Naime, uočena je potreba za redefiniranjem pojma “dvije škole pod istim krovom” i njegovog preciznijeg određenja zbog evidentno različitog tumačenja u aktuelnoj obrazovnoj praksi.

Analizom postojećeg stanja, koju je izvršila Radna grupa za analizu fenomena „dvije škole pod jednim krovom“ – njegovi pojavni oblici i preporuke za prevazilaženje a koja je formirana od strane Federalnog ministarstva obrazovanja, utvrđeno je da se ovaj fenomen načelno manifestuje u različitim pojavnim oblicima i to:

1. Postojanje dva odvojena pravna subjekta koji rade po različitim nastavnim planovima i programima i koriste zajednički prostor,
2. Postojanje dva pravna subjekta na istom školskom-općinskom prostoru registrirana pod istim imenom kod različitih registarskih sudova izvan školskog –općinskog područja, koje rade po dva različita nastavna plana i programa, sa razdvojenim ulazima, smjenama i bez bilo kakvih zajedničkih aktivnosti.
3. Postojanje jednog pravnog subjekta sa dva različita nastavna plana i programa, istim osnivačem, podijeljenim menadžmentom, podijeljenim nastavničkim i učeničkim vijećima, kao i vijećima roditelja i nastavom u odvojenim smjenama.
4. Postojanje potpuno administrativno-pravno objedinjenih “dviju škole pod jednim krovom”, ali koja nemaju zajednička- multietnička odjeljenja.

U cilju ispunjavanja zahtjeva potpunog pravnog i administrativnog ujedinjanja preduzet će se mjere od strane nadležnih vlasti (osnivača obrazovnih ustanova), da donesu adekvatne odluke o registrovanju postojećih škola kao jednog pravnog subjekta pod nadležnošću jedne općinske ili kantonalne uprave.

Ta odluka treba da sadržava:

- imenovanje jednog direktora/ravnatelja škole i pomoćnika
- imenovanje jednog školskog odbora koji odražava nacionalni sastav školske populacije
- donošenje odluke o utvrđivanju jednog prihvatljivog školskog naziva
- imenovanje zajedničke administracije
- imenovanje jednog Vijeća roditelja, Vijeća učenika i Nastavničkog vijeća
- izrada zajedničkog budžeta

U cilju uklanjanja svih fizičkih prepreka između učenika i nastavnika u postojećim “dvije škole pod istim krovom” potrebne su i dodatne mjere od strane nadležnih vlasti-osnivača, uključujući:

- Uspostavljanje zajedničkog školskog zvona i ulaza

- Uspostavljanje mehanizama koji će osigurati jednaka pristup školskim prostorijama-fiskulturnu salu, biblioteku, učionicu za nastavu informatike,kabineta, zbornicu), istovremeno
- Organizacija odjeljenja prema razredima umjesto prema nastavnom planu i programu i jeziku, kako bi se osiguralo da su djeca jednakih razreda fizički locirana na istom spratu, umjesto da su razdvojena
- Uspostavljanje adekvatnih mehanizama kako bi se osiguralo da djeca koja rade po različitom planu i programu, a pohađaju isti razred, budu u mogućnosti da pohađaju časove u istoj smjeni, (sve smjene neće biti organizovane po kriteriju jezika i nastavnog plana i programa).

U cilju povećanja interakcije između djece i nastavnika van odjeljenja i osiguravanja neometanog funkcionisanja škole, relevantne vlasti će imati obavezu da poduzmu i sljedeće mjere:

- organizacija zajedničkog godišnjeg planiranja, uključujući i planiranje vlastitih vannastavnih aktivnosti , kao i zajedničko obilježavanje blagdana
- uspostavljanje zajedničkih međučasovnih odmora za sve učenike i nastavnike, isto vrijeme i lokacija.
- uklanjanje neprikladnih simbola
- osigurati da jezik i pozdravi koji se koriste unutar školske ustanove osiguravaju okolinu koja je sveobuhvatna, inkluzivna i prijatna za rad.

U osnovnim školama Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine što se tiče udžbenika za nacionalnu grupu predmeta urađeno je sljedeće:

- iz sadržaja udžbenika uklonjeni su svi uvredljivi sadržaji,

- izvršena je redukcija sadržaja NPP za 30% kako bi se rasteretili NPP i izvršena su pomjeranja nastavnih sadržaja po horizontali i vertikalni od V-VIII razreda. Nastava se izvodi po zajedničkoj jezgri NPP na nivou Bosne i Hercegovine, a analizom i upoređivanjem sadržaja NPP njihova je ocjena da su NPP Brčko distrikta usaglašeni sa Zajedničkom jezgrom. Svi učenici koriste na ovom predmetu udžbenike napisane na jeziku i pismu naroda čiju istoriju/historiju/povijest izučavaju.

S obzirom da je znatan broj građana Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine završio obrazovanje u inostranstvu, ili se još uvijek školuje, ti građani imaju pravo da zahtijevaju pred nadležnom institucijom za obrazovanje Brčko distrikta Bosne i Hercegovine nostrifikaciju diplome i ekvivalenciju svjedočanstva. Ukoliko dokažu da imaju pravni interes isto pravo mogu ostvariti drugi građani, strani državljani i lica bez državljanstva. Nostrifikacije i ekvivalencije strane školske diplome vrši Odjeljenje – odjel za obrazovanje Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uz konsultaciju i saglasnost nadležnog organa Bosne i Hercegovine. U postupku nostrifikacije i ekvivalencije strane školske isprave primjenjuju se odredbe Zakona o upravnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a rješenja o nostrifikaciji i ekvivalenciji su konačna u upravnom postupku. U odjeljenju se čuva dokumentacija i vodi potrebna evidencija o nostrifikaciji diploma i ekvivalenciji svjedočanstava, a u skladu sa uputstvom o vođenju ovih evidencija, a njen sadržaj propisuje gradonačelnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Nacionalna grupa predmeta u Republici Srpskoj se u školama u kojima u razredu ima najmanje 18 učenika druge nacionalnosti, kao i u nekim područnim školama koje pohađaju samo djeca povratnici izučava u skladu sa nacionalnim sastavom učenika.

Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma uključuje promociju sistemskih promjena da bi se obezbijedilo uvažavanje obrazovnih potreba Roma: uklanjanje finansijskih i administrativnih prepreka za upis i završavanje škole, očuvanje romskog jezika i kulture i dobijanje podrške i učešće roditelja djece Roma i zajednice u obrazovanju njihove djece.

Djeca sa smetnjama u razvoju su uključena u osnovno obrazovanje u redovna odjeljenja (inkluzija), a nastavnici sa ovim učenicima rade po posebnim, individualno prilagođenim programima.

35. Akreditaciju visokoškolskih ustanova vrše ministarstva obrazovanja u Republici Srpskoj, kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu BiH. U vezi sa pitanjima akreditacije i

osuguranja kvaliteta Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta će kao samostalna upravna organizacija pomagati nadležnim obrazovnim vlastima u procesu provođenja, akreditacije i licenciranja visokoškolskih ustanova, te da će uspostavljati kriterije i standarde osiguranja kvaliteta, davati savjete i preporuke za otklanjanje nedostataka kvaliteta studija i visokoškolskih ustanova, kao i druge aktivnosti koje su precizirane Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH i Odlukom o početku rada i utvrđivanju sjedišta pomenute agencije.

Bosna i Hercegovina je 2003. godine ratifikovala Konvenciju o priznavanju kvalifikacija visokoškolskog obrazovanja u evropskoj regiji (Lisabonska konvencija) kojom je uređeno priznavanje visokoškolskih kvalifikacija radi nastavka obrazovanja, zapošljavanja i ostvarivanja drugih prava koja proističu iz stečene kvalifikacije. Centar za informisanje i priznavanje dokumenata u području visokog obrazovanja u BiH, u skladu sa Lisabonskom konvencijom i njenim pratećim dokumentima, donosi preporuke Ministarstvu Republike Srpske, kantonalnim ministarstvima i Brčko Distriktu BiH o priznavanju diploma stečenih van Bosne i Hercegovine s ciljem zapošljavanja, nastavka obrazovanja i ostvarivanja drugih prava koja proističu iz stečene kvalifikacije.

36. Slobodno vrijeme i rekreativne aktivnosti su veoma važne za kreiranje zdrave ličnosti. Fizička neaktivnost kod mladih i djece utiče na nepravilan psihofizički razvoj. Popularizacijom sporta, igre i rekreacije među djecom i mladima promoviše se fizičko, mentalno i emotivno zdravlje, što je jedan od bitnih ciljeva Ministarstva za porodicu, omladinu i sport Republike Srpske. U izvještajnom periodu Ministarstvo je posebnu pažnju posvetilo stvaranju uslova u školama i zajednicama, kako bi se obezbijedili mogućnost i objekti za bavljenje rekreacijom i sportom.

Revitalizirane su male olimpijske igre u osnovnim i srednjim školama. Svake godine Malim olimpijskim igrama bude obuhvaćeno preko 100.000 učenika, koji se tokom cijele školske godine aktivno bave sportom.

U 2007. godini Ministarstvo je realizovalo projekat dodjele 100 koševa širom Republike Srpske, sa ciljem razvoja sporta u ruralnim područjima Republike Srpske. U 2008. godini Ministarstvo je izvršilo dodjelu odbojkaških lopti i mreža svim osnovnim i srednjim školama u RS, sa ciljem popularizacije sporta i uključivanje učenika u sportske aktivnosti. Širom RS izgrađen je i rekonstruisan veliki broj sportskih dvorana i školskih sportskih dvorana. U toku je i realizacija projekta plantografije, koji ima za cilj rano otkrivanje i prevenciju deformiteta stopala kod djece i adolescenata.

Ministarstvo porodice, omladine i sporta, u periodu od 2005. godine do 2008. godine učestvovalo je u izgradnji i rekonstrukciji sportskih objekata, otvorenih i zatvorenih terana u sljedećim opštinama i gradovima:

- U 2006. godini. izgrađeno je i rekonstruisano sljedeće: Kotor Varoš, Bijeljina, Foča, Istočno Novo Sarajevo, Istočna Ilidža, Petrovac - Drinić, Kozarska Dubica, Lopare, Banja Luka, Čelinac, Sanski Most, Novi Grad, Prijedor, Ribnik, Gradiška, Pale, Kneževo, Pelagićevo, Brod, Mrkonjić Grad.
- U 2007. godini. izgrađeno je i rekonstruisano sledeće: Foča, Mrkonjić Grad, Novi Grad, Srbac, Banja Luka, Gradiška, Rogatica, Kozarska Dubica, Podkozarje, Sitneši, Oštra Luka, Aleksandrovac, Ribnik, Teslić, Pale, Berkovići, Kostajnica, Čelinac, Pale, Prijedor, Donji Žabar, Bileća, Modriča, Bijeljina.
- U 2008. godini. izgrađeno je i rekonstruisano sledeće: Ribnik, Berkovići, Bileća, Banja Luka, Istočno Novo Sarajevo, Pelagićevo, Srbac, Bijeljina, Teslić, Priboj – Lopare, Kozarska Dubica.

Suradnja između nadležnih obrazovnih vlasti i UNESCO-a i UNICEF-a već je veoma razvijena (Primjena Konvencije o pravima djeteta.....) a za očekivati je da će se u budućem periodu i ojačati ne samo završetkom započetih projekata već i otvaranjem novih za kojima postoji obostrani interes i potreba.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine pokrenulo je određene aktivnosti, a s ciljem uvođenja obrazovanja za ljudska prava na sve nivoe i sve oblike odgoja i obrazovanja. Mjere bi podrazumijevale unaprjeđenje modela obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo i njegovo provođenje za pojedine nivoe i oblike odgoja i obrazovanja, zatim osiguranje provođenja

obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo na svim nivoima uključujući programe obrazovanja manjina, vjeronaučne programe, programe resocijalizacije mladih i programe obrazovanja odraslih, te uspostavu sistema vrednovanja, osiguranja kvalitete i informiranja u obrazovanju za ljudska prava i demokratsko građanstvo, kao i osiguranje potrebnih finansijskih, institucionalnih i kadrovskih uvjeta za njegovo funkcioniranje.

VIII. Posebne mjere zaštite (Čl. 22., 30., 32.-36., 37. (b)-(d), 38., 39. i 40.)

37. Zaštita civilnih žrtava rata regulisana je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom. Civilna žrtva rata u smislu ovog zakona, je lice kod koga je nastupilo tjelesno oštećenje, od najmanje 60% zbog rane, povrede i ozljede, kao i lice koje je poginulo, umrlo ili nestalo usljed dejstva rata. Pravo na ličnu invalidninu imaju lica sa oštećenjem od 60% do 100%, a prema ocjeni stepena invaliditeta od I-IV kategorije imaju pravo i na tuđu pomoć i njegu od starne drugog lica i ortopedski dodatak. Dok pravo na porodičnu invalidninu imaju članovi uže porodice, civilne žrtve rata koja je poginula, umrla od posljedica ranjavanja ili nestala. Ova prava u smislu ovog zakona isplaćuju se u visini od 70% mjesečnog iznosa lične invalidnine ratnih vojnih invalida, i to 50% iz federalnog budžeta, a 20% iz kantonalnog budžeta odgovarajuće grupe po propisima iz zakona o pravima boraca i članova njihovih porodica.

U 2006. godini je donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom. Njegov je cilj omogućiti da sve civilne žrtve rata i članovi njihovih porodica, pod jednakim uslovima i u jednakom obimu na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, nezavisno od kantona u kojem imaju prebivalište, ostvaruju utvrđena osnovna prava, za razliku od dosadašnjeg stanja gdje je, zbog različitih materijalnih mogućnosti, stepen ostvarivanja ovih prava raznolik po kantonima. Iz tih razloga ključnu izmjenu predstavlja odredba da se sredstva za ostvarivanje osnovnih prava civilnih žrtava rata iz nadležnosti Federacije obezbjeđuju iz federalnog budžeta, čime je odgovornost za finansiranje ovih prava prenesena na federalni nivo.

Baza podataka civilnih žrtava rata i članova njihovih porodica u Federacije Bosne i Hercegovine je u izradi.

Maloljetničko prestupništvo

Maloljetničko prestupništvo kao oblik društveno neprihvatljivog ponašanja je negativna pojava koja nameće potrebu za većim angažmanom društvene zajednice u rješavanju niza neriješenih problema koji se posljednjih godina u Bosni i Hercegovini nagomilavaju i produbljuju.

Analiza maloljetničkog prestupništva ukazuje na činjenicu da se osim osoba koji su po uzrastu stariji i mlađi maloljetnici, kao počinitelji krivičnih djela pojavljuju i osobe mlađe od 14 godina – djeca prema kojima se ne pokreće krivični postupak jer nisu krivično odgovorna, te da se pomjera dobna granica kada se prvi put dolazi u sukob sa zakonom. Povećava se broj počinjenih krivičnih djela pri čijem počinjenju maloljetne osobe ispoljavaju naročitu bezobzornost, surovost (kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela nasilničkog ponašanja i razbojništva), te upornost u činjenju imovinskih krivičnih djela izvršenih u kratkom vremenskom periodu.

Maloljetničko prestupništvo postaje sve veći problem i sve veći izazov za Bosnu i Hercegovinu koja se još uvijek bori sa zaostavštinama rata, sa diskriminacijom na svim nivoima i u kojoj traje ekonomska i društvena tranzicija.

U području rada i krivično-pravne zaštite djece i maloljetnika sa neprihvatljivim ponašanjem i iskustvima sukoba sa zakonom postoji čitav niz nositelja odgovornosti koji često međusobno ne saraduju u dovoljnoj mjeri i na efikasan način, koji bi bio u skladu sa najboljim interesima djece i mladih. Brojni nivoi vlasti i uprave su nadležni za pitanja na polju socijalne, zdravstvene i krivično-

pravne zaštite i obrazovanja, uključujući i državni nivo, dva entiteta, Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, deset kantona i 137 općina u Bosni i Hercegovini.

Prvi korak u analizi stanja maloljetničkog prestupništva podrazumijevala je izrada Strategiju protiv maloljetničkog prestupništva za Bosnu i Hercegovinu 2006 – 2010 (usvojena jula 2006.) koja se sastoji od pregleda aktivnosti poduzetih u provedbenom trogodišnjem istraživanju u oblasti maloljetničkog prestupništva za Bosnu i Hercegovinu, te strateških ciljeva i osnovnih grupa aktivnosti za svaku od pet strateških tema i to: Zakonodavstvo, Alternativne mjere, Institucionalni tretman maloljetnika, Prevencija i Primjena krivičnog zakonodavstva za maloljetnike u praksi.

Sprovođenje pojedinačnih aktivnosti iz pomenutih tematskih grupa dato je u Akcionim planovima za svaku od tema, uz definiranje nositelja, perioda sprovođenja aktivnosti, potrebnih resursa (ljudskih i materijalnih), indikatora kojima će se mjeriti uspješnost sprovođenja, te definiranje prioriteta svake od aktivnosti.

Cilj ovog strateškog dokumenta je bio da se u narednom četverogodišnjem periodu u Bosni i Hercegovini, na osnovu pristupa koji u većoj mjeri uvažava prava djeteta u sukobu sa zakonom, unaprijedi rad u oblasti borbe protiv maloljetničkog prestupništva, dovodeći ga u što je moguće veći sklad sa međunarodnim standardima.

Ovaj strateški dokument izraz je odgovornosti organa i institucija u Bosni i Hercegovini, na svim nivoima u ostvarenju međunarodno preuzetih obaveza, po osnovu međunarodnih konvencija o ljudskim pravima, te posebno pravima djece. Strategija je dokaz napora koje ulažu institucije Bosne i Hercegovine u procesu prilagođavanja standardima Evropske unije, kako pravosudnog sistema za maloljetnike, tako i rada organa unutrašnjih poslova, te sektora socijalne politike.

Realiziranje reformskih procesa koje trasira ovaj strateški dokument zahtjeva dugoročnu podršku institucija vlasti Bosne i Hercegovine, kroz angažiranje ljudskih i finansijskih resursa.

Zbog činjenice da se navedena Strategija nije implementirala Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je maja 2008. formiralo Koordinaciono tijelo kao stručno savjetodavno tijelo koje ima ovlaštenja za iniciranje i praćenje dogovora sa predstavnicima nadležnih institucija na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine o sprovođenju, nadzoru i izvještavanju predloženih strateških aktivnosti.

Uočena je potreba za odvajanjem krivično-pravne regulative za maloljetnike iz postojećeg krivičnog zakonodavstva. Naime, u Strategiji protiv maloljetničkog prestupništva za Bosnu i Hercegovinu, prvim strateškim ciljem koji obuhvata 11 aktivnosti sa planom akcije, istaknuta je važnost donošenja posebnog zakona koji bi se odnosio na maloljetne počiniocima krivičnih djela. Prijedlog Zakona o maloljetnim počiniocima krivičnih djela i krivično-pravnoj zaštiti djece i maloljetnika upućen je u parlamentarnu proceduru sa amandmanima na tekst zakona koji su dostavljeni od OSCE-a i UNICEF-a, ali predmetni zakon još uvijek nije usvojen.

Prema Vladama entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine upućena je u proceduru razmatranja i usvajanja Uredba za primjenu odgojnih preporuka za maloljetnike. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine u januaru 2009. godine usvojila je Uredbu za primjenu odgojnih preporuka koja uvodi institut medijacije za krivična djela za koja je pozitivnim zakonodavstvom propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, i koja propisuje mogućnost, način i postupak primjene neke od osam odgojnih preporuka od strane nadležnog sudije za maloljetnike ili tužioca. Uredba za primjenu odgojnih preporuka još uvijek nije usvojena od strane Vlade Republike Srpske i Pravosudne komisije Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Završene su aktivnosti Federalnog ministarstva pravde na iznalaženju odgovarajuće lokacije za gradnju vaspitno-popravnog doma za maloljetnike za potrebe Federacije Bosne i Hercegovine.

U Republici Srpskoj, u okviru sistema za izvršenje krivičnih sankcija, uspješno funkcionišu Odjeljenje za izvršenje vaspitne mjere upućivanja u vaspitno-popravni dom i Odjeljenje za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora. Odjeljenje za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora funkcioniše u okviru Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa Istočno Sarajevo. Zvanično je otpočelo sa radom dana 01.10.2008. godine. Oba navedena odjeljenja posjeduju kadrovske i stručne potencijale potrebne za provođenje planiranih programa postupanja.

U oblasti opšteg kriminaliteta u 2008. godini od ukupno prijavljenih 8894 lica 781 su maloljetna lica, počinioi krivičnih djela.

Od izvršenih kaznenih djela koja su inkriminisana Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine najveći je broj izvršenih krivičnih djela protiv imovine, potom krivičnih djela protiv života i tijela, krivičnih djela protiv zdravlja ljudi, krivičnih djela protiv spolne slobode i morala itd.

Statistički pokazatelji resornih ministarstava entiteta ne sadrže podatke o uzrastu maloljetnika-počinitelja krivičnih djela, koliko je počinitelja krivičnih djela osoba muškog, a koliko osoba ženskog spola, da li su završeni krivični postupci kod nadležnih sudova, kao i vrste izrečenih krivičnih sankcija.

Ekonomska eksploatacija, uključujući i rad djece (član 32.);

Skoro 6% djece u dobi 5-14 godina uključeno je u neku aktivnost dječijeg rada, gdje su dječaci značajno više uključeni u rad (7%) nego djevojčice (4%). U ruralnim sredinama djeca su značajno više uključena u rad (8%), dok je taj postotak u gradskim sredinama niži (2%). Značajna je razlika i između starosnih grupa – djeca u dobi 5-11 godina više su uključena u rad (8%) u odnosu na stariju djecu 12-14 godina gdje je uključenost manja od 1%. Djeca čije majke nemaju završen niti jedan stupanj škole su najviše uključena u rad (9%).

Skoro 1% djece u dobi 5-14 godina uključeno je u neki oblik ekonomskog rada van kuće (plaćeni ili neplaćeni). Oko 5% djece u istom uzrastu uključeni su u neki porodični posao. Niti jedno dijete nije imalo 28 sati rada u kući sedmično.

Oko 6% učenika koji idu u školu su uključeni u neki oblik dječijeg rada, gdje su dječaci više uključeni (8%) nego djevojčice (5%). Učenici iz ruralnih sredina su značajno više uključeni u dječiji rad (9%) u odnosu na urbane sredine (2%). (izvor: MICS 2006)

	MICS indikator		%
Dječiji rad	71	Dječiji rad	5,8
	72	Djeca koja idu u školu i rade	94,0
	73	Djeca koja rade i idu u školu	6,5

U smislu člana 32. (Ekonomsko iskorištavanje djece-uključujući dječiji rad) vrijedi isto pojašnjenje kao za član 18. u pogledu važeće zakonske regulative. Trenutno važeći Zakon o radu zadržao je zabranu zaključivanja ugovora o radu sa licima koja nisu navršila 15 godina života, a za lica između 15 i 18 godina života propisan je uslov da se može zaposliti ako od ovlaštenog liječnika ili nadležne zdravstvene ustanove pribavi potvrdu kojom dokazuje opštu zdravstvenu sposobnost za obavljanje tih poslova. Takođe je propisano pravo na minimum od 24 radna dana godišnjeg odmora maloljetnom zaposleniku, a zadržana je i zabrana rada maloljetnika na naročito teškim fizičkim poslovima, radovima pod zemljom ili pod vodom kao i na ostalim poslovima koji bi mogli štetno i sa povećanim rizikom utjecati na njegov život i zdravlje, razvoj i moral, s obzirom na njegove psihofizičke osobine. Prekovremeni rad i noćni rad maloljetnih zaposlenika uopšte nije dozvoljen. Za maloljetne zaposlenike u industriji, noćnim radom smatra se rad u vremenu između 19 sati uvečer i 7 sati ujutro idućeg dana, a za maloljetne zaposlenike koji nisu zaposleni u industriji to je rad u vremenu između 20 sati uvečer i 6 sati ujutro idućeg dana. Predviđenim Izmjenama i dopunama Zakona o radu ne dira se u postojeća prava maloljetnih zaposlenika.

Nažalost u Bosne i Hercegovine, pa tako i u Federaciji Bosne i Hercegovine još nije urađen popis stanovništva koji bi bio osnova za izvođenje bilo kakvih drugih podataka o stanovništvu. Ovo podrazumjeva da je prikupljanje podataka o djeci puno nedostataka, tako da statistički podaci o dječijem radu ne postoje ili su u formi procjena i pretpostavki. Naime, pokretani su pojedini nevladini projekti kao što je u 2007. godini pilot-projekat DevInfo (UNICEF), a u svrhu praćenja podataka i statistika u vezi prava djece koji bi eventualno pokazali implementaciju predmetne Konvencije. Ovaj projekat napravio je dobre iskorake, te je pokrenuo značajne aktivnosti na lokalnom nivou –općina, kao i u smislu uspostavljanja saradnje između općina i institucija u Bosni i Hercegovini koje se bave problematikom i praćenjem stanja djece, ali iako je okarakterisan kao uspješan nije uspio u cijelini odgovoriti svojim zahtjevima. Međutim, iako su radnim kao i krivičnim zakonodavstvom zabranjeni i sankcionisani svi oblici dječijeg rada, problem prosjačenja djece na ulicama kao oblik iskorištavanja djece kroz rad i dalje je prisutno. Kao što smo izvjestili ovaj problem je najčešće vezan za pripadnike romske populacije, premda je sve češća pojava prosjačenja i prisilnog rada na ulici i djece koja nisu pripadnici romskih populacija. Naprimjer u studenom/novembru 2008. godine prema podacima Federalne uprave policije evidentirano je ukupno 121 prekršaja –prosjačenja. U odnosu na studeni/novembar 2007. godine broj narušavanja javnog reda i mira počinjenih prosjačenjem osoba svih starosnih dobi veći je za 50 ili 70,4%. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine evidentirano je 808 maloljetnih osoba sklonih prosjačenju i to najviše osoba starosti od 7 do 14 godina – 277; od 15 do 16 godina – 230; od 17 do 18 godina 192, a do 7 godina 100 djece. U nekim kantonima moglo bi se reći da je i povećano, kao što je Kanton Sarajevo. Naime, glavni problem je što prosjačenje još uvijek predstavlja jedan od glavnih izvora prihoda u romskim porodicama koje su društveno isključene i krajnje siromašne, pa ovo predstavlja način njihovog preživljavanja i borbe sa ekstremnim siromaštvom. U kontekstu navedenog, pooštavanje prekršajnih sankcija ne može donijeti željene rezultate.

U odnosu na raniji period može se primijetiti da u mjestima gdje žive Romi postoji određeni napredak, ali ti pomaci su nedovoljni za nagomilane probleme romske populacije. Npr. 2004. godine usvojen je Akcioni plana o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosne i Hercegovine. Akcionim planom predviđeno je da se u cilju podsticanja školovanja romske djece osiguraju besplatni udžbenici, besplatan prijevoz od kuće do škole, topli obrok. U budžetima resornih ministarstava obezbjeđuju se određena sredstva za te potrebe, te se podržava rad udruženja koja imaju za cilj poboljšanje materijalnog statusa Roma kao i njihovo obrazovanje. Pojedine nevladine organizacije aktivno pomažu u rješavanju stambenih problema Roma kao što je švedska humanitarna organizaciji „SIDA“ koja se obavezala u Kantonu Sarajevo riješiti problemi nekoliko romskih naselja, pod nadzorom OSCE-a.

U cilju rješavanja problema Roma donesena je 2005. godine Strategija za rješavanje problema Roma u Bosne i Hercegovine. Od strane radne grupe sastavljene od predstavnika Vijeća Roma Bosne i Hercegovine i predstavnika resornih ministarstava Federacije Bosne i Hercegovine i RS i općina u kojima žive Romi, uz tehničku podršku humanitarnih organizacija sačinjen je Akcioni plan za zapošljavanje Roma kojim su predviđene mjere za povećanje zapošljavanja romske populacije u Bosne i Hercegovine. Predloženim mjerama sadržanim u Akcionim planovima za zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i stambeno zbrinjavanje, predviđeno je zapošljavanje Roma u javnoj upravi, sufinansiranje poslodavaca koji zapošljavaju Rome kao i finansijska podrška Romima za samozapošljavanje. Akcionim planom za zapošljavanje predviđeno je formiranje tijela za praćenje i ocjenu predloženih mjera, kao i tijela odgovorna za implementaciju tih mjera i aktivnosti. Preduzimanjem ovih aktivnosti nastojala se povećati materijalna sigurnost ove populacije, a koja bi povlačila za sobom i iskorjenjavanje iskorištavanja djece u smislu rada u obliku prosjačenja. Veliko siromaštvo u kojem žive ostaje ipak prvi korak spoticanja za djecu iz romskih porodica. Među najznačajnijim konvencijama Međunarodne organizacije rada (ILO) koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, a u određenoj vezi su sa socijalnom zaštitom i zaštitom prava djece navodimo sljedeće konvencije:

- *Konvencija o noćnom radu mladih osoba u industriji, iz 1948 (revidirana) (Br. 90)*
- *Konvencija o minimalnoj normi socijalnog obezbjeđenja, iz 1952 (Br. 102)(Prihvaćeni dijelovi II-VI, VIII i X, s tim da se Dio VI više ne primjenjuje usljed ratifikacije Konvencije br. 121)*

- *Konvencija o zaštiti materinstva, iz 1952 (revidirana) (Br. 103)*
- *Konvencija o ukidanju prinudnog ili obaveznog rada, 1957 (Br. 105)*
- *Konvencija o diskriminaciji u odnosu na zaposlenje i zanimanje, 1958 (Br. 111)*
- *Konvencija o minimalnoj starosti, 1973 (Br. 138)*
- *Konvencija o plaćenom odsustvu radi stručnog usavršavanja, 1974 (Br. 140)*
- *Konvencija o radnicima sa porodičnim obavezama, 1981 (Br. 156)*
- *Konvencija o najgorim oblicima dječijeg rada, 1999 (Br. 182)*

Inspektori rada u okviru svojih nadležnosti vrše nadzor kod poslodavaca nad primjenom Zakona o radu i na osnovu njega donesenih propisa, što podrazumjeva i primjenu odredbi u vezi sa minimalnom dozvoljenom dobnom granicom za zaključivanje ugovora o radu kao i uslove za rad maloljetnih zaposlenika. Međutim, vrlo su rijetki i sporadični slučajevi kršenja ovih propisa kada je riječ o zapošljavanju maloljetnika pogotovo jer je to kršenje okarakterisano kao prekršaj sa predviđenim novčanim kaznama. Zloupotrebe se u smislu ekonomske eksploatacije djece uglavnom vrše kroz tzv. neformalni rad, rad na ulicama, prosjačenje i sl.

Zloupotreba droga (član 33.)

26.03.2009.godine usvojena je Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprečavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini, za period 2009.-2013. godina, a 24.09.2009. godine usvojen je i Državni akcioni plan borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini, što je svakako značajan korak.

Strategija kao svoje opće ciljeve postavlja: „Podizanje nivoa svijesti kroz obrazovanje zajednice u cilju primjene zdravih stilova života i očuvanje mentalnog zdravlja; suzbijanje i sprječavanje daljeg širenja zloupotrebe psihoaktivnih supstanci; sprječavanje razvoja bolesti ovisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci; smanjenje šteta po zajednicu nastalih zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci; smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, prvenstveno kod mladih; jačanje institucionalnih kapaciteta i odgovornije uključivanje društva; unaprjeđenje legislative i njene primjene; smanjenje ponude psihoaktivnih supstanci, te formiranje nezavisnog multisektoralnog Ureda za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga na nivou Bosne i Hercegovine.

Drugi vidovi eksploatacije (član 36.);

Ukupno trećina djece u dobi 2-14 godina (34%) je bilo izloženo bar jednom obliku psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane njihovih majki/staratelja ili drugih članova domaćinstva.

IX. Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta

Bosna i Hercegovina je tokom 2008. godine pripremila inicijalne izvještaje za oba opciona protokola uz Konvenciju o pravima djeteta (Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključivanju djece u oružane sukobe i Opcioni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji) ali isti u trenutku slanja ovog izvještaja nisu još razmatrani od strane Komiteta.

ANEKS

STATISTIČKI POKAZATELJI ZA DJECU U BOSNI I HERCEGOVINI

KOJE STRANE POTPISNICE DOSTAVLJAJU PREMA ČLANU

44., STAV 1 (B), KONVENCIJE

I. Opšte mjere primjene

(članovi 4., 42. i 44., stav 6.)

1. Organizirano je niz obuka za osoblje koje radi za djecu i sa djecom, a u oblasti Konvencije o pravima djeteta od strane nadležnih ministarstava, ali nadležni nisu vodili potrebne podatke o broju obuka i broju učesnika.

II. Definicija djeteta

(član 1.)

2. Zadnji popis stanovništva u Bosni i Hercegovini je vršen 1991. godine. Iz tih razloga ne postoje sigurni podaci o broju i omjeru djece mlađe od 18 godina. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine uradila je procjenu stanovništva po starosnim grupama i spolu za 2007. godinu i po toj procjeni broj djece mlađe od 18 godina koja žive u Bosni i Hercegovini je 745.503.

	0 do 5		6 do 17		Ukupno		Sve ukupno
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
FBiH	63.258	63.764	198.048	183.998	261.306	247.762	509.068
RS	28.747	26.381	86.972	80.447	115.719	106.828	222.547
BD	1.532	2.075	5.282	4.999	6.814	7.074	13.888
UKUPNO ZA BiH	93.537	92.220	290.302	269.444	383.839	361.664	745.503

Podatak je manje siguran zbog malog uzorka

III. Opšti principi

(članovi 2., 3., 6. i 12.)

Pravo na život, preživljavanje i razvoj (član 6.)

3. U skladu sa duhom Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, kao i protokolima uz istu, pravni sistem BiH kao krivičnu sankciju ne predviđa smrtnu kaznu pa samim tim ne bilježimo vansudska, masovna i proizvoljna pogubljenja.

Prema raspoloživim podacima nemamo slučajeve da je osoba do 18 godina, odnosno dijete umrlo od HIV-a, malarije i dječje paralize.

Od infektivnih i parazitaranih bolesti u 2007. godini, umrlo je 5 djece do 18 godina, od čega 4 muškarca i jedna djevojčica.

Od oboljenja respiratornog sistema u 2007. godini, umrlo je 9 djece do 18 godina, od čega 4 muškarca i 5 djevojčica

Prema podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine za 2006. godinu kao posljedica slučajne i nasilne smrti umrlo je 1.229 osoba u BiH ali ti podaci nisu raščlanjeni po godištu osoba pa se ne može pouzdano znati koliko je djece umrlo kao posljedica saobraćajnih i drugih nesreća ili krivičnih djela i drugih oblika nasilja. No, poznavaoći prilika u BiH smatraju da bi se broj djece stradale od navedenih posljedica trebao kretati ispod 5% od ukupnog broja osoba. Na isti način su rađeni podaci i za 2007. i 2008. godinu.

Nemamo zabilježene slučajeve da je osoba mlađa od 18 godina počinila samoubistvo.

Poštovanje stavova djeteta (član 12.)

4. Bosna i Hercegovina se ne može pohvaliti sa pozitivnim trendom razvoja omladinskih organizacija i udruženja. Postojeće forme omladinskog organiziranja uključuju omladiske organizacije, izviđače, studentske organizacije, kulturno-umjetnička i sportska društva. Jedan broj nevladinih organizacija okupljao je programski određeni broj djece ili omladinaca.

Npr. Omladinski Komunikativni centar je nevladina i neprofitna organizacija sa sjedištem u Banjaluci, osnovana 1997. godine sa ciljem promoviranja civilnog društva. Kroz decenijski volonterski program bilo je uključeno više stotina djece ili omladinaca.

Također, sportski klubovi su okupljali i okupljaju značajniji broj djece naročito u većim gradovima. Primjera radi Udruženje roditelja u Sarajevu okuplja oko 100 djece od 6 do 18 godina.

Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine je u 2006. godini uputilo preporuke lokalnoj zajednici da se na općinskom nivou formiraju komisije za mlade.

U 2001/2002. godini u osmogodišnjim i srednjim školama se počelo sa formiranjem neovisnih Vijeća učenika. U 2006. godini formirano je 50% Vijeća učenika u odnosu na ukupan broj škola u Bosni i Hercegovini, a u 2007./2008. godini procenat se uvećao na 95% u odnosu na ukupan broj škola, što znači da se broj Vijeća učenika kreće oko 2.000.

IV. Građanska prava i slobode

(članovi 7., 8., 13.-17. i 37. (a))

Upis u matične knjige rođenih (član 7.)

Godina	Broj djece upisan u matične knjige rođenih	Procenat djece upisane u MK
2005.	34. 627	Po procjenama oko 95%
2006.	34.033	Po procjenama oko 95%
2007.	33.835	Po procjenama oko 95%
2008.	34.617	Po procjenama oko 95%

5. Upis u matične knjige rođenih reguliran je Zakonom o matičnim knjigama, koji je donesen na entitetskom nivou.⁴ Odredbe Zakona o matičnim knjigama i RS i FBiH koje se odnose na upis u matičnu knjigu rođenih, rokove za upis i osobe koje su obavezne prijaviti rođenje djeteta su identične. Razlika je u tome koji organ donosi naknadno rješenje o upisu rođenja djeteta. U FBiH je u tom smislu utvrđena nadležnost policijske uprave, dok u RS rješenje o naknadnom upisu donosi općinski organ.⁵ Zakonom je propisana obavezna suradnja matičara koji vrši naknadni upis ukoliko je to drugi matičar.⁶ U Zakonu RS je propisano da se rođenje državljana RS u inozemstvu i Federaciji BiH upisuje u matičnu knjigu mjesta u kojem je bilo posljednje zajedničko prebivalište roditelja djeteta, a ako roditelji nisu imali zajedničko prebivalište, upisuje se u mjestu prebivališta jednog od roditelja. Ukoliko se to mjesto ne može utvrditi ili je bilo u Federaciji BiH, upis će se izvršiti u matičnu knjigu u mjestu rođenja roditelja, a ukoliko roditelji nisu rođeni u RS, upis će se izvršiti u odgovarajućoj matičnoj knjizi koja se vodi u Banjaluci⁷.

Na identičan način kao u RS regulirano je i pitanje upisa djece u MKR na području Brčko Distrikta. Zakonom je utvrđena nadležnost Odjeljenja za javni registar Vlade Brčko Distrikta za naknadi upis, osim u slučaju djeteta čiji su roditelji nepoznati, kada rješenje donosi organ starateljstva. Zakonom je također propisana obaveza da matičar koji je izvršio naknadni upis obavijesti matičara koji je izvršio upis nakon rođenja djeteta. U matične knjige u BD BiH moguće je upisati dijete rođeno u inostranstvu ili drugom entitetu pod istim uvjetima kao i u RS - prema prebivalištu roditelja ili njihovom mjestu rođenja.

Rođenje djeteta upisuje se u matičnu knjigu rođenih na temelju usmene ili pismene **prijave matičaru matičnog područja mjesta gdje se dijete rodilo**. Rođenje djeteta se mora prijaviti u **roku od 15 dana** od dana njegova rođenja.

Rođenje djeteta u zdravstvenoj ustanovi prijavljuje zdravstvena ustanova pismeno matičaru, nakon čega se u roku od 2 mjeseca od rođenja djeteta treba nadležnom matičaru prijaviti lično ime djeteta. **Lično ime djeteta određuju roditelji** sporazumno, odnosno majka ako je otac nepoznat.

Rođenje djeteta izvan zdravstvene ustanove dužan je u pravilu prijaviti otac djeteta, a ako nije u mogućnosti to učiniti ili je otac nepoznat, onda **rođenje djeteta treba prijaviti član domaćinstva odnosno lice u čijem je stanu dijete rođeno, ili majka** kada bude sposobna. Također, **rođenje djeteta može prijaviti i osoba koja je prisustvovalo porodu**, kao i osoba koja je saznala za rođenje djeteta.

Osobe koje su propisima o ličnom imenu ovlaštene da određuju lično ime djeteta dužne su da radi upisa u matičnu knjigu rođenih prijave **nadležnom matičaru ime djeteta u roku od dva mjeseca od dana rođenja djeteta**. Znači, potrebno je **praviti razliku između prijave činjenice rođenja djeteta i upisa u matičnu knjigu rođenih**. Dok činjenicu rođenja djeteta može prijaviti zdravstvena ustanova u kojoj je dijete rođeno, roditelji, članovi domaćinstva, osobe koje su prisustvovala porodu ili svaka osoba koja je saznala za rođenje djeteta, upis u matične knjige rođenih se vrši tek nakon što roditelji odrede lično ime djeteta.

U slučaju da su roditelji nepoznati, dijete se upisuje u matičnu knjigu rođenih mjesta gdje je nađeno, a na temelju rješenja nadležnog organa starateljstva. U matičnu knjigu rođenih matičar upisuje samo one činjenice i podatke koji su mu prijavljeni, odnosno koje sadrži akt nadležnog organa.

U slučaju kada je protekao rok od 30 dana od dana rođenja djeteta, matičar smije upisati činjenicu rođenja u matičnu knjigu rođenih samo na temelju rješenja nadležnog organa za naknadni upis.

⁴ Zakon o matičnim knjigama („Sl. glasnik RS“ broj 18/99), Zakon o matičnim knjigama, preuzet Uredbom sa zakonskom snagom („Sl. list RBiH“, broj: 20/92 i 13/94); Zakon o matičnim knjigama („Sl. glasnik BD“, broj 18/02 i 29/05)

⁵ Član 27. Zakona o matičnim knjigama RS

⁶ Član 24. ibid

⁷ Član 33. ibid

Na osnovi matične knjige izdaju se izvod i uvjerenje. Izvod iz matične knjige rođenih sadrži posljednje podatke koji su upisani u matičnu knjigu rođenih do vremena izdavanja izvoda. Uvjerenje koje se izdaje na temelju matične knjige sadrži pojedine podatke upisane u matičnu knjigu ili pojedine činjenice o ličnom stanju građanina koje proizlaze iz tih podataka. Izvode i uvjerenja iz matičnih knjiga izdaje matičar. Nadležni organ unutrašnjih poslova u FBiH vrši nadzor nad vođenjem matičnih knjiga, dok u RS-u to nije u nadležnosti policije.

Prvi put javnost u BiH je čula za problem djece neupisane u matične knjige, koju su mediji nazvali „bezimena djeca“ (iz Izvještaja Institucije Ombudsmana Federacije BiH, Odjela za prava djeteta, za 2002. godinu. Istraga koju su tada proveli Ombudsmani FBiH je pokazala da postoji veliki broj djece (ne manje od 6.000) rođene u bolnicama u razdoblju od 1992. do 2001. godine čija imena nisu upisana u matične knjige rođenih. U matičnoj knjizi je bio evidentiran datum rođenja, negdje i spol djeteta, te ime jednog roditelja, ali ne i ime djeteta. Propusti u razdoblju od 1992. do 1996. godina pravdani su ratnim okolnostima. Tako je propust zdravstvenih ustanova da po službenoj dužnosti prijave djecu pravdan neiskustvom kao posljedicom činjenice da su se zbog ratnih okolnosti otvarali porođajni odjeli i vršili porodi i u ustanovama koje to nisu prije radile, a što je rezultiralo propuštanjem da se izvrše administrativni poslovi vezani za prijavu rođenja djeteta nadležnom matičnom uredu. Drugi značajan faktor koji je imao utjecaj na upis djece tokom rata je „hitnost postupanja“, što se manifestiralo u skraćanju boravka porodilja u zdravstvenim ustanovama koje su djelovale više kao ratne bolnice, i direktnog davanja porodilji, odnosno roditeljima otpusnog pisma uz usmenu instrukciju o dužnosti prijavljivanja rođenja djeteta i davanja imena. Nažalost, izostalo je po službenoj dužnosti dostavljanje podataka nadležnom organu, a dešavalo se, prema izjavama matičara, da ni podaci koji su dati roditeljima rođenog djeteta nisu bili potpuni i dovoljni za uredan upis u matične knjige rođenih.

Uočeni propusti u vezi sa upisom djece u matične knjige rođenih su se nastavili dešavati i nakon rata. Iz navedenih razloga na državnom nivou je u 2008. godini pokrenuto niz aktivnosti na kvalitetnom identifikiranju propusta, a posebno na otklanjanju njihovih posljedica.

6. Biblioteka je organiziran sistem štampanih, pisanih ili na drugi način reprodukovanih materijala i drugih dokumenata, uključujući grafičke i audio-vizuelne zapise, koji su na raspolaganju široj javnosti.

Broj biblioteka u Bosni i Hercegovini koje su djeci na raspolaganju je po procjeni oko 2000, odnosno broj biblioteka je blizu podudarnosti broja škola u BiH. Također, veći gradovi u državi imaju i javne biblioteke u koje djeca mogu da se učlane. Često su članovi javnih biblioteka roditelji djece, a krajnji korisnici su ipak djeca.

BIBLIOTEKE	2005.	2006.
Knjige u javnim bibliotekama (broj)	709.906	740.017
Čitaoci	503.527	481.917

Napomena: Navedeni podatak u tabeli sa kojim raspolažemo se odnosi samo na Republiku Srpsku za 2005. i 2006. godinu i nemamo podatke koji je procenat korisnika mlađi od 18 godina.

Pravo na zaštitu od mučenja i drugih neljudskih ili degradirajućih postupaka ili kažnjavanja (član 37. (a))

7. U izvještajnom periodu u Bosni i Hercegovini nije bilo slučajeva djece koja su prijavljena kao žrtve mučenja niti slučajeva djece koja su prijavljena kao žrtve okrutnih, neljudskih ili drugih degradirajućih postupaka ili oblika kažnjavanja, uključujući i prisilne brakove i obrezivanje žena.

V. Porodično okruženje i alternativna briga

Podrška porodice (članovi 5. i 18., stavovi 1. i 2.)

8. Tabela 1. – Broj zaposlenih po stručnoj spremi u lokalnim službama socijalne zaštite u Federaciji BiH od 2005.g. do 2007.g.

XIII	ZAPOSLjeni U LOKALNIM SLUŽBAMA SOCIJALNE ZAŠTITE	2005	2006	2007
1	Socijalni radnik vss	77	88	109
2	Socijalni radnik všs	140	131	132
3	Pedagog-psiholog	11	11	19
4	Pedagog	6	9	5
5	Psiholog	11	12	19
6	Sociolog	6	4	6
7	Pravnik vss	25	39	49
8	Pravnik všs	41	43	40
9	Defektolog	4	2	5
10	Vaspitač	2	2	2
11	Ekonomista vss	6	9	7
12	Ekonomista všs	23	23	15
Σ	Ukupno stručnog osoblja	352	373	408
1	Administrativno osoblje	163	151	168
2	Rukovodno osoblje	62	55	64
3	Ostalo osoblje	82	73	77
Σ	Ukupno	307	279	309
	SVE UKUPNO	659	652	717

Tabela 2. – Broj zaposlenih po stručnoj spremi u Pododjeljenju za socijalnu zaštitu Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2005.g. do 2008.g.

XIII	ZAPOSLENI U LOKALNIM SLUŽBAMA SOCIJALNE ZAŠTITE	2005	2006	2007	2008
1	Socijalni radnik vss	1	3	4	4
2	Socijalni radnik všs	7	7	8	8
3	Psiholog	1	1	1	1
4	Pedagog	2	3	-	-
5	Pravnik všs	1	1	2	2
6	Defektolog	1	2	1	1
Σ	Ukupno stručnog osoblja	13	17	16	16
1	Administrativno osoblje	17	21	17	20
2	Medicinsko osoblje	4	4	4	-
3	Ostalo osoblje	6	6	6	1
Σ	Ukupno	27	31	27	21
	SVE UKUPNO	40	48	43	37

Tabela 3. – Broj zaposlenih po stručnoj spremi u centrima za socijalni rad i službama socijalne i dječije zaštite u Republici Srpskoj, podaci iz decembra 2007. godine

XIII	ZAPOSLENI U LOKALNIM SLUŽBAMA SOCIJALNE ZAŠTITE	
1	Socijalni radnik vss	55
2	Socijalni radnik všs	113
3	Psiholog	12
4	Pedagog	14
5	Dipl. pravnik	25
6	Pedagog psiholog	9
7	Defektolog	11
8	Sociolog	5
8	Pravnik	21
Σ	Ukupno stručnog osoblja	265

Tabela 4 - Broj korisnika prava iz socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu 2005-2007.godina

I SOCIJALNA ZAŠTITA		2005	2006	2007
1.	NOVČANA I DRUGA MATERIJALNA POMOĆ	49.176	45.994	51.440
a)	Stalna novčana pomoć	11.098	10.009	11.103
b)	Novčane naknade za pomoć i njegu od strane drugog lica	12.068	12.113	11.304
c)	Druge materijalne pomoći	26.010	23.872	29.033
2.	OSPOSOBLJAVANJE ZA ŽIVOT I RAD	1.724	1.571	1.350
3.	SMJEŠTAJ U USTANOVE SOCIJALNE ZAŠTITE	2.430	2.013	2.747
4.	SMJEŠTAJ U DRUGU PORODICU	1.018	1.815	918
5.	USLUGE SOCIJALNOG I DRUGOG STRUČNOG RADA	88.812	147.144	225.715
6.	KUĆNA NJEGA I POMOĆ U KUĆI	1.884	889	1.825
	SVEUKUPNO	145.044	199.426	283.995

Tabela 5 - Broj korisnika prava iz zaštite porodice sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine u periodu 2005-2007.godina

II ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM		2005	2006	2007
1.	DODATAK NA DJECU	33.807	-	54.504
2.	NAKNADA UMJESTO PLAĆE ŽENI- MAJCI U RADNOM ODNOSU, ZA VRIJEME DOK ODSUSTVUJE S POSLOVA RADI TRUDNOĆE, POROĐAJA I NJEGE DJETETA	3.329	-	4.545
3.	NOVČANA POMOĆ ZA VRJEME TRUDNOĆE I POROĐAJA ŽENE- MAJKE KOJA NIJE U RADNOM ODNOSU	7.513	-	5.757
4.	JEDNOKRATNA POMOĆ ZA OPREMU NOVOROĐENOG DJETETA	693	-	3.890
5.	POMOĆ U PREHRANI DJETETA DO ŠEST MJESECI I DODATNA ISHRANA ZA MAJKE DOJILJE	516	-	1.961

6.	SMJEŠTAJ DJECE UZ OSIGURANU ISHRANU U USTANOVAMA PREDŠKOLSKOG ODGOJA.	2.681	-	2.481
----	---	-------	---	-------

Tabela 6 - Broj korisnika prava iz Zakona o dječijoj zaštiti u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine u periodu 2005-2008.godina

II ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM		2005	2006	2007	2008
1.	DODATAK NA DJECU	10.982	11.121	11.082	9.957
	DJECA KORISNICI	6.255	6.295	6.231	5.927
2.	NAKNADA UMJESTO PLAĆE ŽENI-MAJCI U RADNOM ODNOSU, ZA VRIJEME DOK ODSUSTVUJE S POSLA RADI TRUDNOĆE, POROĐAJA I NJEGE DJETETA	63	158	151	241
3.	NOVČANA POMOĆ ZA VRJEME TRUDNOĆE I POROĐAJA ŽENE-MAJKE KOJA NJIE U RADNOM ODNOSU	918	988	1058	911
4.	JEDNOKRATNA POMOĆ ZA OPREMU NOVOROĐENOG DJETETA	589	615	672	631

Tabela 7 - Broj korisnika prava iz socijalne zaštite u Republici Srpskoj za 2006. godinu⁸

I	SOCIJALNA ZAŠTITA	2006
1.	Novčana pomoć	4570
2.	Dodatak za pomoć i njegu drugog lica	7248
3.	Pomoć za osposobljavanje za rad	194
4.	Smještaj u ustanovu socijalne zaštite	919
5.	Smještaj u drugu ustanovu	38
6.	Smještaj u drugu porodicu	264
7.	Pomoć u kući	201
8.	Zdravstveno osiguranje	6095
9.	Jednokratne novčane pomoći	12897
UKUPNO		32426

⁸ Podaci se odnose i na korisnike pojedince i na korisnike porodice.

Izvor: Stanje i perspektive razvoja sistema socijalne zaštite u Republici Srpskoj, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS, 2008.

Tabela br. 8 – Pregled ostvarenih prava iz dječije zaštite u Republici Srpskoj, za period 2005-2008. godina

Vrsta prava	2005.	2006.	2007.	2008
	broj	broj	broj	broj
Dodatak na djecu-prosječan broj djece za koju je vršena isplata	31256	32371	33253	34197
Materinski dodatak-prodječan broj korisnika/majki za koje je vršena isplata	3092	3153	3276	3130
Refundacija naknade neto plate (isplaćene porodilje)	1985	2355	2662	3678
Refundacija naknade neto plate za rad sa 1/2 radnog vremena	28	32	44	55
Pomoć za opremu novorođenčeta	10274	10203	10089	10396
Vaspitno-obrazovni program pripremanja djece za školu - igraonički program (broj djece)	3772	3759	88	67
Zadovoljavanje razvojnih potreba djece (broj djece)	1682	1454	1356	1482
UKUPNO:	52089	53327	50768	53005

Djeca bez roditeljskog staranja (član 9., stavovi 1.-4., članovi 21. i 25.)

9. Tabela br.1 –Broj djece bez roditeljskog staranja u Republici Srpskoj, prema razlozima razdvajanja od porodice (podaci iz 2008. godine)

	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA	Broj korisnika
1	Djeca bez oba roditelja	170
2	Nepoznatih roditelja	-
3	Napuštenih od roditelja	180
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava	20
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost	180
	UKUPNO	550

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na području FBOSNE I HERCEGOVINE prema podacima iz 2005. godine je 102.921³ od toga: djece kao korisnika socijalne zaštite 14.110 i punoljetnih korisnika 88.811 .

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA	1073	990	2063
1	Djeca bez oba roditelja	420	403	823
2	Nepoznatih roditelja	29	23	52
3	Napuštenih od roditelja	386	343	729
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava	22	21	43
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost	216	200	416
II	ODGOJNO ZANEMARENA DJECA	800	364	1164
III	ODGOJNO ZAPUŠTENA DJECA	962	275	1237
IV	DJECA ČIJI JE RAZVOJ OMETEN PORODIČNIM PRILIKAMA	3524	3053	6577
V	LICA SA INVALIDITETOM			16494
1	Djeca			3069
2	Odrasli			13425

³ Izvor podataka: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike: Podaci nisu potpuni a prikupljeni su iz 10 nadležnih kantonalnih ministarstava za socijalnu i dječiju zaštitu.

Ukupan broj korisnika prava iz dječije zaštite Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2005.g.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA			
1	Djeca bez oba roditelja			48
2	Nepoznatih roditelja			2
3	Napuštenih od roditelja			1
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava			-
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost			4
II	ODGOJNO ZANEMARENA I ZAPUŠTENA DJECA			172
III	Roditelji zanemaruju ili zlostavljaju djecu			2
IV	Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama			-
V	LICA SA INVALIDITETOM (djeca sa posebnim potrebama)			-

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na području FBOSNE I HERCEGOVINE prema podacima iz 2006.godine je 72.106 od toga punoljetnih korisnika 59.295 i 12.811 djece kao korisnika socijalne zaštite*.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA	922	898	1820
1	Djeca bez oba roditelja	353	368	721
2	Nepoznatih roditelja	15	6	21
3	Napuštenih od roditelja	319	300	619
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava	37	29	66
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost	198	195	393
II	ODGOJNO ZANEMARENA DJECA	774	372	1146
III	ODGOJNO ZAPUŠTENA DJECA	942	249	1191
IV	DJECA ČIJI JE RAZVOJ OMETEN PORODIČNIM PRILIKAMA	4447	4207	8654

Ukupan broj korisnika prava iz dječije zaštite Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2006.g.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA			
1	Djeca bez oba roditelja			55
2	Nepoznatih roditelja			1
3	Napuštenih od roditelja			8
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava			-
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost			4
II	ODGOJNO ZANEMARENA I ZAPUŠTENA DJECA			175
III	Roditelji zanemaruju ili zlostavljaju djecu			3
IV	Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama			3
V	LICA SA INVALIDITETOM (djeca sa posebnim potrebama)			-

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite na području Federacije Bosne i Hercegovine prema podacima iz 2007.godine je 93.940 od toga punoljetnih korisnika 81.255 i 12.685 djece kao korisnika socijalne zaštite*.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA	1014	921	1935
1	Djeca bez oba roditelja	390	380	770
2	Nepoznatih roditelja	28	15	43
3	Napuštenih od roditelja	356	317	673
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava	47	51	98
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost	193	158	351
II	ODGOJNO ZANEMARENA DJECA	905	366	1271
III	ODGOJNO ZAPUŠTENA DJECA	780	287	1067
IV	DJECA ČIJI JE RAZVOJ OMETEN PORODIČNIM PRILIKAMA	4728	3684	8412

Ukupan broj korisnika prava iz dječije zaštite Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2007.g.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA			
1	Djeca bez oba roditelja			55
2	Nepoznatih roditelja			1
3	Napuštenih od roditelja			8
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava			-
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost			3
II	ODGOJNO ZANEMARENA I ZAPUŠTENA DJECA			171
III	Roditelji zanemaruju ili zlostavljaju djecu			-
IV	Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama			-
V	LICA SA INVALIDITETOM (djeca sa posebnim potrebama)			58

Ukupan broj korisnika dječije zaštite Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine 2008.g.

Red. Br.	Kategorija korisnika	Broj korisnika		
		M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5
I	DJECA BEZ RODITELJKOG STARANJA			
1	Djeca bez oba roditelja			58
2	Nepoznatih roditelja			2
3	Napuštenih od roditelja			10
4	Roditelja lišenih roditeljskog prava			-
5	Roditelja sprječenih da vrše roditeljsku dužnost			4
II	ODGOJNO ZANEMARENA I ZAPUŠTENA DJECA			166
III	Roditelji zanemaruju ili zlostavljaju djecu			-
IV	Djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama			-
V	LICA SA INVALIDITETOM (djeca sa posebnim potrebama)			43

PREGLED USTANOVA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA

Red. Br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	KAPACIETE T USTANOVE	BROJ ZAPOSLENIH								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			Ž	M	UK UP NO	Ž	M	UK UP NO	Ž	M	UK UP NO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	JU DJEČIJI DOM "BJELAVE" SARAJEVO		42	7	49	42	7	49	42	7	49
2.	"DOM PORODICA" ZENICA	180	48	8	56	48	8	56	48	8	56
3.	DOM ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA TUZLA	150	30	7	37	30	7	37	30	8	38
4.	DJEČIJI DOM "MOSTAR" MOSTAR	100	9	6	15	9	6	15	9	6	15
5.	DJEČIJI DOM "DUGA" GRADAČAC*		1			1			1		
6.	DJEČIJI CENTAR "MOST" ZENICA*	60	17	5	22	17	5	22	17	6	23

*Dječiji dom "Duga" Gradačac je ustanova pri JU Centru za socijalni rad Gradačac i koristi usluge stručnih radnika tog Centra

PREGLED USTANOVA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA (NV0)

Red. Br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	KAPACIETE T USTANOVE	BROJ ZAPOSLENIH								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			Ž	M	UK UP NO	Ž	M	UK UP NO	Ž	M	UK UP NO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO SARAJEVO		-	-	-	-	-	-	41	12	53
2.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO GRAČANICA		20	12	32	20	12	32	22	6	28

3.	FONDACIJA RUDOLF WALTHER DJEČIJE SELO MIRA TURIJE LUKAVAC	150	-	-	-	-	-	-	41	14	55
4.	DJEČIJI CENTAR "DUGA" KULEN VAKUF		-	-	-	-	-	-	14	2	16
5.	SOCIJALNO PEDAGOŠKE ŽIVOTNE ZAJEDNICE BOSNE I HERCEGOVINEAĆ		-	-	-	-	-	-	28	9	37
6.	DJECIJI DOM "MAJČINO SELO" MEĐUGORJE		22	7	29	22	7	29	19	3	22

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSNA STRUKTURA	BROJ DJECE U USTANOVIMA								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	JU DJEČIJI DOM "BJELAVE" SARAJEVO	0-3	22	21	43	22	21	43			
		4-7	16	16	32	16	16	32			
		8-14	15	13	28	15	13	28			
		15-18	1	1	2	1	1	2			
		UKUPNO	54	51	105	54	51	105	68	41	109
2.	"DOM PORODICA" ZENICA	0-3	-	-	-	9	7	16	10	5	15
		4-7	-	-	-	7	4	11	6	9	15
		8-14	-	-	-	22	19	41	20	25	45
		15-18	-	-	-	10	8	18	26	15	41
		UKUPNO	-	-	-	48	38	86	62	54	116
3.	DOM ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA TUZLA	0-3	14	12	26	11	7	18	12	7	19
		4-7	15	8	23	30	8	38	14	8	22
		8-14	17	16	33	12	16	28	31	18	49
		15-18	18	11	29	17	10	27	13	3	16
		UKUPNO	64	47	111	70	41	111	70	36	106
4.	DJEČIJI DOM "MOSTAR" MOSTAR	0-3	1	1	2	-	-	-	-	-	-
		4-7	4	7	11	4	8	12	3	3	6

		8-14	8	8	16	11	5	16	13	7	20
		15-18	7	7	14	11	13	24	8	10	18
		UKUPNO	20	23	43	26	26	52	24	20	44
5.	DJEČIJI DOM "DUGA" GRADAČAC*	0-3	3	1	4	3	1	4	3	1	4
		4-7	-	2	2	-	-	-	-	4	4
		8-14	-	2	2	-	2	2	1	7	8
		15-18	1	1	2	1	7	8	5	6	11
		UKUPNO	4	6	10	4	10	14	9	18	27
6.	DJEČIJI CENTAR "MOST" ZENICA*	0-3	4	7	11	4	6	10	5	1	6
		4-7	4	4	8	1	3	4	4	4	8
		8-14	9	9	18	16	12	28	13	9	22
		15-18	3	10	13	5	2	7	8	6	14
		UKUPNO	20	30	50	26	23	49	30	20	50
		SVEUKUPNO									

*Dječiji centar "Most" Zenica je prestao da postoji u 2008.godini. Brigu o djeci smještenoj u tu ustanovu preuzeo je "Dom porodica" u Zenici

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA koja su smještena u ustanove iz Brčko Distrikta 2005.-2007.godina.

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVU								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			«Rada Vranješević» B.Luka «Most» Zenica			«Rada Vranješević» B.Luka «Mjedonica» Sarajevo			«Rada Vranješević» B.Luka «Mjedonica» Sarajevo		
			M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	-«Rada Vranješević» Banja Luka - «Most»Zenica -Dječiji dom «Mjedonica» Sarajevo	0-3									
		4-7		1			1			1	
		8-14	2	1		2					
		15-18		1			2			1	1
		UKUPNO	2	3	5	2	3	5	1	2	3

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA koja su smještena u ustanove iz Brčko Distrikta 2008.godina.

Red.b r.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVIMA								
			2008.GODINA								
			M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	-«Rada Vranješević» Banja Luka	0-3									
		4-7									
	-Dječiji dom «Mjedonica» Sarajevo	8-14		1							
		15-18	1								
		UKUPNO	1	1	2						

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA (NVO)

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVAMA								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O	M	Ž	UKUPN O
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO SARAJEVO	0-3	2	1	3	1	4	5	1	3	4
		4-7	6	10	16	7	7	14	2	4	6
		8-14	34	29	63	36	31	67	30	28	58
		15-18	10	10	20	12	12	24	24	22	46
		UKUPNO	52	50	102	56	54	110	57	57	114
2.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO GRAČANICA	0-3	1	1	2	1	1	2	2	1	3
		4-7	6	10	16	6	10	16	3	4	7
		8-14	25	20	45	25	20	45	25	25	50

		15-18	10	9	19	10	9	19	14	9	23
		UKUPNO	42	40	82	42	40	82	44	39	83
3.	FONDACIJA RUDOLF WALTHER DJEČIJE SELO MIRA TURIJE LUKAVAC	0-3	4	-	4	4	-	4	2	2	4
		4-7	14	7	21	14	7	21	6	3	9
		8-14	18	32	50	18	32	50	34	30	64
		15-18	13	14	27	13	14	27	9	20	29
		UKUPNO	49	53	102	49	53	102	51	55	106
4.	DJEČIJI CENTAR "DUGA" KULEN VAKUF	0-3	-	-	-	6	11	17	11	3	14
		4-7	-	-	-	1	5	6	1	1	2
		8-14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		15-18	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		UKUPNO	-	-	-	7	16	23	12	4	16
5.	SOCIJALNO PEDAGOŠKE ŽIVOTNE ZAJEDNICE BOSNE I HERCEGOVINEAĆ	0-3	1	-	1	2	-	2	1	1	2
		4-7	13	8	21	8	7	15	4	12	16
		8-14	20	16	36	21	18	39	24	25	49
		15-18	13	13	26	8	4	12	8	8	16
		UKUPNO	30	37	84	39	29	68	37	46	83
6.	DJEČIJI DOM "MAJČINO SELO" MEĐUGORJE	0-3	-	-	-	3	1	4	-	-	-
		4-7	-	-	-	6	5	11	3	4	7
		8-14	-	-	-	15	12	27	21	11	32
		15-18	-	-	-	3	7	10	4	9	13
		UKUPNO	-	-	-	27	25	52	28	24	52
		SVE UKUPNO									

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA (NVO) koja su smještena iz Brčko Distrikta 2005.-2007.godina

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVIMA									
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA			
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	
1	2	3										
1.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO SARAJEVO	0-3		1								
		4-7				1			1			
		8-14				1						
		15-18	1	1					1			
		UKUPNO	1	2	3		2	2		2	2	

PREGLED DJECE U USTANOVAMA ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA (NVO) koja su smještena iz Brčko Distrikta 2008.godina

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVIMA									
			2008.GODINA									
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	
1	2	3										
1.	KINDERDORF INTERNACIONAL SOS DJEČIJE SELO SARAJEVO	0-3										
		4-7		1								
		8-14										
		15-18		1								
		UKUPNO		2	2							

PREGLED USVOJENE DJECE U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Red .br.	KANTON	USVOJENA DJECA											
		2005.GODINA				2006.GODINA				2007.GODINA			
		potpuno	nepotpuno	ukupno 3+4	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 7+8	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 11+12	od strane stranih državljana
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	UNSKO SANSKI	7	4	11	1					10	-	10	-
2.	POSAVSKI	-	1	1	-	-	1	1	-	1	-	1	-
3.	TUZLANSKI	8	1	9	1	5	-	5	5	5	3	8	1
4.	ZENIČKO DOBOJSKI	8	2	10	-	3	2	5	-	6	1	7	-
5.	BOSANSKO PODRINJSKI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	SREDNJE BOSANSKI	1	2	3	1	1	-	1	-	-	-	-	-
7.	HERCEGOVAČ KO NERETVANSKI	6	-	6	-	6	-	6	-	2	-	2	-
8.	ZAPADNO HERCEGOVAČ KI	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	SARAJEVSKI	9	3	12	-	3	2	5	-	12	1	13	2
10.	KANTON 10.	1	-	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-
	UKUPNO U FBOSNE I HERCEGOVIN E	40	13	53	3	20	5	25	5	36	5	41	3

PREGLED USVOJENE DJECE U REPUBLICI SRPSKOJ U PERIODU 2005-2007

Red .br.		USVOJENA DJECA											
		2005.GODINA				2006.GODINA				2007.GODINA			
		potpuno	nepotpuno	ukupno 3+4	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 7+8	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 11+12	od strane stranih državljana
1.	Republika Srpska			22	-			16	2			14	4

PREGLED USVOJENE DJECE U BRČKO DISTRIKTU 2005. – 2007.GODINA.

Red .br.		USVOJENA DJECA											
		2005.GODINA				2006.GODINA				2007.GODINA			
		potpuno	nepotpuno	ukupno 3+4	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 7+8	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 11+12	od strane stranih državljana
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	BRČKO DISTRIKT	-	3	3	-	1	1	2	-	1	-	1	-

PREGLED USVOJENE DJECE U BRČKO DISTRIKTU 2008.GODINA

Red .br.		USVOJENA DJECA											
		2008.GODINA											
		potpuno	nepotpuno	ukupno 3+4	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 7+8	od strane stranih državljana	potpuno	nepotpuno	ukupno 11+12	od strane stranih državljana
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	BRČKO DISTRIKT	2	-	2	-								

VI. Osnovna zdravstvena i socijalna briga

Djeca sa invaliditetom (član 23.)

NERATNI INVALIDI DJECA DO 18 GODINA ZA 12.2008.GODINE

Žene	Lična invalidnina					Dodatak za njegu i pomoć drugog lica		Ortopedsk i dodatak
	1.grupa	2.grupa	3.grupa	4.grupa	5.grupa	1.grupa	2.grupa	
UNSKO-SANSKI KANTON	79	3	16	16	23	67	32	58
POSAVSKI KANTON	12	6	0	2	4	13	9	8
TUZLANSKI KANTON	134	26	39	25	30	122	90	107
ZENIČKO- DOBOJSKI KANTON	96	11	13	8	14	87	28	69
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	9	1	4	1	4	9	6	6
SREDNJOBOSANSKI KANTON	76	14	16	10	24	80	25	62
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	69	13	4	4	11	67	27	51
ZAPADNO HERCEGOVAČKI KANTON	30	6	5	5	10	28	19	27
KANTON SARAJEVO	149	12	35	16	34	129	83	88
KANTON 10	18	3	1	4	7	19	4	15
UKUPNO	672	95	133	91	161	621	323	491

Muškarci	Lična invalidnina					Dodatak za njegu i pomoć drugog lica		Ortopedsk i dodatak
	1.grupa	2.grupa	3.grupa	4.grupa	5.grupa	1.grupa	2.grupa	
UNSKO-SANSKI KANTON	114	5	20	18	25	101	37	78
POSAVSKI KANTON	14	4	4	3	2	16	9	12
TUZLANSKI KANTON	212	27	49	42	44	186	124	136
ZENIČKO- DOBOJSKI KANTON	127	11	12	10	22	130	30	88

BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	17	1	3	3	4	13	7	11
SREDNJOBOSANSKI KANTON	108	16	24	10	34	110	40	79
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	96	25	14	7	34	99	58	61
ZAPADNO HERCEGOVAČKI KANTON	31	8	18	0	18	36	36	27
KANTON SARAJEVO	232	9	36	25	45	197	106	114
KANTON 10	18	5	7	2	3	22	10	13
UKUPNO	969	111	187	120	231	910	457	619

UKUPNO (žene, muškarci)	Lična invalidnina					Dodatak za njegu i pomoć drugog lica		Ortopedsk i dodatak
	1.grupa	2.grupa	3.grupa	4.grupa	5.grupa	1.grupa	2.grupa	
UNSKO-SANSKI KANTON	193	8	36	34	48	168	69	136
POSAVSKI KANTON	26	10	4	5	6	29	18	20
TUZLANSKI KANTON	346	53	89	67	74	308	215	244
ZENIČKO- DOBOJSKI KANTON	223	22	25	18	36	217	58	157
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	26	2	7	4	8	22	13	17
SREDNJOBOSANSKI KANTON	184	30	40	20	58	190	65	141
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	165	38	18	11	45	166	85	112
ZAPADNO HERCEGOVAČKI KANTON	61	14	23	5	28	64	55	54
KANTON SARAJEVO	381	21	71	41	79	326	189	202
KANTON 10	36	8	8	6	10	41	14	28
UKUPNO	1641	206	321	311	392	1531	781	1111

PREGLED USTANOVA SOCIJALNE ZAŠTITE KOJE VRŠE ZBRINJAVANJE DJECE SA POSEBNIM POTREBAMA

Red. Br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	KAPACIJETA USTANOVE	BROJ ZAPOSLENIH								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			Ž	M	UKUPNO	Ž	M	UKUPNO	Ž	M	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	ZAVOD ZA ZAŠTITU DJECE I OMLADINE PAZARIĆ		-	-	-	83	11	94	89	13	102
2.	ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH LICA FOJNICA-DRIN		-	-	-	116	18	134	84	25	109

PREGLED DJECE U USTANOVAMA KOJE ZBRINJAVANJU DJECU SA POSEBNIM POTREBAMA

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSNA STRUKTURA	BROJ DJECE U USTANOVIMA								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	ZAVOD ZA ZAŠTITU DJECE I OMLADINE PAZARIĆ	3-18	-	-	-	17	16	33	15	16	31
		UKUPNO	-	-	-	17	16	33	15	16	31
2.	ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH LICA FOJNICA-DRIN	0-3	-	-	-	-	-	-	1	-	1
		4-18	-	-	-	21	18	39	19	14	33
		UKUPNO	-	-	-	21	18	39	20	14	34

PREGLED DJECE U USTANOVAMA KOJE ZBRINJAVANJU DJECU SA POSEBNIM POTREBAMA U REPUBLICI SRPSKOJ

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSNA STRUKTURA	BROJ DJECE U USTANOVU								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Dom za djecu i omladinu ometenu u razvoju Prijedor	3-18	18	-	18	14	-	14	15	-	15
		UKUPNO	18	-	18	14	-	14	15	-	15
2.	Zavod za zaštitu ženske djece i omladine Višegrad	0-3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		4-18	-	4	4	-	7	7	-	7	7
		UKUPNO	-	4	4	-	7	7	-	7	7

PREGLED DJECE U USTANOVAMA KOJE ZBRINJAVANJU DJECU SA POSEBNIM POTREBAMA IZ BRČKO DISTRIKTA Bosne i Hercegovine 2005.-2007.godina.

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSNA STRUKTURA	BROJ DJECE U USTANOVU								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Dom za djecu i omladinu ometenu u razvoju - Prijedor	3-18	1	-	-	1	-	-	1	-	-
		UKUPNO	1	-	-	1	-	-	1	-	-

PREGLED DJECE U USTANOVAMA KOJE ZBRINJAVANJU DJECU SA POSEBNIM
POTREBAMA IZ BRČKO DISTRIKTA Bosne i Hercegovine 2008.godina.

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSNA STRUKTURA	BROJ DJECE U USTANOVIMA									
			2008.GODINA									
			M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	M	Ž	UKUPNO	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1.	Dom za djecu i omladinu ometenu u razvoju - Prijedor	3-18	1	-	-							
		UKUPNO	1	-	-							

Procenat djece uzrasta osnovne škole koja pohađaju osnovnu školu iznosi 91%. Ukupno 11% djece srednjoškolskog uzrasta pohađa osnovnu školu, a trebali bi već ići u srednju školu. Postoji značajnija razlika između dječaka i djevojčica, gdje dječaci u većem postotku pohađaju niži stupanj obrazovanja nego što bi trebali (12%) u odnosu na djevojčice (9%). Od ukupnog broja djece koja krenu u prvi razred, skoro 100% će dospjeti do petog razreda (99,7%). Treba napomenuti da ovaj broj uključuje djecu koja ponavljaju razred i koja naposljetku dostignu peti razred. Ne postoje značajne razlike prema spolu, geografskoj pripadnosti i stepenu edukacije majke. U momentu ispitivanja, 90% djece koja su pohađala završni razred osnovne škole u toku prethodne školske godine su upisala srednju školu. Ukupno 62% djece uzrasta srednje škole pohađaju srednju školu. U gradskim sredinama djeca češće pohađaju srednju školu (70%) za razliku od ostalih sredina (57%). Omjer djevojčica naspram dječaka koji pohađaju osnovnu i srednju školu je poznatiji kao Indeks rodnoeg pariteta (eng. *Gender Parity Index – GPI*). Rodni paritet u osnovnoj školi 1,00, što ukazuje na to da nema razlike u pohađanju osnovne škole između dječaka i djevojčica. Ipak, pokazatelj pada na 0,96 kada se radi o srednjoj školi. (izvor: MICS 2006)

Zdravlje i zdravstvene usluge (član 24.)

Mrtvorodeni u Federaciji Bosne i Hercegovine

Mrtvorodeni	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ukupno	98	109	123	110	105	130
Muški	60	72	70	69	62	73
Ženski	38	3	53	41	43	57

Umrla odojčad po polu, stope smrtnosti odojčadi u Republici Srpskoj

	2003	2004	2005	2006	2007.
Ukupno	64	61	37	50	38
Muški	32	43	20	31	18
Ženski	32	18	17	19	20
Umrla odojčad na 1000 živorodjenih	6,1	5,7	3,6	4,8	3,8

Umrla dojenčad po spolu u Federaciji BiH

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ukupno	245	202	190	194	205	193
Muški	138	122	107	113	127	114
Ženski	107	80	83	81	78	79

Smrtnost djece do 5 godina u Federaciji BiH

Smrtnost	2002	2003	2004	2005	2006
Do 1 godine	245	202	190	194	205
1	9	13	16	18	12
2	7	11	4	3	8
3	6	7	6	6	3
4	8	7	4	4	3
5	7	3	4	5	4

	MICS indikator		%
Mala porođajna težina	9	Niska porođajna težina novorođenčadi	4,5FBiH 4,5 RS
	10	Novorođenčad mjerena na porodu	98,7 FBiH 99,6 RS

Prema rezultatima MICS istraživanja iz 2006. godine, 99% rođene djece je izvagano po rođenju (MICS indikator 10), a procijenjeno je da je 4,5% novorođenčadi rođeno sa težinom nižom od 2.500 grama (MICS indikator 9). Postotak niske porođajne težine ne varira u gradskim i ostalim sredinama niti sa stepenom obrazovanja majke.

Omjer djece sa umjerenom i ozbiljnom pothranjenošću, gubitkom težine i zaostatak rasta;

	MICS indikator	MDG indikator		%
Stanje uhranjenosti	6	4	Prevalenca podhranjenosti	0,7
	7		Prevalenca zakržljivosti	2,4
	8		Prevalenca neuhranjenosti	1,0

Skoro jedno od pedesetero djece (3%) ispod pet godina starosti u Federaciji Bosne i Hercegovine je neuhranjeno, od čega 2% umjereno, dok je 0,7% klasificirano kao ozbiljno neuhranjeno, dječaci više nego djevojčice u obje kategorije, te više u gradskoj nego u ostalim sredinama.

Oko 9 % djece je zaostalo u rastu ili je suviše nisko za svoj uzrast, podjednako dječaci i djevojčice, a situacija je slična u gradskim i ostalim sredinama.

Oko 5% djece zaostaje u tjelesnoj masi u odnosu na uzrast tj. mršava su, nešto više dječaci nego djevojčice i više u gradsko nego u seoskoj sredini. (izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj je 0,3 % djece umjereno manje tjelesne mase u odnosu na uzrast, dok djece ozbiljno manje tjelesne mase u odnosu na uzrast nije nađeno. Svako 13. dijete je umjereno manje visine u odnosu na uzrast, dok je ozbiljno manje visine u odnosu na uzrast svako 37. dijete. Nesto izraženije zaostajanje u rastu je kod djevojčica i djece uzrasta 36-47 mjeseci. Djece umjereno manje tjelesne mase u odnosu na visinu ima 2,6 % a obiljno manje tjelesne mase u odnosu na visinu 0,3%. Beliki postotak (23,3) djece čija je težina u odnosu na visinu dvije standardne devijacije iznad medijane referentne populacije (preuhranjenost) (izvor: MICS 2006)

Procenat domaćinstava bez sanitarnih čvorova i pristupa vodi za piće

Stanovništvo koje koristi poboljšane izvore vode za piće su oni koji koriste bilo koji od sljedećih vrsta izvora: voda iz vodovoda (u kuću, dvorište ili imanje), javna česma, bunar/bušotina, zaštićeni bunar, zaštićeni izvor, kolektor kišnice. Flaširana voda se smatra poboljšanim izvorom vode samo ako domaćinstvo koristi poboljšani izvor vode za druge svrhe, kao što je pranje ruku i kuhanje. Ukupno gledajući, 99% stanovništva koristi poboljšani izvor vode za piće, sa skoro podjednakim omjerom u gradskim i u ostalim sredinama.(izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj oko 97 procenata stanovništva koristi poboljšani izvor vode za piće. Veoma mali broj domaćinstava adekvatno tretira vodu za piće (3,7%), a najčešći je metod prokuhavanje. Oko 92,6% stanovništva u RS živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne uređaje. Ovaj procenat iznosi 98,3 u gradskim sredinama i 89,7 u ostalim sredinama.

	MICS indikator	MDG indikator		%
Voda i sanitacija	11	30	Upotreba poboljšanih izvora vode za piće	99,5
	13		Tretman vode	8,0
	12	31	Upotreba poboljšanih sanitarnih objekata	93,0

Procenat jednogodišnjaka koji su vakcinisani protiv tuberkuloze, difterije, velikog kašlja, tetanusa, dječije paralize i malih boginja

Prema imunizacijskom rasporedu, u Federaciji Bosne i Hercegovine, zaštita protiv malih boginja provodi se kombiniranom MMR vakcinom (vakcinom protiv malih boginja, zaušnjaka i crvenke), sa navršenih 12 mjeseci života, praktično u 13. mjesecu života djeteta.

Osim ovih osnovnih antigena, u primarnu seriju uvedena su još dva nova antigena, tri, odnosno dvije doze Hib vakcine, koja štiti djecu od Hib bolesti i tri doze HepB vakcine, koja štiti djecu od virusne žutice tip B. Novi antigeni su uvedeni u Program 2003. godine (Hib vakcina) i 2004. godine (HepB vakcina).

Ukupno 94% djece starosti između 18 i 29 mjeseci je primilo BCG vakcinu prije nego što su napunili 12 mjeseci, a prva doza DPT je data u 91% slučajeva. Postotak opada za sljedeće doze DPT vakcine: na 84% za drugu dozu i 74% za treću dozu. Slično tome, 91% djece je dobilo Polio 1 do navršenog 12. mjeseca života i to opada na 75% do treće doze. Pokrivenost vakcinacijom MMR do 18. mjeseca života je manja nego kod ostalih vakcina i iznosi 72%. Postotak djece koja su dobila svih osam preporučenih vakcina do prvog rođendana je 58%. (izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj 97% djece uzrasta o 18 do 29 mjeseci je dobilo BCG vakcinu do navršene prve godine života, a prvu dozu DPT je dobilo 97 % djece. Ovaj procenat opada sa slijedećim dozama DPT, na 91 procenat za drugu i 83 % za treću dozu. 98% djece dobilo je prvu dozu OPV vakcine do navršene prve godine života, a taj postotak opada sa slijedećim dozama na 92 za drugu i 85 % za treću dozu.

	MICS indikator	MDG indikator		%
Obuhvat imunizacijom	25	15	Pokrivenost imunizacijom za tuberkulozu	94,4
	26		Pokrivenost DPT imunizacijom	74,3
	27		Pokrivenost Polio imunizacijom	74,6
	28		Pokrivenost imunizacijom za Morbile	72,0
	31		Potpuno imunizirana djeca	57,9

Stopa smrtnosti porodilja i njihovi glavni uzročnici

U 2007. godini jedna osoba je umrla kao posljedica trudnoće, poroda i purpeijuma.

Omjer trudnica koje imaju pristup i koriste trudničku i postporodajnu njegu

Pokrivenost antenatalnom zaštitom (od strane ljekara, medicinske sestre ili babice) je visoka u Federaciji Bosne i Hercegovine gdje su sve žene imale antenatalnu zaštitu barem jednom u toku trudnoće (99%).

Skoro sve žene uzrasta 15-49 godina koje su se porodile u prethodne dvije godine su antenatalnu zaštitu dobile od stručnog zdravstvenog osoblja i to njih oko 99%. Oko 98% usluga pružaju ljekari i oko 1% medicinska sestra/babica.

Skoro sve žene uzrasta 15-49 godina koje su se porodile u prethodne dvije godine su imale preporučene preglede pa je kod 97% njih urađen pregled krvi, kod 95% je izmjeren krvni pritisak, 97% je dalo mokraću na pregled, a kod 94% je izmjerena tjelesna težina. Postoji mala razlika između gradskih i ostalih sredina. (96%vs. 99%) Nema razlika prema starosti, kao niti prema stepenu obrazovanja. %.(izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj 99,4 % žena ima barem jedan pregled doktora u toku trudnoće, skoro svi porodjaji 99,8% u RS obavljani su uz pomoć stručnog osoblja, od toga 6% uz pomoć babice a ostali uz pomoć doktora medicine.

	MICS indikator	MDG indikator		%
Zdravlje majke i novorođenčeta	20	17	Antenatalna zaštita	98,6
	44		Sadržaj antenatalne zaštite	98,6
	4		Stručna osoba pri porodu	99,5
	5		Porodi u institucijama	99,6

Omjer djece rođene u bolnicama

Okolo 99% poroda prema rezultatima MICS-a obavljeno je uz pomoć stručnog osoblja. Nema razlika između gradskih i ostalih sredina. Što je žena obrazovanija, veća je vjerovatnoća da će se poroditi uz pomoć stručne osobe, ali razlike nisu značajne.

Omjer majki koje isključivo doje djecu i trajanje perioda dojenja

Svaka druga žena u Federaciji Bosne i Hercegovine je započela sa dojenjem unutar prvog sata po rođenju (51%), podjednako u gradskim (52%) i ostalim (51%) oblastima. Više od dvije trećine žena (83%) je započelo sa dojenjem unutar jednog dana po rođenju, podjednako u gradskim i ostalim oblastima (82 % vs 83%). Oko 22% djece u dobi ispod 6 mjeseci su isključivo dojene. U dobi između 6-9 mjeseci 19% djece su dojene i dobivaju čvrstu ili polučvrstu hranu. U dobi od 12-15 mjeseci 34% djece su još uvijek dojene, dok u dobi od 20-23 mjeseca samo 13% djece se još uvijek doji. Djevojčice i dječaci su podjednako isključivo dojeni u dobi do 6 mjeseci. Žene sa srednjim obrazovanjem najčešće doje svoju djecu (29%). %.(izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj približno 7,6% djece dobi ispod šest mjeseci su isključivo dojena. U dobi između 6-9 mjeseci 43,2% djece je dojeno i dobiva čvrstu ili polučvrstu hranu. U dobi od 12-15 mjeseci, 11% djece se još uvijek doji a u dobi od 20-23 mjeseca 5% djece se još uvijek doji. Dječaci su češće isključivo dojeni nego djevojčice.

	MICS indikator	MDG indikator		%
Dojenje	45		Blagovremeno započinjanje dojenja	51,2
	15		Stopa isključivog dojenja	21,8
	16		Stopa nastavljenog dojenja	
			12-15 mjeseci	33,8
			20-23 mjeseca	13,1
	17		Stopa blagovremenog dopunskog prehranjivanja	19,2
	18		Učestalost dopunskog prehranjivanja	17,4
	19		Adekvatno hranjena novorođenčad	19,5

Broj/procentat djece inficirane HIV/AIDS-om

Jedno dijete je inficirano HIV-om i pod redovnom je kontrolom.

Broj/procentu djece koja žive sa rodbinom, u hraniteljskim porodicama, institucijama ili na ulici

Ukupno 91% djece u dobi 0-17 godina u ispitanim domaćinstvima žive sa oba roditelja. Samo sa majkom živi 6% djece, dok samo sa ocem živi 2%. U 5% slučajeva su jedan ili oba roditelja umrla. Djece koja su izgubila oba roditelja u istraživanom uzorku je bilo 0.1%.(izvor: MICS 2006)

U Republici Srpskoj 0,4% je djece koja ne žive sa biološkim roditeljima i 4,3% djece kojima jedan ili oba roditelja nisu živi. Skoro svako deseto dijete u Republici Srpskoj ne živi sa oba roditelja. Veoma mali broj djece uzrasta od 10-14 godina su izgubila oba roditelja (0,1%).

VII. Obrazovanje, slobodne i kulturne aktivnosti

Obrazovanje, uključujući stručno obrazovanje (član 28.)

Prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini, koji je proveden 1991. godine, nepismeno je bilo 9,9% stanovništva. Podaci iz Ankete o životnom standardu (UNDP, 2001.

godine) govore da je oko 5% stanovnika Bosne i Hercegovine nepismeno. U ovom trenutku, dakle, nema pouzdanih podataka o pismenosti stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Nema pouzdanih podataka ni o obrazovnoj strukturi stanovništva. Prema rezultatima Ankete o potrošnji domaćinstva u BiH (UNDP, 2004), bez škole je 8,7% stanovnika BiH. Samo osnovnu školu završilo je 34,9% stanovnika; srednju školu je završilo 49,7% stanovnika; više obrazovanje posjeduje 5,1% stanovnika; visoko obrazovanje ima 4,3% stanovnika.

Prema podacima Ankete MICS (UNDP, 2006), u predškolski odgoj i obrazovanje uključeno je 9% populacije, a neto stopa upisa djece u osnovno obrazovanje u BiH iznosi 97,2%.

Neto stopa upisa u srednje škole iznosi 76,2%, a 54% učenika završi srednju školu u redovnom roku.

Neto generacijska stopa upisa studenata iznosi svega 24%.

Statistički pokazatelji po nivoima obrazovnog sistema

Prema statističkom izvještaju Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (Statistika obrazovanja, Saopćenje br. 1/2007) stanje u obrazovanju u Bosni i Hercegovini je sljedeće:

Predškolski odgoj i obrazovanje

	Šk. 2005. god.	Šk. 2006. g.
Ukupan broj predškolskih ustanova	193	197
Ukupan broj uposlenih	2.167	2.180
Ukupan broj djece	12.989	13.384
Ukupan broj djevojčica	6.112	6.299

Redovno osnovno obrazovanje

	Šk. 2004/2005. g.	Šk. 2005/2006. g.
Ukupan broj škola (osmogodišnje i devetogodišnje)	1.887	1.888
Ukupan broj odjeljenja	16.396	16.443
Ukupan broj kombiniranih odjeljenja	1.863	1.497
Ukupan broj nastavnika	22.136	22.258
Ukupan broj nastavnika na određeno vrijeme	3.954	3.858
Ukupan broj učenika	380.696	374.725
Ukupan broj učenica od ukupnog broja učenika	184.872	182.319

Osnovno obrazovanje za djecu s posebnim obrazovnim potrebama

	Šk. 2004/2005	Šk. 2005/2006
Ukupan broj škola za djecu sa posebnim potrebama		6
Ukupan broj odjeljenja		2
Ukupan broj kombiniranih odjeljenja		1
Ukupan broj nastavnika		3
Ukupan broj nastavnika na određeno vrijeme		1
Ukupan broj učenika	1	1.2
Ukupan broj učenica od ukupnog broja učenika		4

Srednje obrazovanje

	Šk. 2004/2005. god.	Šk. 2005/2006. god.
Ukupan broj srednjih škola	303	304
Ukupan broj odjeljenja	6.052	6.021
Ukupan broj nastavnika	11.184	11.167
Ukupan broj učenika	164.743	162.434
Broj učenica	81.985	80.976
Broj učenika koji je završio srednju školu	44.773	43.363

Visoko obrazovanje

	Šk. 2004/2005. god.	Šk. 2005/2006. god.
Broj visokoškolskih ustanova	113	137
Ukupan broj studenata	84.475	91.201
Broj upisanih redovnih studenata	62.233	66.939
Broj upisanih vanrednih studenata	22.242	24.262
Broj studenata koji su završili studij	8.127	10.003

Nema pouzdanih podataka o broju studenata koji završavaju studij u roku. Procjenjuje se da studenti prosječno studiraju 5-7 godina do sticanja diplome. Veliki broj studenata napušta studij, najčešće poslije prve godine studija.

U 2005. godini je bilo ukupno 298 završenih magistara nauka i specijalista i devet doktora nauka. U 2006. godini broj magistara nauka i specijalista se povećao na 315 a doktora nauka na 126.

Dakle, u pogledu uključenosti u odgojno-obrazovni sistem, očigledan je veliki raspon između pojedinih nivoa i zaostajanje u odnosu na prosječne uključenosti u velikom broju evropskih zemalja, naročito u predškolskom odgoju i obrazovanju i visokom obrazovanju. S druge strane, visoka i dugotrajna neuposlenost onih koji su završili srednje obrazovanje nameće pitanje upotrebljivosti stečenog znanja i njegovu prilagođenost tržištu rada.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH za školsku 2006./2007. stanje je sljedeće

Predškolsko obrazovanje 2006./2007.

	BiH	FBiH	RS	DB
Broj institucija	197	128	67	2
Broj djece	13.384	8.029	5.135	220
od čega ženske	6.299	3.755	2.436	108
Broj zaposlenih	2.180	1.329	818	33
Broj vaspitača	1.016	644	354	18
od čega žena	960	595	347	18

Broj djece na jednog vaspitača je 13 u Bosni i Hercegovini (za FBiH i Brčko distrikt na jednog vaspitača je 12, a u RS na jednog vaspitača je 15 djece).

Redovno osnovno obrazovanje 2006./2007.

	BiH	FBiH	RS	DB
OSMOGODIŠNJA ŠKOLA				
Broj škola	1.122	1.086	-	36
Broj razreda	8.670	8.305	-	365
Broj učenika	202.468	195.027	-	7.741
od čega učenica	98.530	94.899	-	3.631
Broj nastavnika	12.766	12.284	-	492
DEVETOGODIŠNJA ŠKOLA				
Broj škola	186	-	186	-

Broj razreda	7.941	2.141	5.800	-
Broj učenika	164.928	48.759	116.169	-
od čega učenica	80.464	23.789	56.675	-
Broj nastavnika	10.191	2.157	8.034	-

SPECIJALNA OSNOVNA ŠKOLA 2006./2007

	BiH	FBiH	RS	BD
OSMOGODIŠNJA ŠKOLA				
Broj škola	37	35	-	2
Broj razreda	120	111	-	9
Broj učenika	662	635	-	27
od čega učenica	266	252	-	14
od čega ponavljača	28	6	-	22
Broj nastavnika	204	198	-	6
DEVETOGODIŠNJA ŠKOLA				
Broj škola	26	-	26	-
Broj razreda	81	7	74	-
Broj učenika	474	30	444	-
od čega učenica	182	11	171	-
od čega ponavljača	6	-	6	-
Broj nastavnika	101	20	81	-

SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE 2006/2007.

	BiH	FBiH	RS	DB
Broj škola	304	208	92	4
Broj razreda	6.048	4.034	1.867	147
Broj učenika	160.497	106.793	50.046	3.658
od čega učenica	80.054	53.004	25.232	1.818
od čega ponavljača	3.229	2.349	844	36
Broj nastavnika	11.414	8.006	3.160	248

U 2005. diplomiralo je 8.127 studenata, u 2006. 10.003 studenta, a u 2007. 12.199 studenata.

Prosječan omjer nastavnik-učenik - Nastavnički kadar

Nastava se u osnovnim školama u Bosni i Hercegovini izvodi u centralnim i područnim školama. Područne škole (uglavnom niži razredi osnovne škole) nalaze se u ruralnim područjima i u njima se nastava u velikom broju izvodi u kombiniranim odjeljenjima.

Usljed nedostatka prostora, nastava se u većini osnovnih i srednjih škola izvodi u dvije smjene, dok se u gusto naseljenim područjima nastava u pojedinim osnovnim školama izvodi čak i u tri smjene. Ovo čini prepreku razvijanju škola kao mjesta za cjelodnevni boravak i učenje i otežava izvođenje slobodnih aktivnosti u školi, te njenu povezanost sa lokalnom zajednicom.

U osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini je u školskoj 2006/2007. godini radilo ukupno 22.544 nastavnika, što daje odnos od 17 učenika po nastavniku. U osnovnom obrazovanju za djecu s posebnim obrazovnim potrebama radi 316 nastavnika, što u prosjeku iznosi četiri učenika po nastavniku. U srednjim školama u BiH radi 11.167 nastavnika, što u prosjeku iznosi 15 učenika po nastavniku.

S jedne strane, to ukazuje na moguće postizanje odgovarajućeg kvaliteta nastave sa relativno malim brojem učenika po nastavniku, ali s druge strane ukazuje na visok nivo troškova u obrazovanju.

Broj nastavnika koji nemaju odgovarajuću kvalifikaciju stalno opada. U pojedinim sredinama još uvijek nedostaju nastavnici stranih jezika, matematike, likovne kulture i nekih stručnih predmeta. Osjetan je nedostatak mladih asistenata na visokoškolskim ustanovama i profesora i asistenata u redovnom radnom odnosu na univerzitetima koji su osnovani u nekoliko zadnjih godina.

U ovom trenutku obuka nastavnika nije standardizirana. Oni nisu sistemski licencirani kao profesionalci u svom domenu, niti su razvijeni finansijski i drugi instrumenti koji bi bili u funkciji podsticanja unapređenja kvaliteta njihovog rada na osnovu konkurencije.

Napomena:

Nedostatak statističkih podataka i odgovarajućih indikatora o obrazovanju u Bosni i Hercegovini predstavlja glavnu prepreku za postavljanje konkretnih ciljeva razvoja obrazovanja i njegovo praćenje. Kratkoročni cilj je objediniti postojeće statističke podatke proizvedene u institucijama za statistiku Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Obrazovne vlasti će, u saradnji sa zavodima za statistiku u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine, razvijati statistiku obrazovanja u Bosni i Hercegovini u skladu sa procedurama i zahtjevima EUROSTAT-a. Također, potreba za statističkim pokazateljima mora se zasnivati na razvojnim ciljevima naznačenim u ovom strateškom dokumentu.

Kroz projekt realiziran sredstvima kredita Svjetske banke započeto je uvođenje EMIS-a (Education management information system), ali ovaj sistem nije u potpunosti zaživio na cijelom prostoru BiH.

Zato je neophodno prije svega koordinirati daljnji razvoj statistike uzimajući u obzir donekle uspostavljenu infrastrukturu kroz EMIS. U procesu te koordinacije glavne smjernice trebaju biti u skladu sa metodologijama i indikatorima EUROSTAT-a.

Stručnjaci u institucijama za statistiku pomagat će razvoj EMIS-a kako bi se definirali osnovni podaci koje škole proizvode u skladu sa međunarodnim definicijama.

Kako je sljedeći popis stanovništva u Bosni i Hercegovini planiran prema preporukama EUROSTAT-a za ciklus 2011. godine, statistika će morati uraditi procjene broja djece i mladih u različitim starosnim grupama kako bi se dobila potrebna osnova za planiranje obrazovanja i školskih mreža.

VIII. Posebne mjere zaštite

Djeca izbjeglice (član 22.)

21. Na dan 31.12.2008. broj interno raseljene djece je 25.834 od čega 12.865 djevojčica i 12.969 dječaka.

Nema podataka da interno raseljena djeca ne pohađaju školu i da nisu obuhvaćena zdravstvenom zaštitom ili Interno raseljena djeca pohađaju školu i obuhvaćena su zdravstvenom zaštitom. Nešto precizniju formulaciju možemo dobiti nakon javne rasprave.

Djeca u oružanim sukobima (član 38.), uključujući i fizički i psihički oporavak i vraćanje djeteta u društvene tokove (član 39.)

22. U vezi člana 38 – djeca u oružanom sukobu, svi relevantni pokazatelji dati su i obrazloženi u Inicijalnom izvještaju o provođenju Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o djeci u oružanim sukobima koji je u junu 2008. godine usvojen od strane Vijeća ministara BiH i upućeni Komitetu.

PREGLED ČZR-a KOJI SU ZADOBILI TJELESNO OŠTEĆENJE OD EKSPLOZIJA ZAOSTALOG MATERIJALA, NAKON ZAVRŠETKA RATA U FBOSNE I HERCEGOVINE, ZAKLJUČNO SA 30.12.2005.GODINE

CIVILNE ŽRTVE RATA							
OD 31.12.1995. DO 30.12.2005.							
KANTON	POGINULI		UKUPNO O 2+3	RANJENI		UKUPNO 5+6	SVEUKUPNO 4+7
	Ž	M		Ž	M		
1	2	3	4	5	6	7	8
UNSKO-SANSKI KANTON	35	39	74	73	68	141	215
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	0	0	0
TUZLANSKI KANTON	46	56	102	24	56	80	182
ZENIČKO- DOBOJSKI KANTON	17	46	63	14	48	62	125
BOSANSKO- PODRINJSKI	0	1	1	0	7	7	8

KANTON							
SREDNJO BOSANSKI KANTON	2	25	27	0	41	41	68
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	2	6	8	9	11	20	28
ZAPADNO HERCEGOVAČKI KANTON*	0	1	1	0	1	1	2
KANTON SARAJEVO	8	32	40	11	49	60	100
KANTON 10	3	2	5	2	36	38	43
UKUPNO U FBOSNE I HERCEGOVINE	113	208	321	133	317	450	771

• Ne vode se uredne evidencije

PREGLED CIVILNIH ŽRTAVA RATA - DJECE DO OSAMNAEST GODINA - SA TJELESNIM OŠTEĆENJEM OD 100% DO 60% SA 31.12.2005.GODINE

DJECA CŽR SA OŠTEĆENJEM OD 100% DO 60%						
KANTON	0-6 godina	7-14 godina	15-18 godina	Ž	M	Broj djece CŽR
UNSKO-SANSKI KANTON	0	11	21	10	22	32
POSAVSKI KANTON	0	0	0	0	0	0
TUZLANSKI KANTON	0	12	15	3	24	27
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	0	7	14	12	9	21
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON	0	0	6	1	5	6
SREDNJO BOSANSKI KANTON	1	8	17	14	12	26

HERCEGOVAČKO- NERETVANSKI KANTON	0	3	15	5	13	18
ZAPADNO HERCEGOVAČKI KANTON*	0	0	0	0	0	0
KANTON SARAJEVO	0	7	35	22	20	42
KANTON 10	0	0	0	0	0	0
UKUPNO U FBOSNE I HERCEGOVINE	1	48	123	67	105	172

* Ne vode se uredne evidenciji

Maloljetničko pravosuđe (član 40.)

Prema Informaciji Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine o maloljetničkoj delinkvenciji u Bosni i Hercegovini tokom 2007.g., s uporednim pokazateljima za 2005. i 2006. godinu. Prema navedenoj informaciji:

u 2005. godini broj prijavljenih malodobnih prestupnika je 2.603

u 2006. godini broj prijavljenih malodobnih prestupnika je 2.753

u 2007. godini broj prijavljenih malodobnih prestupnika je 2.640

U 2007. godini maloljetnici su počinili 6 uboojstava (3 u Republici Srpskoj, 1. u Brčko Distriktu i 2 u FBiH – Sarajevu). Od počinjenih 6 uboojstava samo je jedno učinjeno iz nehata.

Najčešće počinjena kaznena djela su protiv imovine (90%), a u manjem broju su djela protiv života i tijela i kaznena djela protiv javnog reda i mira.

1. Maloljetnici protiv kojih su tužiteljstva i sudovi u FBiH poduzeli zakonske mjere:

Godina	Prijedlog za izricanje odgojne mjere			Odluka suda			Obustava*
	kazna	zavodska	vanzavodska	kazna	zavodska	vanzavodska	
2005.	7	19	658	1	14	508	150
2006.	4	28	737		24	597	140
2007.	6	32	536	4	27	480	56

* U broj obustava uračunate su obustave pripremnog postupka i obustave po odluci suda. Tužiteljstva u FBiH uglavnom su tokom 2005., 2006. i 2007. godine davala prijedloge za izricanje izvanzavodskih odgojnih mjera maloljetnim prestupnicima (pojačan nadzor tijela socijalnog staranja i pojačan nadzor roditelja) a tek u 4% slučajeva zavodsku odgojno-popravnu mjeru; U 0,88% slučajeva predlažu a sudovi izriču kaznu maloljetničkog zatvora. Sudovi su takve prijedloge uglavnom prihvatili, mada je relativno visok postotak obustava, što u toku pripremnog postupka, a što po odluci suda.

2. Maloljetnici protiv kojih su tužiteljstva i sudovi u republici Srpskoj poduzeli zakonske mjere:

Godina	Prijedlog za izricanje odgojne mjere			Odluka suda			Obustava*
	kazna	zavodska	vanzavodska	kazna	zavodska	vanzavodska	
2005. – 2007.	8	12	652	8	12	534	118

* U broj obustava uračunate su obustave pripremnog postupka i obustave po odluci suda.

I tužiteljstva u Republici Srpskoj uglavnom su tokom 2005., 2006. i u 2007. godini davali prijedloge za izricanje izvanzavodskih vaspitnih mjera, a tek u 1,78% slučajeva zavodske vaspitne mjere i u 1,19% slučajeva kazne maloljetničkog zatvora. Sudovi su takve prijedloge prihvatili i donosili odluke, uz 17,5% obustava u toku pripremnog postupka ili po odluci suda.

3. Maloljetnici protiv kojih su tužiteljstva i sudovi u Brčko Distriktu BiH poduzeli zakonske mjere:

Razdoblje:	Prijedlog za izricanje odgojne mjere	Odluka suda	Obustava
2005. – 2007.	107	102	58*

* U broj obustava uračunate su obustave pripremnog postupka i obustave po odluci suda iz ranijeg razdoblja, ali su rađene u 2005. godini.

U Brčko Distriktu BiH u tazmatranom razdoblju Tužiteljstvo Distrikta je u velikom dijelu predlagalo izvanzavodske odgojne mjere a Sud takve mjere prihvatao i donosio odluke. I u Brčko Distriktu BiH mali je postotak predloženih i odlukama Suda prihvaćenih zavodskih odgojnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora.

4. Broj maloljetnika koji su procesuirani pred Tužiteljstvom i Sudom BiH:

Razdoblje:	Vrsta kaznenog djela	U radu	Ustupljen	Odbačen	Nemjerodavnost
2005. –	Krivotvorenje novca	44	25	9	6
2007.	Krijumčarenje	8	3	1	

U naznačenom razdoblju Tužiteljstvo BiH i Sud BiH radili su maloljetničku delinkvenciju po Kaznenom zakonu Bosne i Hercegovine: dva kaznena djela – krivotvorenje novca i krijumčarenje, uključujući i krijumčarenje i trgovinu ljudima. Karakteristično je da je od ukupnog broja zaprimljenih predmeta 45,83% predmeta ustupljeno, odbačeno ili su se Tužiteljstvo i sud proglasili nemjerodavnima.

Maloljetnim prestupnicima obično se u tužiteljstvima predlaže , a u sudovima izriče mjera pojačanog nadzora tijela socijalnog staranja, što u društveno-ekonomskoj situaciji u kojoj se država nalazi ne donosi značajna poboljšanja i promjene u pozitivnom pravcu. Pored toga veliki je procenat obustavljenih postupaka.

U Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH (2006 – 2010) kao specifičan strateški cilj predviđa Alternativne mjere, kojima bi se osiguralo da u radu sa maloljetnicima koji su prekršili zakon, u svakoj fazi – od dolaska u sukob sa zakonom, u pripremnog postupku, tokom suđenja i nakon presude, postoje mogućnosti primjene alternativnim modela rada u zajednici, usmjerenih na

rehabilitaciju i reintegraciju maloljetnika. U prvoj polovini 2009. godini u FBiH usvojena je Uredba o primjeni odfojnih preporuka i puna provedba se očekuje u drugoj polovici 2009. U Republici Srpskoj donošenje Uredbe se očekuje u septembru 2009. godine i početci primjene iste.

PREGLED ZAPOSLENIH KADROVA U ZAVODU ZA VASPITANJE MUŠKE DJECE I OMLADINE "HUM"

Red. Br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	KAPACIETE T USTANOVE	BROJ ZAPOSLENIH								
			2005.GODINA			2006.GODINA			2007.GODINA		
			Ž	M	UKUPNO	Ž	M	UKUPNO	Ž	M	UKUPNO
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	ZAVOD ZA VASPITANJE MUŠKE DJECE I OMLADINE "HUM" SARAJEVO	24	-	-	-	8	10	18	8	10	18

PREGLED DJECE SMJEŠTENE U ZAVOD ZA VASPITANJE MUŠKE DJECE I OMLADINE "HUM"

Red .br.	NAZIV I SJEDIŠTE USTANOVE	STAROSN A STRUKTU RA	BROJ DJECE U USTANOVI		
			2005.GODINA	2006.GODINA	2007.GODINA
1	2	3	4	5	
1.	ZAVOD ZA VASPITANJE MUŠKE DJECE I OMLADINE "HUM" SARAJEVO	8-14	-	5	3
		15-18	-	10	8
		UKUPNO	-	15	11

Procenat krivičnih djela u povratu.

Posebnu pažnju zaslužuje recidivizam ili činjenje kaznenih djela u povratu. Prema postojećim podacima i zapažanjima, recidivisti čine oko 10% osuđenih. Samo sporadično, a diktirano nepostojanjem posebnih programa rehabilitacije i reintegracije, ovi se maloljetnici upućuju na posebne tretmane unutar sprovedbe postojećih mjera pojačanog nadzora. Postoji uzročno posljedična veza između broja maloljetnih prestupnika i broja krivičnih djela u povratu. Ako je u povećanju broj prvi put prijavljenih maloljetnika, onda je narednih godina u povećanju i broj krivičnih djela u povratu. Karakterističan je slučaj jednog maloljetnog prestupnika iz Kantona Sarajevo koji je prijavljen za izvršenje 78 kaznenih djela.

Djeca lišena slobode, uključujući i bilo koji vid pritvaranja, zatvaranja ili smještanja u kaznenopopravne ustanove (član 37. (b)-(d))

Na entitetskim nivoima kao ni državnim ne postoje odgovarajuće institucije ni dovoljni kapaciteti u kojima bi maloljetni prestupnici izdržavali odgojno-popravne mjere i mjere kazne zatvorom. U posljednje vrijeme u Banjaluci izgrađeni su određeni kapaciteti za pomenutu namjenu (u krugu KPZ Tunjice – zatvor za punoljetne prestupnike) što nije dovoljno niti dobro rješenje, pa se osuđeni maloljetni prestupnici još uvijek upućuju na izvršenje kazne u KPZ.

Lica mlađa od 18. godina osuđena i zadržana u KPZ FBiH

Godina	Starosna dob	KPZ ZT Zenica		KPZ PT Tuzla		KPZ PT Tuzla Odjeljenje Orašje		KPZ PT Bihać		KPZ PT Mostar		KPZ PT Sarajevo		KPZ PT Tomislavgrad Odjeljenje Busovača		Ukupno	
		M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
2006	16-18	3														3	0
2007	16-18	3														3	0
2008	16-18															0	0

Ekonomska eksploatacija djece, uključujući i rad djece (član 32.)

25. Podaci za član 32 Ekonomska eksploatacija djece - svi relevantni pokazatelji dati su i obrazloženi u Inicijalnom izvještaju o provođenju Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji koji je u junu 2008. godine usvojen od strane Vijeća ministara BiH i upućeni Komitetu.

Seksualna eksploatacija, zloupotreba i trgovina (član 34.)

27. Podaci za član 34 Seksualna eksploatacija, zloupotreba i trgovina - svi relevantni pokazatelji dati su i obrazloženi u Inicijalnom izvještaju o provođenju Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji koji je u junu 2008. godine usvojen od strane Vijeća ministara BiH i upućeni Komitetu.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, a u cilju ispunjavanja obaveze Bosne i Hercegovine kao međunarodnog subjekta koji podnosi izvještavanje o provođenju Konvencije o pravima djeteta, predlaže Vijeću ministara Bosne i Hercegovine da usvoji sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se Prvi periodični izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima djeteta;
2. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine podsjeća sve relevantne institucije/ustanove i tijela u Bosni i Hercegovini o obavezi da u praksi primjenjuju principe međunarodnih instrumenata za zaštitu prava djeteta jer je UN Konvencija o pravima djeteta sadržana u Aneksu I Dejtonskog Mirovnog Sporazuma, i kao i ostale konvencije koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, u primjeni ima prioritet u odnosu na domaće zakonodavstvo, s obzirom da ima snagu ustavne norme;
3. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine poziva sve relevantne institucije/ustanove i tijela u Bosni i Hercegovini da se u djelokrugu svog rada rukovode principom poštovanja najboljeg interesa djeteta (Član 3. Konvencije).